Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

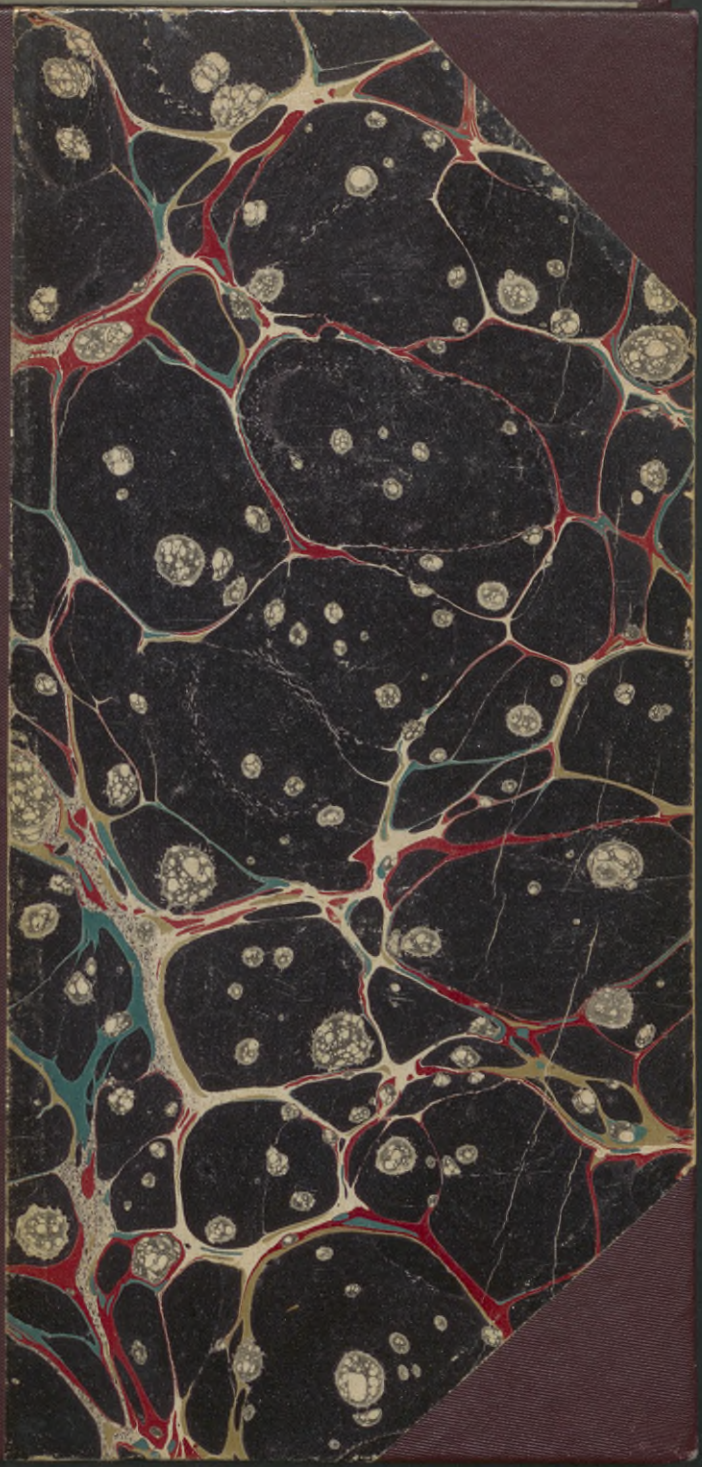

BIBLIOTEK · GÖTEBORGS · UNIVERSITETS ·

Allmänna Sektionen

Litt.
Sv.

FRANK

Litt. Sv.

Herr Collins alibi

HELLER

TIERS

FRANK HELLER

HERR COLLINS ALIBI

[Serner, Martin Gunnar]

HERR COLLINS ALIBI

OCH ANDRA NOVELLER

AV

FRANK HELLER [pseud.]

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

GÖTEBORGS STADSBIBLIOTEK

Copyright. Albert Bonnier 1935.

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1935

FARFAR COLLINS AFFÄRER I SVERIGE

Vintersolen lyfte sig mellan åskblå snömoln över en stad mellan två vatten. Vinden bar dofter av kol, tjära och tran. Ännu var marken naken och vattnet isfritt, men snart nog kommo medar att gnissla mot de kullriga stenar över vilka omnibusarna nu hoppade fram; snart nog kommo slussväktarnas visslor vid Skeppsbron att ha slutat sin konsert och ångvinscharnas rassel att ha förstummats. Mellan bostadshusens dubbelfönster hade det redan snöat, men bara vadd, och mot vaddens vita yta lyste det granris, berberisbär och törnrosblad. Vintern, landets urgamla envåldshärskare, hade redan lämnat sin tillfälliga exil och stod framför portarna, beredd att återta makten.

Nu började klockorna i stadens torn att ringa. Toner från romanska torn svarade toner från gotiska torn, Katarinas klockor togo upp kören, sekunderade av Marias (som det på tidens språk hette) mjältsjuka diskant och Tyskans och Storkyrkans djupa basar. Just som klockorna slutade sin kör svängde en ung herre i välsittande kostym — vida benkläder, nankinsväst, »fadermördare» och svart sidenhalsduk — in i porten till ett barockhus på Riddarholmen och öppnade dörren till ett förrum. Två unga vaktmästare lågo framstupa över ett bord,

fördjupade i en tidning med det patriotiska namnet Fäderneslandet. Den ene gav med en svag rörelse av ryggen till känna att han observerat den främmandes entré, men inte önskade bli störd. Den andre reste sig och frågade varmed han kunde stå till tjänst.

Den nykomne unge herrn svarade att hans namn var notarien Alexander Collin, att han skrivit in sig i verket och att han önskade börja sin tjänstgöring.

Meddelandet väckte så stor förvåning hos den andre vaktmästaren att han motvilligt lyfte sitt huvud från tidningen och vred det ett halvt varv. Han konstaterade att talaren föreföll att vara vid sina sinnens fulla bruk, skakade på huvudet och återgick till sin lektyr. Notarien Collin å sin sida anmärkte att allt motsvarade hans förväntningar — allt med undantag av den andre vaktmästarens beteende: hittills hade ingen i de verk där han inskrivit sig visat honom den hövligheten att avbryta sina tidningsstudier för hans skull.

— Från vilken del av Sverige kommer ni?

— Från Bergslagen.

— Och jag själv från Skåne. Vi äro alltså båda utlänningar. Det är förklaringen till vårt besynnerliga beteende: jag är punktlig, och ni är uppmärksam mot en främling som ni inte känner. Vill ni vara snäll och visa mig verket?

Vaktmästaren slog upp dörren till det första i en fil av majestätiska ämbetsrum. Dörrarna voro öppna

mellan dem, och som i ett spegelkabinett såg det bländade ögat sexton salonger i rad, där sexton björkvedsbrasor flammade i sexton kakelugnar. Notarien Collin vandrade genom kopisternas rum, notariernas rum, kanslisternas rum, revisorernas rum, kontrollörens rum, arkivariens rum, bibliotekariens rum, kamrerens rum, kassörens rum, ombudsmannens, protokollsekreterarens, aktuariens, registratorns, expeditionssekreterarens, byråchefens och expeditionschefens rum. Han och hans ledsagare blevo stående framför den stängda dörren till Presidentens rum. De andra rummen voro tomma. Huruvida Presidentens rum var tomt, var omöjligt att säga, ty ingen vågade beträda det innan Presidenten hade ringt. Och som vaktmästaren viskande meddelade:

— I min tid har han inte ringt.

De återvände till notariernas rum. Vaktmästaren rörde om i björkvedsbrasan, och herr Collin slog sig ned vid ett skrivbord, vars yta bar spår av att ha tjänstgjort som försöksobjekt för många pennknivar.

Detta var det sjätte ämbetsverk där han skrivit in sig, och det motsvarade på pricken de fem föregående: mycket litet att göra, många om arbetet och nästan ingen lön för att göra det. Om han hade tid och tålamod blev han med tiden ordinarie med 1,200 riksdaler om året i lön. Med denna lön skulle han avbetala ett antal »reversal», som alla drogo »intresse» och som långtifrån att ha minskats den dag då han blev ordinarie snarare komme att ha

tillvuxit i storlek, så visst som det var alla reversals natur att göra detta. Ett långt, skuldsatt och föga arbetsamt liv låg framför honom. Hade han något att invända däremot? Var det inte det liv som blivit det normala i landet sedan landet blivit fredligt i stället för krigförande? Jo, men —

Varför skulle det anses så ofint att förtjäna pengar i landet?

Ty det var ofint! Det var som om landet hatade bara tanken på pengar. Det låg något rörande och vackert i denna avsky. Den förde tankarna till Söderhavsöarnas oskyldiga invånare, sådana de skildrades i resejournaler — ivriga att efterapa främmande folkslags laster, men oförmögna att räkna längre än till två, och med musselskal som enda värdemätare. Om någon svensk fick ett antal av Riksbankens sedlar i sin hand — exempelvis med hjälp av ett reversal — var hans första tanke att omsätta detta kapital i musselskal: »Kypare, en kanna punsch, ett halvt stop konjak, en topp socker och tjugufem cigarrer!» De affärer som gjordes gjordes av utlänningar för utländsk räkning, av invandrade danskar i Skåne, av invandrade engelsmän i Göteborg, av invandrade tyskar över hela landet. Själv hade han ibland känt sig frestad att slå tanken på ämbetsmannabanan ur hågen och ägna sig åt affärslivet, men varje gång hade en varnande skugga rest sig vid hans sida och viskat:

— Det går aldrig an! Vad kommer folk att säga?

Dörren gick upp. En ung man på hans egen ålder

steg in över tröskeln. Han var inskriven i samma verk som Alexander Collin. Hans namn var Arvid Falk. Han hade en hög panna under ett uppstruket hår, en mustasch, som stod upp som morrhåren på en katt, orolig, forskande blick och ett bittert drag kring munnen. Herr Collin visste att han länge varit en nagel i ögat på sina överordnade, vilka instinktivt vädrade en orostiftare och rabulist i Arvid Falk.

— Du här! sade han. Du och ingen annan! Som vanligt!

— Som vanligt! medgav hans motpart. Vi två äro de enda trofasta på skansen.

— Säg snarare de enda som orka spela vår roll i komedin! Men nu är det också förbi! Detta är mitt sista besök på Kollegiet för Kontroll av Offentliga Utgifter!

— Det sista?

— Ja. Jag står inte ut med detta skenliv längre. Jag lämnar det för att bli litteratör.

— Om jag skulle lämna det, vilket jag ofta tänkt på, skulle det inte vara för att bli litteratör, utan för att bli affärsman.

— Om jag blir litteratör är det därför att landet behöver väckas ur sin eviga sömn.

— Om jag blir affärsman, skulle det vara av samma skäl.

— Hahaha! Som om en affärsman drevs av annat än självviska motiv!

— Häri tycks han mig slående likna litteratören.

Vad söker denne annat än utlopp för sina privata stämningar och misstämningar?

— Genom att ge utlopp åt sina privata stämningar och misstämningar framkallade Rousseau den franska revolutionen och skapade det moderna Frankrike.

— Genom att jorden runt söka efter vinstbringande chanser skapade de engelska köpmännen ett världsrike och grundlade en ny tidsålder, den kapitalistiska.

— Är det sådana affärer som leka bror i hågen? Tillåt mig buga mig!

— Betydelsen av en affär får inte mätas efter den ögonblickliga vinst den inbringar. Den får ses ur symbolisk synvinkel. Ingen drömmer om att på en gång väcka detta land ur dess sömn. Kan jag få det att blinka till med ögonen, är jag nöjd!

— Jag kan endast önska bror lycka till, sade Arvid Falk. Redaktör Struve från Rödluvan väntar mig, jag måste gå.

Hans kvarlämnade kollega drog till sig en hög papper som låg framme på skrivbordet och började genombläddra den. Hans tankar fortsatte att kretsa kring det samtal han just fört. Han måste medge för sig själv att hans ord långtifrån täckte så stora realiteter som de låtsade — rättare sagt att de bara täckte vissa dunkla önskningar. Hans förutsättningar att göra affärer motsvarade invånarnas på Söderhavsöarna. Det är ingen konst att växla sedlar i musselskal — att växla till sig sedlar för mussel-

skal är en konst. Härtill behövdes först och främst en idé; och var får man idéer? Kanske lågo de och väntade i de handlingar han just sorterade! Tanken framkallade det första leende dessa handlingar avlockat något mänskligt väsen under hela den tid de vandrat från kollegium till kollegium. Om någonting var mera idéfattigt än dessa evigt remitterade akter visste han inte vad det var. Post- och Inrikes Tidningar var spännande som en roman av Eugène Sue i jämförelse. »Skrifvelse från Regementsexpeditionen för Kongl. Hallands Jägarregemente i anledning af rekvisition n:r 511 från Regementet till G. H. Snyders Vapenmanufakturer och anhållan om Nådigt Direktiv i deraf framkalladt tvångsläge.» Ärans och hjältarnas språk, hur ädelt och manligt du rör dig! Vad var det som hade hänt Kgl. Hallands Jägarregemente? Och vilka direktiv önskade regementet i det därav framkallade tvångsläget? Han satte sig att läsa genom akterna med ironisk uppmärksamhet. Efter en stund lade han dem från sig med ett nytt uttryck i ögonen. Besynnerlig affär! Kanske — men nej, det var naturligtvis bara en förryckt fantasi! — kanske låg här en idé, ett uppslag, som en verklig affärsman skulle ha kunnat göra något av... Han läste genom handlingarna ännu en gång. Sedan man skalat bort kurialstilens värsta gipsornament lät saken uttrycka sig på följande sätt.

Genom nådig resolution av den 11 mars 1862 hade chefen för Kgl. Hallands Jägarregemente be-

myndigats att gradvis förnya regementets gevärsförråd, vilket, då det förskrev sig från tiden för slaget vid Leipzig, »knappast längre kunde kallas tjenligt». Då det var bekant att firman G. H. Snyders Vapenmanufakturer levererat vapen till båda de krigförande parterna i det nordamerikanska inbördeskriget, vilka måste förmodas utgöra det sista och nyaste på området, hade man beslutat beställa gevären från den omtalade firmans representanter i Sverige. Allt skulle ha varit arrangerat till det bästa i den bästa av världar, om inte regementsexpeditionen råkat göra en beklaglig *lapsus calami* vid rekvisitionen av de nya gevären: i stället för att beställa 500 som första leverans hade man beställt 5,000 och befann sig nu i den för ett svenskt regemente ovanliga situationen att vara väpnat till tänderna, om inte vapenfirman kunde förmås att återta leveransen, vartill den sorgligt att säga röjde föga benägenhet, »i det att varken appeller till sunda förnuftet eller de publique känslorna, som måste förutsättas hos en firma af denna art, hade visat sig båta». Den direkta anledningen till olyckan, en försupen regementsskrivare, var »utom räckhåll för den menskliga Rättvisan», i det han sistlidna vinter »efter ymnige pokulationer på källaren Varbergs Vapen» fallit i hamnen och drunknat. Och nu var den stora frågan: vad skulle regementet göra? Häröver hade fem ämbetsverk grubblat i lika många månader, varefter de remitterat alla akter i saken, från kopia av resolutionen av den 11 mars

1862 till kopia av det den 23 mars 1863 utfärdade dödsbeviset för regementsskrivaren H. Pistolskott, till nästa instans... Och nu hade turen kommit till Kollegiet för Kontroll av Offentliga Utgifter att grubbla vidare däröver och avge ett utlåtande innan det i vederbörlig ordning remitterade ärendet till nästa offentliga verk.

Notarien Collin, som ett ögonblick tyckt sig skymta en idé bland pappersarkens veck och bokstävernas snirklar, sköt från sig dokumenthögen med en gäspning och såg på klockan. Han fann att han och tidmätaren hade samma åsikt om vad klockan var slagen: det var matdags. Han drog på sig överplaggen och begav sig ned till källaren Gestrikland, där han sedan flera år brukade äta middag i sällskap med en god vän, notarien Schöldström. Vid sin ankomst fann han denne fördjupad i läsningen av dagens avisor och synnerligen upptagen av sin lektyr.

— Det ser illa ut i Europa, meddelade han. Du har väl läst nyheterna från utlandet?

— Nej. Hur lyda de?

— Det står att Tyska Förbundet obevekligt håller fast vid Malmöprotokollets bestämmelser och att den danska regeringen lika bestämt håller fast vid sin rätt att behandla den slesvig-holsteinska författningsfrågan som en rent inre angelägenhet. Du förstår vad följden blir om ingen ger efter!

— Krig? frågade notarien Collin.

— Naturligtvis krig!

— Bror får ursäkta mig om jag har en annan åsikt. Det är ännu bara femton år sedan det sista kriget. Europa har inte glömt dess lärdomar. Vad som var möjligt år 1848 är inte mera tänkbart 1863. Man kommer att finna en kompromiss.

— Bror får ursäkta mig om jag divergerar i min uppfattning. För femton år sedan var tiden mera fallen för kompromisser än nu. Då levde ännu minnena från Wienkongressens tid. Då var det ännu invärtes läkare som stodo vid patientens huvudgärd. Nu är det kirurger. Eller vill bror antyda att familjen Bonaparte, som under tiden tagit makten i Frankrike, skulle vara fallen för stillsamma kurer? Vad Tyska Förbundet beträffar är det omisskännligt för varje opartisk åskådare att det medicinska partiet sakta men säkert förlorar terräng till det kirurgiska.

— Det är alltid ett nöje att lyssna till bror Schöldströms utläggningar av dagens text. Men jag reserverar mig mot dem. Det moderna Europa och krig äro två ord som inte få sägas på samma dag.

De båda herrarna togo halvan under fast hävdande av sina respektive ståndpunkter. När de långt om länge lämnade källaren var det ganska sent, ty åtskilliga av deras yrkeskamrater hade dukit upp på den omtalade krogen, och efter flera bålar hade man intagit en gemensam sexa. När notarien Collin vaknade nästa morgon befann han sig följaktligen i det tillstånd som brukar medfölja sådana festligheter. När han slog sig ned vid sitt bord på Kolle-

giet för Kontroll av Offentliga Utgifter virvlade förvirrade minnen av kvällens tilldragelser runt i hans hjärna som spillror på platsen för ett skeppsbrott. Någon av de närvarande hade just varit i Danmark, och samtalet hade kommit in i skandinaviska banor. Man kom överens om att faran för ett nytt krig var överhängande, man var också ense om att Danmark inte självt förstod det. Danmark fortsatte att leka med elden, utan att vara försett med eldsläckningsmaterial! Men hur det än gick, skulle Skandinaviens tre stammar aldrig glömma att de voro ett — hurra, hurra, hurra!

Herr Collin drog till sig handlingarna om Kgl. Hallands Jägarregemente. De förvirrade tankarna fortsatte att yra runt i hans inre. Efter hand blevo de mindre förvirrade, togo fastare form, togo form av fakta och dräkt av siffror. Han grep ett stycke papper och började nedkasta vissa beräkningar. Beräkningarna voro ägnade att fylla honom med tillfredsställelse, rent teoretiskt sett. Men steget från teori till praktik är svårt att ta. Skulle han kunna ta det? Nya tankar lösgjorde sig ur hans inres dunkla djup. Efter en stund fann han att han hade en hel, sammanhängande plan. Det fanns intet att invända mot den utom en enda sak: den var orimlig och omöjlig — förutsatt att han ville stå kvar i detta och andra kollegiers tjänst. Men ville han det?

Han stod vid floden Rubicon. Men han blev inte stående där länge! Med en rask gest samlade han hop akterna från Kgl. Hallands Jägar-

regemente, lade dem i ett kuvert och lät dem försvinna i en låda. Därpå tog han tvenne ark av Kollegiets officiella papper, författade två brev, prydde dem med stämplar och en oläslig underskrift, lade dem i tvenne kuvert, försåg dessa med utanskriften *Tjenstebref* och ringde på första vaktmästaren. Förvånad, ja, bestört över att störas i sin läsning av Fäderneslandet stirrade denne på de två försändelserna med minen hos en monark som mottar ständernas uppsägning av tro och huldhetseden. Men vid herr Collins rytande order att omedelbart befordra skrivelserna till expedition bugade han sig förfärad och försvann utför trapporna med något som liknade affärsmässig hast.

Varför röt herr Collin till vaktmästaren?

Förmodligen röt även Caesar när han befallde trupperna att följa sig över Rubicon!

Följande dag skulle man förgäves ha spanat efter notarien Alexander Collin på Kollegiet för Kontroll av Offentliga Utgifter, och vad det beträffar skulle man ha spanat lika fåfängt efter honom på de andra verk där han var inskriven. Men förutsättningen var *att* man spanade efter honom, och denna förutsättning var falsk: ingen hade något intresse av sådana forskningar, ingen företog dem, en sparv som föll till marken väckte mera uppseende än en notarie i rikets verk som blev borta. Det var först då den första i nästa månad ingick utan att herr Collin infann sig för att lyfta sin lön som man flyktigt förvånade sig över hans uteblivande, ty

om punktlighet är konungars dygd, voro samtliga notarier i verken mera rojalistiska än kungen när det gällde iakttagande av månadsskiftet. Men både denna och nästa dag gingo förbi utan besök av herr Collin, och därpå glömde man honom, om man överhuvud tänkt på honom, för mera betydelsefulla ting. Nyheterna från andra sidan Sundet fyllde alla sinnen. Grannlandet i söder hade med ens blivit centrum för hela Europas intresse. Den 13 november hade danska riksdagen antagit en av kung Frederik VII förelagd författning, varigenom hertigdömet Slesvig trots Tyska Förbundets protester, utan vidare införlivades med Danmark. Den 15 november dog Frederik VII, och den 18 underskrev hans efterföljare Christian IX den nya författningen. Härmed hade händelserna kommit i gång. Tyska riksdagen förklarade i en resolution att furstendömena skulle besättas och deras samhörighet med Tyskland en gång för alla fastslås. Sachsiska och hannoveranska trupper ryckte mot gränsen. För sent vaknade man i Köpenhamn till insikt om situationens allvar. Man hade upphört att tro på möjligheten av en eldsvåda. Och nu var den där.

Notarien Alexander Collin hade lämnat Stockholm den 20 november. Den 22 mottog chefen för Kgl. Hallands Jägarregemente ett besök, varom han på förhand underrättats i tjänstebrev från Kollegiet för Kontroll av Offentliga Utgifter. Det gällde en utredning av de närmare omständigheterna vid regementets nyligen gjorda vapenbeställning. Rege-

mentschefens attityd gentemot detta besök och denna utredning kunde karakteriseras med orden: låt dem bara komma — jag skall lära dem! De kommo i form av en urban och välklädd herre med skånsk accent, vilken presenterade sig som notarien Collin, befullmäktigat ombud för det omtalade Kollegiet. Urbanitet behöver ingalunda utesluta fasthet. Regementschefen fick snart tillfälle att inse det. Gentemot alla hårda och manliga ord från hans sida satte notarien Collin två små ord: position och befordran. Hur går det med dens position och befordran som åsamkat Riket en oförutsedd utgift på 270,000 riksdaler riksmynt? Om man har rätt att beställa 500 gevär à 60 riksdaler och i stället rekvirerar 5,000 uppstår precis den omtalade förlusten. Var så god, här är penna och papper, övertyga er själv om att siffrorna stämma, herr överste! Hur var det, ger översten — i siffrorna? Är det överstens slutgiltiga yttrande i saken, och befullmäktigar översten mig att inrapportera det till mitt Kollegium? Hur var det? Översten ger — i både mitt och andra kollegier? Inbefattas häri Kollegiet för Krigsmakten, av vilken överstens position och er befordran bero? Tillåt mig anhålla att översten i så fall underskriver detta dokument, vi skola göra det så kort som möjligt, så att vederbörande kunna ta del av denna åsikt om dem! Hur var det? Vem som helst kan begripa att hela felet ligger hos en försupen regementsskrivare, som man dumt nog underlät att kontrollera! Nu börja vi komma var-

andra närmare! Alla människor begripa att saken förhåller sig som översten säger, men därmed är den inte ur världen. Det är en förmans plikt att kontrollera sina underlydande — äro vi ense härom? Hur var det? Översten vill förr bli — än vara ense med mig om någonting? Jag märker att vi fortfarande äro ganska långt från varandra. Jag har skickats hit för att ordna en viss sak i godo och i tysthet, men med denna hållning är det uteslutet att vi kunna komma till ett resultat. Vi leva under en mild och landsfaderlig styrelse, herr överste, en styrelse som är oförvillad av demagogernas skrik och avisornas hets, och denna styrelse önskar framför allt en sak, den önskar undgå skandaler! För att undgå skandal har man skickat mig hit, och jag skulle kunna ordna allt, om jag kunde påräkna det allra minsta tillmötesgående från den närmast intresserade parten, men det tycks tyvärr inte vara fallet. En publik förlust på över en kvarts million är inte småsaker — herr överste, sådana ord som ni strör omkring er passa möjligen på exercisplatsen, men inte i förhandlingar med representanten för ett offentligt verk, som önskar komma till er hjälp! Så där — det låter bättre! Det låter mycket bättre! Ni tar tillbaka era obetänksamma ord och vill göra allt för att ordna saken i godo! Det är känslor som hedra er. Jag kan garantera att saken skall ordnas utan men för överstens framtid, men första villkoret är diskretion, d-i-s-k-r-e-t-i-o-n! Inga fler skrivelser, över-

stens läppar äro förseglade liksom mina, och gevären kvarligga i konsignering till dess de avhämtas av någon som har fullmakt på stämplat papper från mitt kollegium! Översten förstår, inte sant? Översten förstår inte? Det gör detsamma, bara ni lyder mina föreskrifter. Vi äro ense? Förträffligt! Adjö!

Efter att ha hållit denna konferens och kvarlämnat en konfunderad, svettig och dödstrött men förhoppningsfull regementschef på valplatsen avreste notarien A. Collin till nästa stationen på sin rutt, vilken var generalagenturen för Snyders Vapenmanufakturer. En skrivelse på stämplat papper hade förberett hans besök. Om överstens attityd hade kunnat karakteriseras som hetsig, kunde vapenfirmans endast betecknas som iskall. Man förstod inte vad Kollegiet för Kontroll av Offentliga Utgifter önskade tala om — man anade inte att man hade något att diskutera med sagda kollegium. En rekvisition hade gjorts och effektuerats. Brukade offentliga verk i Sverige förneka sin underskrift? Man hade hört talas om sådant i halvbarbariska stater i Orienten, men till dessa önskade Sverige väl inte räknas? Med dessa ord ansåg man sig ha sagt nog och bad att få göra slut på en konversation som var lika pinsam för båda parterna. Den utsände från Kollegiet för Kontroll av Offentliga Utgifter vägrade att godta det resonemang han just lyssnat till. Han ville fästa uppmärksamheten vid sakens fakta. En försupen regementsskrivare, som senare undandragit sig ansvaret för sina handlingar ge-

nom att drunkna, hade ingivit en rekvisition vilken var till den grad orimlig att den genast måste ha väckt vederbörandes förvåning. Huru? Det fanns inte något förvånande i att ett regemente beställde 5,000 exemplar av en ännu oprövad gevärstyp? Man måste beundra inbillningskraftens livlighet hos den firma som fann detta naturligt! Huru? Rekvisitionen var undertecknad av regementets chef, och det var allt som fordrades! Nej, mina herrar, det är inte nog! Vi leva inte längre i de tider då en mild men slapp regering kunde hålla sin landsfaderligt beskyddande hand över försupna regementsskrivare och avdankade chefer, som skriva på rekvisitioner utan att läsa genom dem. Om sådana tider någonsin funnits i Sverige, äro de för alltid förbi. Den nya tiden, vars vingslag redan susa över landet, har intet överseende med sådana reliker från fordom. Sedan tre år förbereder man den nya representationsformen, som skall göra folket till ansvarig herre i sitt eget hus — sedan åtskilliga år tillbaka ha vi en fri press, som ständigt växer i inflytande. Denna press, lungan i offentlighetens breda bröst, skall ropa ett dundrande stopp, om man söker se genom fingrarna med en skandal som denna! I edra ansikten, mina herrar, läser jag att ni ge mig rätt! Emellertid älskar Sverige lika litet som andra länder att se sitt namn inblandat i en skandal. Därför — endast därför — har jag i uppdrag att göra er ett anbud som ni kunna anta eller refusera efter behag, men som inte får diskuteras:

ett streck dras över det skedda, och regementet behåller de icke beställda gevären till ert självkostnadspris, plus tio procent därutöver. Mina herrar, jag ber er, inga oöverlagda ord — besinning, besinning! Betänk att ni inte ha att göra med invånarna på någon Söderhavsö, till vilka man säljer glaspärlor för deras vikt i guld — ni ha att göra med ett vaknande land, ett land som vill göra affärer på samma sätt som andra europeiska länder! Just det — som andra europeiska länder! Vill ni ha krig, får ni krig. Vill ni ha fred, får ni fred, på mina villkor... Mina herrar, jag besvär er, tala inte om bandit och bakhåll! Sådana ord passa inte mot ombudet för ett offentligt verk. Nej, mina villkor voro självkostnadspris plus tio procent. — Jag ber, jag besvär, inga återfall i de fula ordens område! Hur sade ni? Ni accepterar, om saken kan ordnas, så att intet prejudikat uppstår? Våra synpunkter börja närma sig varandra på ett förbluffande sätt! Betalningen? Den följer så snart jag ordnat en sista detalj på annat håll! Tillåt mig säga att det varit ett verkligt nöje att förhandla med personer som ni, så snabba att förstå motståndarens ståndpunkt, så fulla av välvilja mot en stat som önskar vara herre i sitt eget hus — farväl!

Det väckte ingen som helst förvåning hos översten och chefen för Kgl. Hallands Jägarregemente att han kort därefter befriades från det stora vapenlager som gav hans regemente en särplats bland svenska truppförband. Att det inlastades på ett

segelfartyg för att föras sjövägen till firman Snyder beredde honom inte heller någon förvåning, ty sjövägen var ju den billigaste. Att skutan, sedan hon kommit utanför tremilsgränsen, omedelbart tog vägen till Köpenhamn i stället för till Göteborg, anade han inte, och ingen annan anade det heller, utom en herre som kort tid efteråt infann sig i Stockholm, efter att förut ha avlagt besök i rikets andra stad, där han inbetalat en större summa hos en utländsk vapenfirmas representanter. Herr Alexander Collin kom för att säga upp sig i de verk och kollegier där han haft sin verksamhet. Hans sista gärning i rikets tjänst bestod i att hämta fram ett förseglat kuvert ur en låda, ordna dess akter, vilka berörde en omstriden leverans, i bokstavsföljd och därefter bränna upp dem. Han trodde sig med skäl kunna säga att ingen blev lidande därpå, allra minst han själv.

Alexander Collins övriga affärer fingo inte den räckvidd som han hoppats, och hans son var en atavism: han återföll till ämbetsmannabanan. Men så småningom fick även han en son, och vid betraktandet av dennes barnsliga lekar säges det att farfadern ej sällan mumlade för sig själv:

— Ille faciet — han skall göra det.

Och han gjorde det.

HERR COLLINS ALIBI

1.

Minton Street, London S. W., förbinder Haymarket med Leicester Square. Många människor passera gatan, få lägga märke till den. Den hyser franska »hårkonstnärer», italienska restauranger, ett par mindre resebyråer och en stor biograf, The Magnificent, vars ljusskylt strålar som ett rött tecken mot himmeln, en vägvisare från Minton Street direkt till drömmens och lyckans länder. Trafiken i gatan har den säregna engelska blandningen av brådska, besinning och tyngd.

Eftermiddagen den 22 november kunde man ha sett två herrar stiga ut ur er bil vid hörnet till Leicester Square. De slogo under tystnad in på Minton Street. De passerade både Ristorante Italiano och Restaurant des Fines Gueules. De läto varken fresta sig av affischerna hos resebyrån Round the World eller hos dess konkurrent Travel and Transport. De stannade först vid ett diskret upplyst fönster mitt i gatan. Fönstret innehöll ett svart sammetskläde och på sammetskrädet vilade ett diamanthalsband, vilket gnistrade i skenet från en elektrisk ramp.

Den ene av de två herrarna var slätrakad, rödhårig och hade skarptblickande ögon, som han

dolde bakom blåa glasögon. Han lyfte pekfingret mot fönstret och sade:

— Får jag presentera er för era diamanter sir Ernest? Där ligga de!

Den andre herrn var en smula fetlagd, örnnäst och hade svarta lockar vid öronen. Han svarade:

— Det är möjligt, fastän jag har svårt att tro det. Jo — när jag ser närmare på dem, tror jag nästan, att ni har rätt, mr Kenyon!

Den rödhårige mr Kenyon svarade:

— Jag *har* rätt. En juvelerare, som jag lät bese dem, och som vederbörande tog för en vanlig kund, försäkrar, att det utan tvivel är de diamanter, som man stulit från er.

— Är han beredd att svära på det inför domstol?

Mr Kenyon skakade på huvudet.

— Nej — och om han också gjorde det, skulle det inte ha beviskraft. Vederbörande har med visshet sina papper klara.

— Och vad skola vi då göra?

— Det är ytterst enkelt. Vi måste skaffa bevis, som äro giltiga inför en domstol. *Jag* skall skaffa dem — förutsatt att ni fortfarande lägger saken i min hand, sir Ernest!

Den svartlockige herrn nickade ivrigt bekräftande.

— Naturligtvis, naturligtvis. Har ni en plan?

Mr Kenyon tände sin pipa, innan han svarade.

— Ja, sade han, jag har en plan. Låt mig formulera den som ett matematiskt problem: en person

begår en förbrytelse *a*, för vilken det är omöjligt att komma åt honom. Men om man bevakar honom tillräckligt länge, tills han begår ett nytt brott *b*, så är det möjligt att komma åt honom för såväl fallet *a* som för fallet *b!*

— Haha! Jag förstår! Och den som har sagt *a*, måste säga *b*, menar ni, inte sant?

— Det är just vad jag menar, sir Ernest.

Mr Kenyon pekade med pipskaftet på ett hus tvärsöver gatan, en gammaldags byggning, lika full av bostäder som vaxkakan i en bikupa. Kontor av alla slag hade satt upp sina mässingsskyltar vid ingångsdörren.

— Jag ämnar hyra mig in i huset där på en månads tid och etablera en affär av ett eller annat slag. Affären kommer att ha en enda uppgift, nämligen att hålla utkik på vederbörande, att kontrollera, vem han mottar, vem han säljer till, och vem han köper av. Jag skulle ta mycket fel, om vi inte snart få höra honom säga *b*, efter att ha sagt *a!*

Mannen med örnnäsan och de svarta lockarna nickade.

— Ja — förmodligen är det det bästa man kan göra. Gott jag lägger saken i er hand!

Han försvann i riktning mot Leicester Square, under det den rödhårige mr Kenyon gick tvärsöver Minton Street till det ålderdomliga hus, som han just talat om. Han var tydligen en man som inte älskade att uppskjuta till morgondagen, vad som helst borde göras i dag.

2.

Mr Henry Graham hade i faddergåva av naturen fått en yttre habitus, som i hög grad måste verka lugnande på de pessimister, vilka anse att den engelska nationen håller på att degenerera. Hans blåa ögon voro klotrunda med fast blick. Under rockärmarna svällde två enorma bicepsmuskler varnande mot betraktaren. Hans bröst var högvälvt, hans midja likaså. Det fanns personer som kallade mr Graham fet, men om de gjorde det, var det i skydd av hans breda rygg, och därför att de aldrig stiftat bekantskap med de omtalade musklerna.

Mr Henry Graham hade ett fel, om man så kan kalla det. Han älskade eleganta kläder att hölja sin kropp med, och han älskade även smycken. Han bar en mattglimmande pärla i halsduken, och gulduret i hans västficka hade som bihang en kort kedja av flätat guld, i vars andra ända en diamantprydd mascot besvor de onda makterna för mr Grahams räkning.

Eftermiddagen den 22 november lämnade mr Graham ett underjordisk tåg på stationen i Charing Cross Road och steg upp på den evigt rullande trappan som för de resande upp till dagsljuset. Mr Gra-

ham hade ett nummer av Evening News i handen, och han studerade dess nyheter, medan trappan förde honom uppåt med värdigheten hos en trotjänare i ett gammalt hus. Det fanns människor som inte nöjde sig med att transporteras på detta sätt, utan sprungo uppför trappan; mr Graham småfnyste åt en sådan beskäftig brådska, särskilt då den gick ut över honom själv i form av knuffar och stötar. Han upptäckte en notis i Evening News som fängslade honom. Den handlade om ett juveltjuveri, som enligt vad det beskäftiga ryktet visste att berätta skulle ha förövats hos en känd finansman, vilken hade inköpt en enastående kollektion diamanter »som en hyllning åt Konsten, närmare bestämt danskonsten...»

— Se upp, för fan! ropade en röst i hans öra. Mr Graham hade låtit den rullande trappan bära sig ända fram till det fasta golvet, där den avbördade sig honom med en gest, som nära nog kastat honom på näsan. Någon räckte honom en hjälpande hand. När han åter stod rätt på sina ben, fick han en överraskning, som hastigt gjorde honom klarvaken: hans kravattnål, hans guldur och hans mascot voro borta! Ja, borta! Den hjälpande handen hade inte tillhört någon verklig samarit, utan en falsk, vilken noga skilt på högra och vänstra handens verksamheter. Var var han? Ja, var var han?

Mr Graham stirrade omkring sig med den picadorstungne tjurens uttryck i blicken. Innan han snubblade, hade han skymtat en grågrön ulster i

sin närhet. En liknande ulster försvann just nu i myllret på Charing Cross Road och upp i en buss. Mr Graham nådde över gatan tids nog för att infånga en hyresledig taxi, vilken han gav order att förfölja bussen. Under sådana auspicier måste jakten bli ojämn och utfallet givet. Men den grågröna ulstern tillhörde tydligtvis en man med både snabba fingrar och snabb uppfattning. När bussen närmade sig den punkt, där Charing Cross Road skär Shaftesbury Avenue, sprang han av i full fart, vilket en busspassagerare kan göra men inte får, under det att en taxibilpassagerare varken får eller kan göra det. Mr Graham nödgades skummande av raseri att avvakta första tillåtna hållplats, innan han var i stånd att lämna sitt finare befordringsmedel. Han uppfångade glimtar av ulstern, medan han stormade ned längs Shaftesbury Avenue, han såg en skymt av den på Piccadilly Circus och en sista skymt på hörnet till Haymarket, men sedan var och blev den försvunnen. Lika försvunnen som hans nål och hans lyckobringande mascot.

— Men jag skall ha fatt dem, om jag så skall gå genom hela London med finkam! bedyrade han, då han samma afton berättade sitt sorgliga äventyr för sina vänner Filip Collin och Lavertisse.

— Hm, sade hans vän och arbetsgivare. Blir det inte ett dyrbart nöje? London är en rätt så stor stad.

— Det gör detsamma. Jag skall visa, att man inte bestjäl mig ostraffat som en bonde från landet.

— Från den synpunkten har ni avgjort rätt. Det är högsta tid, att det blir satt en gräns för den tilltagande laglösheten, sade Filip Collin. Om ni är mannen att göra det, har ni gjort er förtjänt av alla rättsinniga medborgares högaktning, och man kommer att skriva till redaktören av *Times* för att tacka er!

Mr Graham föreföll oberörd av de framtidsperspektiv som sålunda öppnade sig.

— Jag skall ha fatt honom, morrade han den ena gången efter den andra. Om jag så skall kamma hela London!

— Det är rätt, försäkrade Filip Collin. Såg ni en notis i Evening News för i dag om en känd finansman, som råkat i samma predikament som ni? Han hade velat uppmuntra Konsten med ett diamanthalsband — jaså, ni har läst det? Jag omtalar det bara, därför att han har utsatt en belöning på 2,000 pund åt den som kan skaffa diamanterna tillbaka i oskatt skick. Om ni skulle få syn på dem under era spaningar, så begagna tillfället att förtjäna beloppet, det är allt vad jag säger!

Det dröjde en vecka, innan mr Graham hade några resultat att inrapportera av sin jakt.

Då hade han emellertid återfunnit sin mascot. Den låg totalt oförändrad i en juveleraraffär i Minton Street, S. W. Innehavaren bar det inte alltför ovanliga namnet Robinson. Hur hade mr Graham funnit platsen? Genom att lura på den punkt, där han senast sett en skymt av brottslingen. Alla

förbrytare äro personer med regelbundna vanor. De inte blott återfalla i samma brott, så snart de frigivits ur ett fängelse, de kretsa även kring platsen för ett brott med en absolut ologisk envishet. Mr Graham hade stött på den gröna ulstern på hörnet av Haymarket och Minton Street. Mr Graham hade följt dess ägare till en affär i den senare gatan. Mr Graham hade konstaterat, att denna affär var en juvelerareaffär. Han gick in i affären. Man förnekade all kännedom om mannen i ulstern — måste vara ett misstag, sir! Men i en monter låg ett prydnadsföremål, som det inte kostade mr Graham någon möda att känna igen, nämligen mascoten med diamanterna. Han bad att få se på smycket. Döm om hans häpnad, då det bar en splitterny firmastämpel, vilken det aldrig förut haft! Var vi ha det från, sir? Vi ha naturligtvis själva tillverkat det! Önskar ni att vi skola reservera det för er räkning, sir? Gör det, jag kommer in en av dagarna! Och ert namn, sir? Lord Buckingham, adress National Liberal Club.

— Vad säger ni om en tjuvgömmare av det slaget, professor? Med egen verkstad och butik i Westend! Han kan tillåta sig att betala bättre priser än de andra, inte sant? Om ni anade ett sådant diamanthalsband som låg i fönstret! Naturligtvis var det också stulet!

— Naturligtvis, instämde Filip Collin och försjönk i djupa tankar, ur vilka han hastigt for upp. Dock var det inte mr Grahams fortsatta bragelöften

om att bli kvitt med sina fiender som väckte honom ur dem, utan en eller annan idé som fötts i hans huvud.

— Ett diamanthalsband, sade ni? Skiftade diamanterna i blått?

Mr Graham stirrade in i väggen med ett uttryck i sina porslinsblå ögon, som angav högsta tankeanspänning.

— Skiftade i blått? Ja — när ni säger det, det gjorde de! Hur kunde ni veta det?

— Ah — en gissning, ingenting annat! Men när man ser en gammal bekant som vägrar att hälsa på en, därför att han är i förtjusande sällskap, kan man ju lägga detta faktum samman med en notis om att samma person tillhandlat sig en utsökt kollektion blå diamanter, och en annan om att han blivit bestulen på den och bjuder 2,000 pund i hittelön. Jag undrar — jag undrar...

— By Jove! ropade mr Graham. Att jag kunde glömma det! När jag kom ut ur mr Robinsons butik, såg jag en gammal bekant, och vem tror ni det var? Detektiven Kenyon! Han följde efter mig med en min som om han tänkte gripa mig på bar gärning! Mig! Vet ni vad jag tror? Att han håller Robinson under uppsikt!

— Då finns det ju chanser för att han arresterar er ficktjuv, sade Filip. Men om ni får någon större glädje av den kuppen, vet jag inte! Jag undrar — ja, jag undrar...

Han stirrade eftertänksamt på rökslingorna från

sin cigarrett. Plötsligt for han upp ur stolen, satte på sig rock och hatt och försvann ut i London. Det dröjde flera timmar, innan han kom igen, men då uttryckte också hans ansikte den lugna tillfredsställelse, som präglar en man, vilken utfört sitt dagsarbete på ett sätt som han kan vara nöjd med, och som nu kan vila ut. I fickan hade han ett pappersark, som han överlämnade till mr Graham, innan han med en suck av belåtenhet sjönk ned i sin länstol.

Mr Graham tog papperet, genomläste det, lät det sjunka och stirrade totalt oförstående på sin vän och arbetsgivare.

— Ni har hyrt en affärslokal i Minton Street? mumlade han. På en månad tillsvidare? Vad tänker ni göra där? Upprätta en juveleraraffär för att konkurrera med mr Robinson?

— Nej, käre Graham, svarade Filip Collin. Jag tänker upprätta en rak- och frisersalong med er som chef.

Mr Grahams min uttalade tydligare än ord, att det som han länge väntat äntligen inträffat, nämligen att herr Collins hjärna brustit under belastningen av alltför många ting. Filip serverade sig med en suck av välbehag ännu en White Horse och soda, och det avlägsna bruset av Londons trampande millioner fyllde rummet som den mörka tonen från en gigantisk cello.

3.

Innehavaren av en rak- och frisersalong är enligt alla tiders samstämmande vittnesbörd en ytterligt nyfiken och pratsjuk man, hos vilken man erfar alla stadens *on-dits* och alla dagens sensationer. Innehavaren av den nyöppnade salongen i Minton Street 23, London S. W., rättfärdigade endast delvis denna uppfattning av en skägg- och hårkonstnär. Han var otvivelaktigt nyfiken, ty han tillbragte största delen av dagen med att från sitt fönster följa livet i gatan, men han var absolut inte pratsjuk. Hans konkurrenter i gatan, vilka med misshag och ovilja sett honom flytta in, fattade mod efter att ha sett hans prislista: under det en rakning överallt annars kostade sex pence, kostade den en shilling hos honom, och under det att man kunde bli klippt för en shilling på annat håll, fick man spendera två shilling på samma nöje i nummer 23.

— Han inbillar sig visst, att det här är Bond Street! ropade innehavaren av raksalongen Sanitär, signor Pedrazzi.

— Han inbillar sig visst, att han själv är lord! ropade innehavaren av raksalongen Chic, monsieur Goguenard.

— Min tro, ropade innehavaren av raksalongen

Hygien, signor Galloppo, min tro är att han aldrig förr har hållit i en sax! I går såg jag honom klippa en kund. Ett sådant huvud som kundens har jag aldrig sett i mitt liv.

— Det är sådana personer som fördärva yrket! ropade signor Pedrazzi.

— Man borde stänga deras affärer med polisens hjälp! ropade monsieur Goguenard.

— Det är just vad man borde, bekräftade signor Galloppo mörkt. Men man gör det inte.

Rak- och frisersalongen Sevilla, innehavare mr Henry Graham, levde endast tre dagar, och när den stängdes, var det avgjort polisens förtjänst. Men låt oss berätta det som skedde på den sista dagen av dess existens så klart och tydligt som möjligt. Ty man kan inte påstå, att vittnesutsagorna om vad som tilldrog sig präglades av någon större klarhet!

Dagen fann mr Graham iförd vit kappa på sin vanliga utkikspost vid fönstret. Hans första blick gällde mr Robinsons juveleraraffär, där man just höll på att haka av järnjalusierna. Därifrån gick hans blick vidare till en punkt längre upp på gatan. En herre med stubbade mustascher och snugga i mungipan studerade utställningen i resebyrån Round the Worlds fönster. Med tanke på att han studerat den i tre dagar, var det kanske naturligt, att hans ögon oupphörligt lämnade de frestande affischerna för att söka sig till mr Robinsons affär. En kund kom in i raksalongen och tvingade

mr Graham att avbryta sina iakttagelser, vilket han gjorde med en illa undertryckt ed.

Kunden gick efter att länge ha sett från sitt ansikte, vilket bar ett dussin skråmor, till mr Graham, vilken totalt oberörd återtog sina studier av gatulivet. Mr Robinsons affär glänste nu i nyputsat skick, och diamanterna i fönstret utsände kaskader av blåa gnistor. Mannen med stubbmustaschen och snuggan hade lämnat resebyråns färgrika skyltfönster och var upptagen av att studera den uthängda menyn i Ristorante Italiano. Han måste ha varit en gurmé av rang, ty han genomläste den gång på gång. Plötsligt kom en herre med rött hår och blå glasögon fram till honom och gjorde honom några frågor, vilka man fick förmoda gällde den rätta sammansättningen av en matsedel. Därpå hälsade mannen med stubbmustaschen och gick. Den nykomne blev ett ögonblick stående framför den italienska restaurangen, men flyttade därpå tillbaka till resebyrån, varifrån hans blickar oavbrutet vandrade till firman Robinsons skyltfönster. En ny kund kom in och avbröt mr Grahams studier.

— Klippas!

Vad kunden sade om denna begäran, då han en stund senare betraktade dess resultat i spegeln, låter sig endast med svårighet tryckas. Mr Graham, vars öga hela tiden varit oftare på Minton Street än i kundens nacke, vände dövörat till hans adjektiv. Efter en stund såg han mannen med de blå glasögonen avlösas av en gråsprängd, muskulös

person med det utseende som präglar den före detta underofficeren i alla länder.

— Blair! mumlade mr Graham. Då dröjer det nog inte länge, innan det kommer gång i sakerna!

Han fick rätt. Kort därpå inträffade något.

En liten blå bil rullade in på gatan och stannade framför mr Robinsons juvelerarbutik. En elegant medelålders herre i vid ulster steg ut. Han hade en skotsk yllehalsduk kring halsen. Ovanför denna såg man en kort svart mustasch och fångade glimten av två kloka svarta ögon. Han gick in i butiken. Den gråsprängde underofficern följde honom med en blick, som visade att han inpräglade hans yttre i sitt minne. Femton eller tjugu minuter gingo förbi. Därpå kom samme herre ut ur butiken och steg upp i sin bil. Den gråsprängde underofficern annoterade det i minnet och tog några steg, som flyttade honom i närheten av Ristorante Italiano, vars meny han började studera. Plötsligt spratt han till. Det kom ett hest rop från fonden av gatan:

— Stoppa tjuven! Stoppa tjuven!

När han vände sig om, såg han två herrar med upphetsade ansikten, vilka från tröskeln till mr Robinsons affär fyllde luften med ångestrop. Den ene stirrade i riktning mot Haymarket, den andre i riktning mot Leicester Square. Det var tydligt, att de inte anade, åt vilket håll den omtalade tjuven försvunnit. Åtskilliga fotgängare stannade vid deras rop och sågo sig om efter missdådaren. Ännu en herre visade sig på tröskeln till juvelerarbutiken och

utsände gälla rop — en äldre herre, förmodligen affärens innehavare. Den blå bilen, som nyss hållit framför butiken, gled sakta längs Minton Street, i riktning mot Leicester Square.

Allt detta uppfångade den gråsprängde underofficern med några ögonkast. Det nästa han observerade var, att hans chef, mr Kenyon, stod bredvid honom. Han tycktes ha dukit upp ur intet.

— Vad står på, Blair? frågade han mellan tänderna.

— Jag vet inte, sir — en tjuv tycks ha huserat hos Robinsons — jag såg en man gå in där, men —

I detta ögonblick var den blå bilen alldeles inpå dem. En herre i ulster och med skotsk yllehalsduk satt vid ratten.

— Där är han! ropade mr Kenyons medarbetare. Jag känner igen honom!

Mr Kenyon var en man, som handlade fort, då det behövdes. I nästa sekund hade han låtit sin vissla genljuda och kastat sig upp på den blå bilens fotbräde. En polis kom springande från Leicester Square, och två av herrarna från juvelerarbutiken, som hört ljudet av visslan, störtade i språngmarsch åt samma håll. Om den blå bilen gjort sig hopp om att undkomma, var detta hopp dömt att grundligt svikas. Inom kort såg den sig omgiven av en folkskara, som önskade veta, vad som försiggick. Det var polismannen, som fick formulera denna allmänna önskan.

— Vad står egentligen på här?

— Mitt namn är Kenyon, privatdetektiv. Jag har haft en viss affär i gatan under observation, och det tycks som om den haft besök av tjuvar. Min medarbetare — han pekade på Blair — såg en man gå in i butiken. Han kände igen honom i den person, som sitter i bilen.

Polismannen stirrade.

— Ni höll affären under observation? För ägarens räkning?

Mr Kenyon rodnade lätt.

— Hm — nej, inte egentligen.

— Inte egentligen? Vad skall det betyda?

— Vi kunna tala om det senare, konstapel. Tills vidare räcker det ju med att ett attentat har ägt rum!

Mr Kenyon vände sig till de två affärsmedhjälparna, som hunnit fram, och sade:

— Inte sant, ni har haft besök av en tjuv?

De bekräftade det flåsande.

— Ett dyrbart diamanthalsband är stulet! Har — har ni gripit honom, sir?

— Jag tror det, svarade Kenyon kort.

Han pekade mot bilens inre.

— Det är denne herre, inte sant?

Mr Robinsons två medhjälpare ströko svetten ur pannan och stirrade på mannen vid ratten. Först i detta ögonblick hade mr Kenyon tid att se närmare på honom. Närmaste följden var, att ett kvävt rop banade sig väg ur hans hals. Han såg och såg, men tycktes inte få nog.

— Inte sant? mumlade han hest. Det *är* han?

— Well, sir...

— Vad? Ni vet det inte säkert? Det menar ni inte! Ni ha ju haft honom under observation i butiken. Ni måste veta det!

— Well, sir — nog finns det likheter, men...

Mannen vid ratten blandade sig för första gången i samtalet.

— Innan någon av de närvarande komprometterar sig genom direkta anklagelser, ber jag att få föreslå en sak: var god och undersök mig! Det bör vara en småsak att konstatera, att jag inte har några diamanthalsband undangömda på min person eller i min bil. Var så god!

— Tack, käre monsieur Lavertisse! mumlade mr Kenyon ironiskt. Det är uppbyggligt att höra den kränkta oskuldens tonfall från er, men låt mig säga er, att det inte är vidare övertygande!

— Ni känner denne herre? frågade poliskonstapeln förvånad.

— En smula, svarade mr Kenyon mellan tänderna.

— Mr Kenyon och jag ha haft det nöjet i många år, bekräftade monsieur Lavertisse leende. Han fogade sig utan protester i att han och hans vagn underkastades en grundlig undersökning, vilken emellertid inte bragte något som helst misstänkt i dagen. Kenyons ansikte blev mörkare och mörkare, medan undersökningen framskred. När det var klart, att intet stod att finna, utstötte han ett hest

rop och rusade följd av de två biträdena från juvelerarbutiken mot andra ändan av Minton Street.

— Min andre medhjälpare måste ha sett tjuven! ropade han till den alltmer förvånade poliskonstapeln, som långsamt följde efter honom. På några ögonblick hade Kenyon hunnit hörnet av Minton Street och Haymarket, där en man med stubbade mustascher och snugga i mungipan höll vakt. Även han hade alarmerats av ropen från juvelerarbutiken och stirrade i största spänning längs gatan. Men som svar på alla Kenyons frågor kunde han bara bekräfta, vad denne redan visste genom Blair: att en person i vid ulster gått in i butiken, att samme person en stund senare kommit ut ur den och stigit upp i bilen, varefter denna rullat bort och ropen stoppa tjuven börjat. Kenyon, biträdena och polismannen fortsatte att i en timmes tid genomleta hela gatan, men utan resultat. Då ingen vågade framställa någon anklagelse mot monsieur Lavertisse efter resultatet av den undersökning, han självmant föreslagit, nöjde poliskonstapeln sig med att sätta upp ett protokoll och anteckna allas adresser.

Han var färdig härmed, då en herre i korrekt citydräkt lämnade rak- och frisersalongen Sevilla, där han tagit en långvarig ansiktsbehandling, med vilken han tydligen var mycket nöjd, att döma av det leende som spelade kring hans mun.

4.

Sir Ernest Isaacs, bankir och medlem av Londons börs, såg med illa dold förvåning på ett paket, som ankommit med morgonposten, och som var märkt: privat. Enligt vad omslaget tillkännagav, kom det från en rak- och frisersalong vid namn Sevilla. Sir Ernest kunde med största visshet försäkra, att han aldrig hört namnet förr. Han började skära upp det, men greps av en tanke och tillkallade sin förste kontorist, mr Crofts.

— Vill ni öppna det här åt mig? Mr Crofts skar av snörena och vecklade upp omslaget. Härvid utsände paketet ett rasslande ljud, som kom bankiren att taga tre steg baklänges.

— Ni trodde, att det var en helvetesmaskin, sir? frågade kontoristen och hans chef besvarade frågan med ett generat leende. Paketet visade sig innehålla en bredbukig flaska med påskriften Eau de Quinine. — Ni köper ert hårvatten i Minton Street, sir? frågade mr Crofts med en blick på finansmannens mörka lockar.

— Minton Street? mumlade sir Ernest mekaniskt. Vad var det som rasslade, Crofts? Minton Street! upprepade han med ett skrik. Ge mig flaskan! Han fick den. När han höll den mot dags-

ljuset, utsände den gnistor, som endast illa passade samman med färgspelet i en hårvattensflaska... Det är bra, Crofts, ni kan gå! ropade han till kontoristen, vars ögon trängde ut ur huvudet av nyfikenhet. Ensam med sig själv behövde bankiren inte lång tid för att krossa flaskans breda hals och hälla ut innehållet av färgad alkohol. Ja — han såg rätt. Inne i den låg halsbandet, som han senast sett i mr Robinsons fönster, halsbandet som tillverkats av hans stulna diamanter, halsbandet som han lovat en förtjusande väninna i Ryska baletten... Först i detta ögonblick varseblev han ett brev som legat svept om flaskan. Han öppnade det och läste:

Käre Sir Ernest!

Om ni i stället för att vända er till människojägare sådana som min vän Kenyon hade vänt er till mig, hade ni inte behövt vänta så länge på att återfå era tillhörigheter! Som det nu var hade ni utstrött alla tänkbara hinder i min väg. Jag måste dels återerövra diamanterna från den fördomsfrie mr Robinson, utan att bli ertappad, dels undkomma mr Kenyons falkblick, när jag gjort det.

Trots allt lyckades jag både med den första uppgiften och den andra. När jag kom ut ur butiken, där jag kontant förvärvat en mascot som tillhörde min vän Graham och utan betalning era diamanter, steg jag tvärs genom min bil och ut på andra sidan. Min vän Lavertisse steg samtidigt in i bilen från samma sida och körde bort iförd min ulster. När

han hejdades tjugu steg borta, satt jag tillbakalutad i en stol i det skönhetsetablissemang, vars namn ni läser på omslaget till detta paket, och undergick en ansiktsbehandling, som jag länge behövt. Ingen som kommit in i butiken skulle i mig ha igenkänt mr Robinsons ogrannlaga kund. Vad era vackra diamanter beträffar lågo de på bottnen av en skål med tvållödder. Härifrån förflyttades de, sedan jag gått, till det gömställe, ni nu ser. På hörnet av Haymarket nickade jag till er vän Kenyon, som höll vakt där. Anade han något? Det är möjligt. Men medan han förföljde mig upp mot Shaftesbury Avenue, stängde mr Graham butiken och försvann åt sitt håll. För övrigt trotsar jag mr Kenyon att bevisa något mot mig. Mitt alibi var i lika god ordning som mitt samvete.

Vad det senare beträffar, vore jag tacksam för en check på £ 2,000. Så snart som möjligt, om jag får be, och ställd på innehavaren som vanligt!

I hopp att ni en annan gång vänder er direkt till mig med era bekymmer,

er förbundne
Filip Collin.

Den store finansmannen drog en lång suck, vari man läste något som liknade avundsjuka. Därpå drog han sin checkbok närmare och fattade pennan.

MÖTE MED FILIP COLLIN?

London, måndag.

Med vilka känslor insuper jag inte de första dragen autentisk londonluft!

Nästan ett helt år av min ungdom förflöt i denna stad. När jag första gången kom hit ut, kände jag redan London på mitt eget sätt. Jag hade på kartan sökt lära mig de viktigaste gatorna och platserna, och jag visste ungefär vad museerna innehöllo. Men dessutom kände jag på förhand en icke ringa del av befolkningen, nämligen den som spelat hjälte- och bovroller i de engelska böcker jag läst, och det var många. För mig hade de lika stor realitet som verkliga personer — ja större. När jag första gången steg ut genom portalen till Liverpool Street Station, igenkände jag omedelbart mr Fagin i gatvimlet; han var krokryggig och skulande och påminde en smula om general Booth, men det fanns inte något tvivel om att det verkligen var mr Fagin, Rävens och den unge Oliver Twists lärare vid tjuvakademien, ty vid sin sida hade han en annan medlem av samma akademi, mr Bill Sikes. En tvåhjulig cab förde mig upp genom gatorna i City, och vartannat ögonblick såg jag bekanta på trottoaren, herrar som jag lärt känna hos Kipling, Anstey, Wells och Jerome. Där var Brugglesmith, den berusade pråmskepparen, som förirrat sig hit upp från sina

kvarter vid dockorna; där var den unge arkitekten från Ansteys *Bronsflaska,* som råkade släppa lös en av kung Salomo egenhändigt inspärrad orientalisk djinn i London; där var den albinoögde experimentatorn från *The Invisible Man,* han som upptäckte konsten att göra sig osynlig och slutade illa; och där kommo de Tre männen i en båt med hunden Montmorency i sitt följe. Jag kom från skånska landsbygden till en sjumillioners stad, och jag rörde mig bland idel bekanta!

Vad återstår av denna bekantskapskrets, när jag efter så många år stiger ut på samma gator? Ack, tiden tycks ha farit fram bland dessa immateriella vänner såsom den gör bland vänner av kött och blod. Är det den nya litteraturens fel? Är det mitt eget fel? Jag möter människor, som jag lika gärna kunde ha stött på i Paris, Berlin eller Stockholm. Nu vet jag: kanske är det klimatets fel! Något, som jag vant mig att förbinda med London, saknas, en ingrediens i luften lika viktig som ozon: den berömda londondimman. Ett blekt solsken faller över husen vid min square, visar sotet på planteringens träd och avslöjar ihåligheten i varietén Alhambras »orientaliska» stuckornament. Det sitter ingen djinn i *Bronsflaskan* på taket av denna varieté! Dimma, får jag be om dimma!

London, tisdag.

Makterna ha bönhört mig. Dimman kom i dag. Den började tveksamt, medan jag klädde mig. När

jag var färdig och såg ut på min square, stod Shakespeares staty omgiven av böljande dunster, ungefär som man ser Prosperos bild på gamla stick till *Stormen:* en rökslinga sänker sig ur luften och anger att den gode anden Ariel är på väg. När jag steg ut på trottoaren, var Shakespeare borta. Innan jag hann bort till den underjordiska järnvägen på Charing Cross Road, var jag inne i ett ganska illusoriskt Hades, och nedgången till järnvägsstationen förde öppningen till underjorden i tankarna. Nedgången till Avernus är ju lätt, enligt vad de gamla försäkrade, och nedgången till *denna* Avernus var ytterligare underlättad av den moderna tekniken: väl inkommen i stationen stiger man ut på ett rullande band, vilket plötsligt förvandlas till en trappa under ens fötter. Den har avsatser som en vanlig trappa, men samtidigt rör den sig obevekligt nedåt. På andra sidan om ett räckverk rör sig en annan trappa uppåt mot höjden. Men jag stod alltså på trappan som förde nedåt. Framför mig och bakom mig stod det engelska medborgare som läste tidningar, medan de voro på väg till avgrunden, och till vänster om mig skyndade andra engelska medborgare förbi i språngmarsch för att komma ännu fortare ned i avgrunden, ty den glidande trappan är så bred att man kan passera förbi varandra utan svårighet. Jag spejade in i ansiktena på min egen trappa och på den andra, som gled förbi åt motsatta hållet. Var det dimmans förtjänst? Plötsligt syntes mig detta glidande band i

jordens innandömen vara befolkat av idel bekanta. Där var Dick Heldar från *Ljuset som släcktes,* med nervösa artisthänder och ögon som tycktes utbrända av tropikernas sol. Där var hans vän Torpenhow, tidningsreportern, som alltid vädrade ofärd bland de små balkanstaterna. Och vem var det där, om inte Sherlock Holmes och hans vän Watson, på väg att klara upp ett mystiskt brott i någon förstad till London! Den gode Sherlock såg ut att ha genomgått en av de morfinperioder, då den persiska toffeln med sprutan endast fick ro så länge hans tunna fingrar hanterade fiolen och stråken. Watson, som stod på trappsteget bakom honom, iakttog honom med blicken hos en trogen gårdvar. Han visste ju, att »saken i själva verket var ganska enkel», men det framgick av hans ansiktsuttryck, att den inte dess mindre beredde honom mycket huvudbry, hans ögonbryn voro knutna över näsroten i en irriterad ögla, och hans korta pipa tycktes inte ge honom någon verklig stimulans. Vad hade skett? Hade Silverbläsen på nytt försvunnit från sitt kapplöpningsstall? Hade professor Moriarty gjort en ny framstöt från sina underjordiska bakhåll? Den obevekliga trappan berövade mig chansen att någonsin få veta det. Lika säkert som den förde mig mot avgrunden, förde den Sherlock och hans vän mot ljuset — om man nu kan kalla London i dimma med detta namn. Plötsligt förvandlades trappstegen under mina fötter åter till ett glidande band, vilket avlastade mig vid ingången till ett underjordiskt

galleri, och snart nog stod jag i ett dånande elektriskt tåg, omgiven av människor som jag inte kände.

London, onsdag.

Dimman fortfar. Makterna äro mig tydligen bevågna. Men efter vad tidningarna meddela, gynna Makterna dessutom andra personer, som inte borde kunna räkna med deras bistånd. En serie olagligheter har uppskrämt befolkningen, eller rättare sagt vissa delar av befolkningen och får trycksvärtan att flöda.

Det gäller attentat mot äganderätten, denna från så många håll, teoretiskt och praktiskt bekämpade princip! Alla de omtalade attentaten ha skett efter samma metod, fastän de agerande från fall till fall inte ha varit desamma, enligt vad man trott sig kunna konstatera: en elegant bil rullar upp till trottoaren framför någon affär, vars fönster glimmar förföriskt av guld och ädla stenar, en likaledes elegant herre stiger ur. Han går in i affären, utväljer ett eller flera smycken, förhör sig om priset och betalar med sedlar. Inte med engelska sedlar, utan med nyzeeländska sedlar. I engelska affärer betalar man i regel inte med sedlar utan med en check, och innan någon affärsman tar emot sedlar till större belopp, låter han gärna skicka bort dem till sin bank. Men alla de omtalade juvelerarna ha fått samma besked från sina banker: sedlarna äro äkta nog. Och följaktligen ha de trott sig göra goda

affärer — ända tills nu! Nu har det nämligen visat sig, att de omtalade sedlarna tillhöra ett större parti, som för länge sedan skulle ha varit brända enligt Nyzeeländska Bankens order, och som enligt vad det framgår av högtidligt besvurna protokoll verkligen *ha* bränts under bevakning av beväpnade män. Hur kunna de då ha kommit ut i rörelsen igen? Ingen vet det, ingen förstår det — men man gör sig naturligtvis många olika föreställningar om hur det kan ha gått till... Och vem skall bära förlusten av att de inte ha bränts? Härom äro meningarna om möjligt ännu mera delade, och det gamla problemet reser sig på nytt: vem förlorar egentligen på de oriktiga sedlar som tvivelsutan cirkulera i de flesta länder, om intet upptäckes? Men dessa sedlar äro ju inte en gång oriktiga, de äro så äkta som möjligt, fastän de skulle ha upphört att »cirkulera som köpkraft» i allmänna rörelsen.

Som sagt: tidningarna ha fått något att skriva om, affärsmännen en ny anledning att beklaga sig, allmänheten något att grubbla över. Och polisen något att syssla med. Man har goda signalement på alla de uppträdande — de tyckas vara tre — och mänskligt att döma borde det inte vara någon konst att gripa dem. Men fastän man finkammat hotell, pensionat och dylika ställen, har man inte fått upp det ringaste spår. Man är säker på att de brottsliga äro kvar i London, men var bo de? För ett svar på denna fråga skulle många personer vara villiga att betala ett ganska högt belopp!

London, torsdag.

Dimman fortfar, dimman växer. I dag ha vi nästan den sorts londondimma, som jag minnes från min ungdoms första besök. En sotsvart himmel, som påminde om ett bårtäcke, hängde över min square, när jag vaknade, och under den virvlade gula strimmor av den kulör som så otvunget för tanken till ärtsoppa. *Pea-soup fog!* Att jag skulle uppleva det ännu en gång!

Jag tog vägen till den underjordiska stationen, och under tiden undrade jag ofrivilligt, vem av mina bekanta från förr i världen som jag skulle träffa på en dag då Makterna voro så gynnsamt stämda. Skulle det bli mr Fagin, arkitekten från *Bronsflaskan* eller Sherlock och hans vän? Det blev de två senare. De stodo på den rullande trappan inte långt från mig, och det var tydligt, att det problem som de sökte lösa, beredde även den gode Sherlock huvudbry. Ansiktet med de asketiska kinderna var ännu blekare; de tunna läpparna öppnade och slöto sig kring pipan med virginiatobaken. Vad den evigt arbetslöse medicinaren Watson beträffar, såg han ut som om hans hjärna inte kunde tåla mycket större belastning utan att sprängas. Då och då utbytte de ett par ord, medan den rullande trappan bar oss mot avgrunden.

Jag är inte någon expert i att läsa på läpparna, men när man umgås med Englands lågmälta söner, får man med eller mot sin vilja en viss träning i

denna konst, och jag tyckte mig höra Sherlock mumla till Watson:

— I sista hand kommer det naturligtvis att visa sig, att saken i grund och botten är ganska enkel.

— Alldeles säkert, men tills vidare...

— Tills vidare tycks den inte vara det, det har ni hjärtligt rätt i, käre Watson!

Den rullande trappan, som bar oss alla tre, förvandlade sig med ens till ett rullande band och avlämnade oss vid mynningen till olika underjordiska linjer. Jag miste kontakten med Sherlock och hans vän, och möjligen bör man inte driva bekantskaper av denna art alltför långt. I det larmande och dånande elektriska tåg, som bar mig vidare, läste jag morgontidningarnas berättelser om de okända lagbrytarna, vilka just nu satte polisen myror i huvudet. Man hade fortfarande inga spår av dem! Man sökte dem överallt och fann dem ingenstädes. Om de bott i Towern, kunde de inte ha visat sig mera oberörda av situationen!

London, fredag.

I dag har jag att annotera en tilldragelse, som fyllt mig med helt andra känslor än de föregående dagarnas möten med imaginära bekanta. Jag har mött en person ur mina egna böcker — en person, som blivit till genom partenogenesis i min fantasi, som efter hand fått flera och flera drag, men som uteslutande har mig att tacka för sin existens. Och inte desto mindre har jag mött honom i verklig-

heten. Låter sådant sig tänkas? Eller är det klart och tydligt bevis på akut sinnesrubbning?

Saken skedde på följande sätt: jag hade stämt möte med herr Detmer Walther klockan ett på Lyons' filial i Coventry Street. Walther är min agent i filmsaker. Han är tysk och som sådan älskar han Lyons' etablissemang, där han återfinner en smula av atmosfären i Berlins bierhallar, de många människorna, de relativt billiga rätterna, ölet, musiken som spelar valser och marscher i ett kör. Just som jag tagit plats vid mitt bord och förklarat för kyparen att jag väntade en vän, såg jag någon komma in i lokalen med den försiktiga hållningen hos en person som inte önskar bli sedd. Det var en medelålders herre med vassa ögon, vilka han sökte dölja bakom blåa glasögon med hornbågar. Han var rödhårig och hade fast sammanbitna läppar. Det dröjde ett par ögonblick, innan det gick upp för mig, att jag kände honom — att *jag* hade skäl att känna honom bättre än någon annan.

Mannen med de blåa glasögonen och det röda håret var ingen annan än detektiven Kenyon, Filip Collins obeveklige fiende genom många volymer!

Det fanns inte något tvivel om att det var han och att han var ute på ämbetets vägnar! Med ett nummer av *Daily Mail* framför underansiktet överflög han lokalen med ögonen. Den örnlika blicken ur hans blå ögon gick från bord till bord, medan de smala läpparna tyst memorerade detaljerna i ett signalement. Plötsligt tändes det ett egendomligt

ljus i hans pupiller. Tre herrar vid ett bord i andra ändan av salen — tre herrar, vilkas ansikten jag inte kunde se tydligt på grund av avståndet — hade rest sig från sitt bord. Som bekant betalar man i Lyons' lokaler sin förtäring vid en kassa bredvid utgången, kyparna få inte själva ta mot betalningen för vad de serverat. Det tog de tre herrarna en viss tid att komma fram till kassan och ordna denna detalj av besöket. Men det tog ändå längre tid för min blåögde vän att komma genom människomyllret till utgången. När han nådde den, voro de tre för länge sedan uppe i trappan. Jag fångade en glimt av hans ansiktsuttryck, när han följde dem uppför denna: spänning, förväntan, hopp, förbittring stodo målade i hans drag. Därpå var han med ens borta.

Intet tvivel, detta var mr James Kenyon livslevande, sådan jag skildrat honom många gånger. Men kan man möta sina diktade figurer i verkligheten utan att vara galen? Och om detta var mr James Kenyon, vilka voro då de tre herrarna, som han jagade? Två av dem hade haft en viss likhet inbördes, enligt vad jag tyckte mig kunna se; den tredje var majestätiskt fet. Lät det sig tänkas, att det var...

Nej, bort med sådana fantasier! »Tanke, vart för du mig?» Jag satt ännu försjunken i funderingar, då herr Walther aus Berlin höll sitt intåg. Han stirrade förvånad på mig.

— Ni ser så besynnerlig ut, anmärkte han. Man

skulle tro, att ni hade sett spöken mittpå ljusa dagen!

— Det är just vad jag har gjort, svarade jag. Men det är förmodligen dimmans fel. I den se alla människor man råkar ut som spöken, eller vad säger ni?

— Jag säger, att ni skall följa med mig ut till Ellstree i morgon bittida, svarade herr Walther. Vi ha rendevu med mr Ellis klockan nio. Vill man träffa engelsmän på lördagen, får man vara tidigt på benen, annars äro de för länge sedan ute på golfbanan!

London, lördag.

Nu är det färdigt, nu vet jag inte längre ut eller in, vad jag skall tro eller inte tro! Jag bad till Makterna om dimma för att återuppliva minnen från förr i världen, för att skapa en atmosfär — men inte för att själv gå vilse i den.

Detta är vad som hände: jag steg upp klockan sju i dag morse för att fara med herr Walther till Ellstree. Bussarna till Ellstree gå från Baker Street. Jag tog den underjordiska järnvägen dit. Dimman fortfor, men jag mötte inga som helst bekanta på det rullande bandet eller i tåget. När jag lämnade underjorden och steg ut på Baker Street, fanns herr Walther inte där. Jag väntade fem minuter, jag väntade sex, jag började driva upp och ned längs gatan. En vanlig förstadsgata i London, små butiker från förr i världen som höllo på att ut-

trängas av de stora magasinens utlöpare. Bilar, bussar, lastvagnar. Gatmånglare, gatpojkar. Plötsligt hejdade jag mig utan att veta varför. Först så småningom gick skälet upp för mig. Mina blickar hade frånvarande häftat sig vid ett husnummer, min hjärna hade absorberat siffrorna i husnumret, mitt undermedvetna hade reagerat, jag hade stannat. Varför? Därför att numret inte var något vanligt nummer, därför att huset inte var något vanligt hus, därför att det bar numret 221 B. Baker Street 221 B! Vem känner inte denna magiska adress? Det var här dussin efter dussin av sällsamma problem framlades och funno sin lösning, problemet med *De Fem Apelsinkärnorna,* med *Silverbläsen,* med *En Studie i Rött!* En asketisk herre med hökprofil satt här och tolkade dem för en häpnande värld och en beundrande vän vid namn Watson. Om Londons stads styrelse visste sin plikt, reste den en staty utanför huset eller lät åtminstone sätta upp en marmortavla med guldbokstäver på dess vägg: »Här bodde mr Sherlock Holmes, Alla Tiders Detektiv. Engelsk Nationalegendom.» Men vad var det jag såg i stället för en sådan marmortavla och en sådan inskrift?

Jag såg en kedja poliskonstaplar rycka fram mot huset och omringa det. Jag såg en civilklädd herre dirigera deras rörelser, en herre med blå glasögon och rött hår. Jag såg poliserna på hans order storma huset 221 B. Jag slöt mina ögon för att inte se mera. När jag åter öppnade dem, var det

hela förbi, poliserna voro på återtåg, och det syntes endast alltför väl av deras ansikten, att stormangreppet varit förgäves. Jag vände mig till en man, som iakttog scenen vid min sida och frågade honom, vad det var som försiggick. Det visade sig, att han var journalist.

— Läser ni då inte tidningarna? var hans svar. Har ni inte hört talas om de uppbrända sedlarna från Nya Zeeland, som visat sig inte vara uppbrända? Vet ni inte, att man jagat de personer, som orättmätigt satt dem i cirkulation, över hela London, utan att finna dem. Tack vare den herre, som ni ser där borta, han antydde mannen med de blå glasögonen, lyckades man äntligen spåra dem. Vet ni, hur de så länge lyckades undgå alla efterforskningar? Anar ni höjden av deras tilltagsenhet? Med ofelbar säkerhet hade de utvalt det hus som var mest höjt över misstankar i hela London, Sherlock Holmes' hus, Baker Street 221 B, och hyrt det som bostad under sina brottsliga manipulationer. Tyvärr kom man för sent för att gripa dem där, men...

— Vad heta de? lyckades jag framstamma. Vet man det?

— Man vet det inte säkert, men efter vad man förmodar är det en fransman, en engelsman och en svensk som operera tillsammans under ledning av svensken. Ni får ursäkta mig, jag har bråttom! God morgon!

Även jag hade bråttom, kom jag plötsligt ihåg, om jag skulle hinna till Ellstree i tid. Herr Walther

aus Berlin väntade mig på bussarnas hållplats. Han vägrade att tro, att jag redan sökt honom där. När han bad mig förklara orsaken till mitt dröjsmål, blev jag honom svaret skyldig. Ty hur skall man förklara för en maskinklippt preussare med huvudet fullt av siffror och kontraktsformuleringar, att man mött gengångare ur sina egna böcker mittpå ljusa dagen — även om dagen är en londondag, full av *peasoup-fog?*

HÖK OCH DUVA

1.

Herr John Tjäder, alias Chayder, och känd under det senare namnet som trollkarl och salongsillusionist i flertalet av Europas länder, studerade uppmärksamt spetsen av sin spatserkäpp, medan den rörde sig genom gruset på kasinoterrassen. Nu tecknade den en kvinnoprofil, nu en gammal man, nu en liten hund. Runtomkring herr Tjäder spridde sköna kvinnor väldofter som ingen blomma på jorden kunde taga upp tävlan med, getingsmala ynglingar sågo med kärlek på de sköna kvinnorna, och gamla herrar sågo misstänksamt från de sköna kvinnorna till de unga männen. Herr Tjäder var blind för allt detta. Brottstycken av ett samtal nådde honom, medan hans käppspets vandrade genom gruset:

— ... är du tokig? Middag! Jag har inte fått middag på en vecka!

— ... och jag har varken fått lunch eller middag på två dagar!

De två rösterna voro svenska. Herr Tjäder såg hastigt upp. Det var två unga män i bruna kavajkostymer som talat. Han hade lagt märke till dem förut men visste inte att de voro svenskar. Den ene såg ut att vara officer eller gymnastikdirektör, den andre var mera obestämbar. Student? Varför inte,

alla människor i Sverige ta ju studenten, om man inte direkt hindrar dem. Gymnasten var blond, studenten mörk. Gingo de verkligen runt och fingo undvara mat flera dagar? Vad hade de då för nytta av sina examina? Det fanns folk utan andra lärdomsprov än folkskoleexamen som fått klara sig på egen hand sedan de voro femton år! Exempelvis han själv! Herr Tjäders huvud, som lyfts en smula, sjönk tillbaka i sitt gamla läge. En herre med magnifikt välvd bröstkorg tog plats på den soffa som redan uppbar den unge trollkarlen. Han spände blickarna i dennes nacke, som för att tvinga honom att se upp, men herr Tjäders nacke var tydligen immun mot psykiska utstrålningar. Den nykomnes blick lämnade den motsträviga nacken och inriktade sig på herr Tjäders käpp som ritade i gruset. Nu ritade den en napoleonsk profil, nu två framsträckta, muskulösa händer, nu lade den som sista detalj i teckningen en fånglänk från den ena handleden till den andra. En morrning, som förde tanken till en tigerbur, steg upp vid den unge konstnärens sida:

— Akta er! Jag tål inte vilka förnärmelser som helst!

Herr Tjäder svarade utan att lyfta huvudet:

— Akta er själv, herr Kley, så att det inte går er som på teckningen!

I nästa ögonblick var han ensam. Rasande steg avlägsnade sig i riktning mot kasinoplatsen. Herr Tjäder gäspade, reste sig och följde långsamt efter.

2.

Det är långtifrån alla resande i Monte Carlo som behöva en apéritif för att få aptit till middagen. Denna afton kunde man ha sett en yngre herre gå av och an framför Restaurant du Commerce med en min som om han begrundade sagda sanning. Då och då stannade han framför restaurangens uthängda matsedel och studerade den hungrigt: potage bonne femme, darne de colin, selle d'agneau... En vit, muskulös hand föll på hans skuldra. Han vände sig om och fann att handen ackompanjerades av en högvälvd bröstkorg och två ögon som betraktade honom med napoleonskt genomträngande blickar.

— God matsedel, eller hur? sade en röst på svenska.

Den blonde unge mannen fann ingen anledning att vare sig bejaka eller bestrida det.

— Om man skulle äta den tillsamman?

Den andre teg fortfarande.

— Eller har ni ingen aptit?

Ett mummel, som liknade en hotelse, fick talaren att tillägga:

— Förstår ni inte lite skämt? Ska vi gå in?

De gingo in. Mannen med bröstkorgen lät sin ledsagare beställa efter behag och rekvirerade själv detsamma. Därpå lutade han sig fram över bordet.

— Ni undrar kanske, varför jag är så frikostig?

Hans gäst skakade på huvudet.

— Jag äter, det är allt som intresserar mig.

— Det är kanske länge sedan ni åt?

— Ni kan konsten att läsa i ens inre.

— Och när ni har ätit — vad då?

— Så väntar jag på att ni skall betala, innan jag tackar för maten.

— Hahaha! Och vad skulle ni göra, om jag inte betalade?

Den blonde ryckte på axlarna.

— Jag hade så gott som beslutat äta här, antingen ni hade kommit eller ej.

— Utan pengar?

— Ja.

— Ni förutsåg väl konsekvenserna?

— Det finns tillfällen, då man struntar i alla konsekvenser.

Mannen med den napoleonska profilen fixerade sin bordskamrat.

— Min herre, ni inger mig inte längre intresse, ni inger mig högaktning. Vi måste dricka någonting annat än det här lantvinet. Kypare!

Det kom in en flaska Châteauneuf-du-Pape. Vinet flöt genom ådernätet, som elden kryper genom snärjgräs.

Det var den blonde som bröt tystnaden.

— Jag förstår, att detta möte inte var så tillfälligt som jag trodde. Vad önskar ni av mig?

— Ingenting. Jo, att ni tiger med allt!

— Med att ni bjudit mig på middag?

— Ja. Och med att vi överhuvudtaget råkats.

— Det är ett billigt pris för en god måltid.

— Ni glömmer en sak, sade mannen med det napoleonska ansiktet. Effekten av en måltid varar inte vidare länge. Vad skall ni göra, när ni vaknar i morgon? Då har er tillfälliga mätthetskänsla för länge sedan försvunnit. Biverkningarna av detta förträffliga vin däremot, han fyllde i glasen, komma att göra sig gällande. Ni kommer inte bara att vara hungrig ni kommer också att plågas av en infam törst. Skål!

Den blonde unge mannen läppjade tankfullt på sitt glas.

— Ni vet, att jag inte har ätit någonting sedan i förrgår? Har ni låtit skugga mig av detektiver?

— Jag har ingenting med detektivkåren att göra, svarade hans bordskamrat. Det enda som intresserar mig är, om ni i morgon också har kurage att strunta i alla konsekvenser?

— Mefistofeles? frågade hans gäst. Jag lovar dig en sillfrukost i morgon, om du faller ner och...

— Kypare! ropade mannen med den napoleonska profilen. Får jag betala! Unge man, ni har precis tid att svara ja eller nej. Jag är upptagen på annat håll.

Han var färdig med att draga på sig överrocken, då en röst från bordet frågade:

— Var råkas vi i morgon?

Han vände sig likgiltigt om.

— Klockan sex vid stationen i Monaco! var allt vad han sade, innan han försvann.

En liten stund senare kände en mörkhårig ung man i brun kavajkostym, som patrullerade av och an framför en krog i övre Monte Carlo, en hand på sin axel och hörde en röst säga:

— Jag blev uppehållen en smula på annat håll. Men dess bättre smakar maten eller hur?

Ett blekt leende var det enda svaret på dessa ord. De två herrarna försvunno in på ett billigt matställe vid Boulevard de la République. När de en stund senare lämnade det, kunde man ha hört den äldre av dem — en man med profil som segrarens vid Austerlitz — säga till sin ledsagare:

— Alltså, första villkoret: absolut obrottslig tystnad med att ni känner mig! I morgon vid samma tid här!

3.

Herr John Tjäder var inte någon vän av lyxrestauranger, han fann livet intressantare på enklare etablissemang. Inte dess mindre visade han i loppet av den närmaste tiden en utpräglad tendens att dyka upp på sådana ställen som Carlton, Ciro och Hotel de Paris' bar. Emellertid gjorde han det tydligen inte för att bli sedd och komma med i tidningarnas *échos:* »Bland dem som i går intogo sin apéritif på Carlton lade man märke till den välkände illusionisten John Chayder, vars uppvisningar ådraga sig allmänt intresse över hela Rivieran» — nej, han utvalde alltid den mest undanskymda platsen i lokalen, om möjligt en som hade betäckning av en palm eller en skärm. I skydd av denna mönstrade han publiken, under det han så långsamt som möjligt konsumerade de dyra dryckerna. Och efter en kortare eller längre tid gick han sin väg med en suck, vilken stundom var så tung, att den inte uteslutande kunde ha framkallats av räkningen. Men en vacker dag betalade han denna räkning utan att ens ge sig tid att vänta på växel och flög huvudstupa efter två herrar som just lämnade baren på väg till kasinot.

Det tog honom någon möda att återfinna dem i

myllret av spelare. Men till slut gjorde han det. Över ett bord i sal nummer två såg han tvenne sammanlutade huvuden, det ena med napoleonska drag, det andra med en långlagd profil som skulle fört tanken till en mulåsna, om inte det krulliga håret och de blinkande ögonen i stället kommit åskådaren att tänka på ett får. De båda herrarna åsågo spelet utan att deltaga i det. Plötsligt blev mr Chayder vittne till en scen som berörde honom på det egendomligaste.

Några steg borta stod en yngre herre i brun kavajkostym, upptagen av att räkna innehållet i sin plånbok. Väl färdig härmed stoppade han den tillbaka i sin ficka. Det vill säga, det var vad han tänkte göra, men i stället bar han sig inte bättre åt än att plånboken föll på det mattbelagda golvet. Ägaren gick vidare utan att lägga märke till vad som skett. Mannen med den kejserliga profilen knuffade häftigt sin ledsagare i sidan, denne plockade upp plånboken, skyndade efter ägaren och överlämnade den med några ord på dålig tyska. Samtidigt anlände mannen som liknade Napoleon. Med ett beskyddande leende gav han en framställning av vad som skett och gjorde en gest mot baren. På vägen dit genomräknade plånbokens ägare liksom i tankarna dess innehåll. Det bestod uteslutande av franska tusenfrancssedlar. Mr Chayder såg det med glädje men samtidigt med en förvåning som gränsade till bestörtning. Ty innehavaren av den så mirakulöst räddade plånboken var

ingen annan än den unge man i brun kavajkostym som ett par dagar förut beklagat sig över att inte ha smakat mat på fyrtioåtta timmar!

Sannerligen, han måste ha beskyddats av mycket hulda féer! Samtidigt som de skänkt honom rikedomar, hade de emellertid berövat honom hans nationalitet, det framgick fullt tydligt av det samtal som mr Chayder avlyssnade. Ty i stället för att vara svensk var den unge herrn nu schweizare!

— Femtiotusen francs är pengar, herr Kellermann, sade mannen med Napoleonmasken, om man också är en rik schweizare som ni och har en fin valuta!

Ynglingen i den bruna kavajkostymen påpekade stillsamt att plånboken innehållit inte femtio utan hundratusen francs. Den tredje herrn i sällskapet, mannen med den fåraktiga profilen — det framgick av samtalet att han var holländare och hette Bouwer — spärrade upp ögonen, när han hörde detta belopp nämnas, men sade ingenting.

Kort därefter hörde mr Chayder för första gången ordet *tacksamhet* nämnas. Det utslungades av den nyblivne schweizaren. Han visste, att han kommit i tacksamhetsskuld till mynheer Bouwer från Holland, som räddat hans plånbok, och han önskade avbörda sig denna skuld. Mynheer Bouwer bestred, att någon som helst tacksamhetsskuld förelåg, ty vem som helst skulle ju ha handlat precis som han. Herr Kellermann vägrade att gå in på ett sådant resonemang. Hans tacksamhetsskuld — han

bad på det bestämdaste att få kalla den så — var inte bara en skuld till herr Bouwer personligen, den var en skuld till det land, som fostrade så ädla söner, till det nobla Holland. Och plötsligt fick han en idé till dess gäldande.

Han ville göra en donation till invånarna i sin välgörares hemstad. Han ville skänka dem hela den summa som räddats åt honom av deras ädle representant, herr Bouwer! Denne skulle själv sörja för att pengarna kommo i händerna på de rätta personerna.

— Jag är rik, sade Alpernas unge son, och summan spelar inte någon roll för mig! En annan sak är, att jag naturligtvis måste vara säker på att pengarna — hur skall jag säga...

Han avbröt sig, letade efter ett ord. Det var herr Bouwer som fann det.

— Ni vill vara säker på att pengarna inte stanna hos mig? föreslog han på sin osäkra tyska.

Donatorn ryckte till vid frågan men medgav med omskrivningar, att det var vad han menade. Herr Bouwer blev inte det ringaste stött, han fann en sådan önskan lika naturlig och berättigad som tanken med donationen var vacker och idealistisk. Ingenting var enklare än att tillmötesgå den. För ögonblicket hade han inte mycket pengar på sig, men om de kunde träffas nästa dag, skulle han visa herr Kellermann, att pengar inte heller spelade någon roll för honom, Bouwer, och att man tryggt kunde anförtro vilket belopp som helst till

honom för välgörande ändamål. Härmed förklarade den unge schweizaren sig alldeles nöjd. När de tre herrarna skildes åt — mannen med Napoleonsmasken hade hela tiden förhållit sig fullkomligt neutral — var det under de största ömsesidiga hövlighetsbetygelser.

Gömd bakom en tidning hade mr Chayder lyssnat till detta samtal med de mest stridiga känslor. Detta var ju det världsberömda konfidenstricket, sådant som det utfördes sedan årtionden tillbaka över hela världen — obegripligt dumt och lättgenomskådligt, men i alla fall så framgångsrikt att vem som helst skulle kunna leva högt bara på räntorna av de pengar det avkastade under loppet av ett år! Det hade avslöjats i hundratals tidningsnotiser, och i alla fall blevo människorna aldrig klokare, i alla fall fortsatte de att låta lura sig! Men i detta speciella fall fanns det ett par detaljer som inte riktigt överensstämde med vad man skulle ha väntat. Holländaren var visserligen allt vad man kunde önska i fråga om fåraktigt yttre. Men han hade inte nöjt sig med att svälja den rövarhistoria man serverat honom, han hade formligen lagt orden i munnen på dem som önskade plundra honom! Mr Chayder satt kvar en stund vid sitt bord i djupa tankar. När han lämnade kasinot, var det för att uppsöka sin gamle vän kommissarie Dupont vid Monacos detektiva polis.

4.

Klockan var bara litet över tio nästa morgon, då tre herrar slogo sig ner på Café Bellevue i Monacos hamnkvarter. Det hade en liten terrass med utplanterade parasoller. De tre herrarna hade knappt fått sina drinkar, innan den ene av dem, en ung man i brun kavajkostym, drog upp ett tjockt kuvert ur fickan. Han genomräknade ostentativt innehållet som uteslutande bestod av tusenfrancssedlar.

— Hundra, sade han. Precis det belopp som ni räddade åt mig, herr Bouwer. Det står till ert förfogande, som ni vet!

— Jag vet det, stammade herr Bouwer. Jag får ännu en gång tacka er för er storslagna frikostighet mot min hemstad. Jag skall inte missbruka den, det kan ni lita på!

Även han drog upp ett kuvert ur fickan. Han genomräknade långsamt dess innehåll som uteslutande bestod av hundraguldensedlar. Det fanns hundra sådana.

— Tiotusen gulden gör hundratusen francs och litet till, sade han enkelt. Ni ser, att ni kan lita på mig, herr Kellermann!

Den unge donatorn lade sitt kuvert på bordet och sträckte fram handen i en spontan sympati-

yttring. Herr Bouwer lade ävenledes från sig sitt kuvert och grep den framsträckta handen som han tryckte länge och hjärtligt. Det fanns ingen annan på terrassen än en mager, sporttränad ung man i brun kavajkostym som liknade en gymnastikdirektör. I samma ögonblick som herrarna Bouwer och Kellermann grepo varandras händer, gjorde deras ledsagare, mannen med Napoleonsmasken, en gest med handen. Men i stället för att som Napoleon brukade, stoppa handen i västuppslaget, stoppade han den i kavajfickan, varifrån den återvände med två kuvert. I nästa nu hade han bytt ut dessa och de två kuverten på bordet. Härefter råkade han ut för en malör: hans andra hand råkade stjälpa vermutglaset. Hans två ledsagare vaknade upp ur sin sympatiyttring och skyndade att se efter, om deras benkläder tagit skada. Den unge mannen, som liknade en gymnastikdirektör, reste sig hastigt från sin plats och lämnade terrassen. Att mannen med Napopoleonsmasken dessförinnan haft tid att överräcka honom två tjocka kuvert var faktiskt en bedrift. Men han önskade tydligen inga komplimanger för den, han var endast uppfylld av oro för hur det gått med hans ledsagares benkläder. Det visade sig, att de inte tagit någon skada. Med en åtbörd, som präglades av stundens högtidlighet, förseglade herr Kellermann kuvertet med sin donation och överräckte det till herr Bouwer som med ett lika högtidligt ansiktsuttryck stoppade på sig detta kuvert och sitt eget. Och några minuter senare var terrassen tom.

Emellertid dröjde det inte mer än några minuter, innan en person återvände dit — herr Bouwer. Han styrde kosan direkt in i kaféets inre, där två personer väntade på honom. Den ene var kommissarie Dupont från furstendömets detektiva polis, den andre herr Tjäder från Malmö. Herr Bouwer tog fram två kuvert ur innerfickan och sprättade upp dem. De innehöllo var sitt dussin servetter av silkespapper.

— Donationen! sade han. Och mina pengar!

— Ni önskar inlägga anmälan? frågade monsieur Dupont.

— Denne unge herre, herr Bouwer gjorde en gest mot mr Chayder, har bett mig om att vänta en halvtimme. Eftersom hans argument voro övertygande har jag gått med på det. Och för resten...

Han avslutade meningen med ett gåtfullt småleende. Mr Chayder förde honom och detektiven Dupont ned till Monacos station. Två unga män i bruna kavajkostymer studerade tidtabellerna på väggen. Mr Chayder gick fram till dem.

— Ni slippa fria den här gången, sade han på svenska. Men det ha ni inte er själva att tacka för. Ge er inte i lag med personer sådana som herr Kley en annan gång! Det äro ni för dumma och gröna till!

De stirrade på honom, ömsom bleknande, ömsom rodnande. Outsagda protester svävade på deras tungspetsar. Mr Chayder förebyggde dem kärvt.

— Betalade han er i francs eller i gulden? frågade han. Svara fort, innan det är för sent!

Han gjorde en gest med huvudet mot monsieur Dupont och holländaren. Det var alldeles nog.

— I gulden! Vi skulle just växla dem, stammade två par läppar som nästan vägrade att göra tjänst.

— Hur mycket?

— Två... två hundra gulden var.

— Ge mig dem! Här ha ni pengar till att komma över gränsen med. *Ge mig era gulden, säger jag, innan det blir för sent!*

Han mottog fyra holländska sedlar och avlämnade ett antal franska.

— Är ni detektiv?

— Var glad för att jag inte är det! Ett gott råd: om ni gå utan mat i utlandet en annan gång, så gör vad som helst utom att ge er in på förbrytarbanan. Det duger ni inte till!

Han nickade kort. Han, herr Bouwer och detektiven Dupont stego upp i en bil och foro till kasinot. En herre med magnifikt välvd bröstkorg vandrade av och an mellan borden och gjorde rikliga insatser. Det låg segerstolthet över hans napoleonska drag. Mr Chayder och detektiven höllo sig diskret i bakgrunden, medan holländaren gick fram till honom. Mannen med den kejserliga profilen hälsade herr Bouwer med ett affabelt leende. Hans ansiktsuttryck förändrades på intet sätt, medan han lyssnade till vad denne hade att anföra.

— Ni fann kuverten fulla av silkespapper? Det

får jag säga! Det skulle jag aldrig ha kunnat tro den hygglige unge mannen om! Vad säger ni? Var det jag som presenterade er för honom? Ni misstar er, käre vän! Vi gjorde båda två hans bekantskap här i kasinot, där han tappade eller låtsades tappa en plånbok, som ni tog upp! *Jag* känner honom inte mer än ni, och om han har lurat från er tiotusen gulden, så har jag sannerligen inte något ansvar för det! Om jag skall ge er ett gott råd, så är det att ni tiger med saken. Om ni anmäler honom, blir ni bara löjlig — tidningarna göra narr var dag av folk som låter lura sig av ett konfidenstrick! Vad vill *ni?*

De sista orden voro adresserade till mr Chayder som just dök upp.

— Era två skyddslingar ha bekänt allt, herr Kley, sade den unge trollkarlen. Kan man tänka sig maken till simpelhet?

— Vem talar ni om? sade mannen med den magnifika bröstkorgen kallt. Men ofrivilligt gingo hans blickar till en tredje herre som just visat sig, detektiv Dupont.

— Om två otacksamma lymlar som ni underhållit i över en veckas tid, herr Kley! Gett dem mat och allting, precis som den barmhärtige samariten! Till tack för det bekände de allt så fort de blevo fast.

— Jag förstår varken vem ni talar om eller vad ni menar, sade herr Kley iskallt.

Han ville gå, men fann sig plötsligt omringad

av män i diskreta kostymer — monsieur Duponts underlydande. Monsieur Dupont bad honom med en åtbörd att stiga in genom en maskerad dörr i väggen vilken sprungit upp som genom ett trollslag. Kasinot är fullt av sådana dörrar.

— Ni kommer att få ångra det här! ropade mannen med Napoleonsmasken. Ni har inga som helst bevis för era löjliga påståenden!

— Vi ha de här till att börja med, sade mr Chayder och fiskade med ett raskt grepp upp fyra bruna sedlar ur sin motståndares innerficka. I den text, som prydde dem, utlovade Nederländernas Bank sig att betala deras fulla värde till innehavaren i lagligt mynt. Herr Tjäders motspelare gav till ett vrål av förbitring:

— Dem lade ni själv ner i min ficka, förbannade taskspelare! Monsieur Dupont, han lade ner dem i min ficka!

— Vem som är störst taskspelare, ni eller jag, det är en fråga, sade herr Tjäder. Men ni hörde vad han sade, monsieur Dupont: han protesterade ögonblickligen mot att han var ägare till de här sedlarna! Utan att ens ha sett på dem! Är det brottsligt att vara innehavare av holländska sedlar i all allmänhet? Inte såvitt jag kan förstå. Men herr Kley gjorde det. Varför? Därför att herr Kley, som jag skäms att kalla för kollega och landsman, vet, att de här sedlarna för en timme sedan lågo i ett kuvert som han förskaffade sig på Café Bellevues terrass. Kuvertet innehöll tiotusen gulden som han

önskade komma i besittning av med hjälp av två unga svenska idioter. Han lät den ene uppträda under namnet Kellermann från Schweiz och dresserade honom nödtorftigt i hur ett konfidenstrick går till. När det tillämnade offret, herr Bouwer, vände bort ögonen ett tag, bytte han ut kuverten och lämnade dem vidare till sin andre medhjälpare som bara hade att sörja för att pengarna voro utom räckhåll, om herr Bouwer skulle märka någonting. Vad han inte visste var, att herr Bouwer är detektiv från Holland, där herr Kley haft ett tacksamt arbetsfält. Herr Bouwer var utskickad med order att falla offer för herr Kley! Alla sedlarna voro märkta! Om inte herr Kley hade blivit fast nu, hade det inte dröjt många timmar innan det hade skett! Men då hade två hungriga stackare, som tagit studentexamen hemma i Sverige, fått följa med honom i kurran. Det ville jag inte tillåta! Jag vet, hur litet folk vet som har tagit studentexamen! Minns ni en teckning som jag gjorde för en tid sedan i sanden på kasinoterrassen, herr Kley? Den föreställde en man som liknade Napoleon med handklovar om sina starka händer. Den föreställde er, herr Kley! Adjö, herr Kley! Au revoir, monsieur Dupont! Au revoir, tout le monde!

Mr Chayder vek sin gängliga lekamen dubbel i ett tafatt försök att exekvera en teaterbugning och steg genom den maskerade dörren ut i spelsalarna.

MANNEN FRÅN FRANCUSKA ULICA

De flesta av Belgrads gator ha namn efter inländska furstar, utländska furstar eller allierade makter under världskriget. På hörnet av Francuska Ulica och Milan Obrenovitjs Plats ligger det en enkel restaurang, där man kan äta sin frukost för tjugu dinarer. Det bästa av måltiden är otvivelaktigt ölet samt det lilla glas *klekovecha,* som man eventuellt sveper till det så kallade smörgåsbordet. Sittande vid var sitt bord höllo jag och mannen från Francuska Ulica, Franska Gatan, varandra sällskap med dessa båda drycker. Den gemensamma beställningen alstrade ett slags broderskap, det bevisades av den blick vi utbytte över glasen med det vildmarkssmakande brännvinet.

Emellertid var vår bekantskap av äldre datum. Jag visste, att jag sett honom en timme tidigare på den omtalade gatan, där jag besökt en kyrka med monument över Serbiens bedrifter i världskriget, och jag ville nästan svära på att vi sett varandra kvällen förut i restaurangvagnen mellan Subotica och Belgrad. Men hela denna resa var så orolig och interpunkterad av oupphörliga *Passeports, s'il vous plaît,* att den stod i ett rätt oklart ljus för mig. Det som jag huvudsakligen kom ihåg därifrån (utom den omtalade passkontrollen) var

det sätt, på vilket tulltjänstemännen vid ungersk-serbiska gränsen arbetade: varje soffa i samtliga kupéer drogs ut från väggen, och golvet undersöktes med ljus och lykta. Och orsaken därtill? Den lät sig uttryckas med ett enda ord: bomber. Bomber, insmugglade från utlandet i skydd av de genomgående järnvägsvagnarnas soffor, bomber, avsedda för högtstående personer i Jugoslavien som frånbådo sig dylika presenter, välpreparerade, solida bomber, tillräckliga för att skicka ett dussin personer samtidigt in i evigheten — såsom det skett ett par veckor förut, i tåget från München till Zagreb...

Jag hade druckit ur mitt kaffe och vinkade på kyparen för att betala. Just då kom en ung dam in på lokalen, och jag ändrade hastigt beslut. Några timmars kringströvande i Belgrad hade lärt mig, att staden inte erbjöd många sevärdheter. Här hade jag äntligen en.

Hon hade brun hy, brunt hår och bruna ögon och var klädd helt och hållet i brun och svart sammet. Det låter möjligen torftigt som beskrivning, men kanske räcker det, om jag tillägger, att hon genast förde mina tankar till den planta, från vilken vi få den mest uppskattade av alla stimulanser: växtfamiljen Solanaceae, släktet Nicotiana, arten N. Tabacum. Till den jugoslaviske kyparen, som kommit framskyndande, sade jag:

— En kopp kaffe till och låt mig se, om inte *klekovecha* kan drickas som likör också!

Mannen från Francuska Ulica hade försjunkit i den apati, som hos herrar av en viss ålder gärna följer på en god måltid. Han hade slutit ögonen och lagt ena handen över pannan, så att man varken såg hans tjocka ögonbryn eller hans framspringande näsa. Skulle han ha druckit alltför mycket *klekovecha?*

Jag drack mitt kaffe och studerade i smyg den brunögda. Hon hade gjort sina beställningar hos kyparen — det visade sig vara makaroner och ett glas mineralvatten. Jag kom att se tvärsöver golvet på mannen från Francuska Ulica. Såg jag rätt? Hade inte hans fingrar skilt sig åt en smula? Satt han inte och kikade på henne i smyg? Fingrarna slöto sig sakta, och jag fick nöjas med en förmodan.

Hon åt sina makaroner utan att se åt höger eller vänster, med de gester som anstå en dam av värld i dessa trakter. Därpå gjorde hon en rörelse med huvudet mot kyparen. Jag greps av en bestämd övertygelse, att det var på tiden att jag också kom vidare. Medan jag betalade och gav dricks pengar, kom jag att se på mannen från Franska Gatan. Som genom ett mirakel hade all dåsighet fallit av honom, hans hand hade lämnat pannan och fumlade i västfickan, även han gjorde sig redo att gå ut i Belgrad.

Jag fick syn på henne ett tjogtal meter längre fram. Hon gick som en turist går, med nyfikna blickar åt höger och vänster, och naturligtvis mest

mot modeaffärernas utställningsfönster. Vi passerade hela gatan Milan Obrenovitj och kommo så småningom fram till ett respektabelt familjehotell. Hon försvann in på detta hotell, endast för att genast komma ut igen. Hon ställde stegen till ett kafé. Jag följde efter. Fem minuter senare voro vi bekanta. Det tillgick på följande sätt.

Kaféet var fullt av herrar, som drucko kaffe eller som hade gjort det och sutto med ett vattenglas framför sig, precis som på alla kaféer i hela Sydösteuropa. Några av dem läste tidningar, andra spejade under halvslutna ögonlock ut mot de fåtaliga kvinnor, som passerade förbi på gatan, eller mot de ännu mer fåtaliga som kommo in i lokalen. Alla dessa kvinnor uppträdde i sällskap med en herre eller en väninna. Att åsynen av en ensam dam verkade lika upphetsande i Belgrad på eftermiddagen som i Stockholm efter klockan tio på kvällen, härpå fick jag bevis, när jag i hennes fotspår steg in på kaféet. Långt innan kyparen hunnit avlägga visit vid hennes bord, hade en herre passerat förbi det, knuffat till det och bett om ursäkt. Hans ögon voro fulla av romantik. Hon såg förbi honom. En ny herre följde, samma scen upprepades. En tredje, och därpå en fjärde. Jag uppfångade en förflugen blick ur två bruna ögon och fattade ett hastigt beslut.

— Madame, vågar jag erbjuda er mitt beskydd, tills er make kommer?

— Hur vet ni att jag väntar på min man?

— Man måste vara lika obegåvad som herrarna i den här lokalen för att inte genast begripa det.

Hon bad mig med ett småleende taga plats.

— Ni har rätt, min man och jag skildes på stationen, vi skulle träffas på en restaurang, och han kom aldrig. Han var inte på hotellet, när jag frågade efter honom. Jag förstår inte, vad det kan ha blivit av honom!

— Låt oss hoppas, att han inte har visat sig för intresserad av kungliga slottet! sade jag.

Hon ryckte till.

— Kungliga slottet? Vad menar ni?

— Om man blir stående i fem minuter framför denna berömda byggnad, rycker vakten i gevär. Åtminstone gjorde den det, när jag tog en titt på slottet i morse.

— Min man är affärsman, svarade hon kort. Han bryr sig inte om sevärdheter.

En timme gick, utan att hennes man visade sig. Herrarna på kaféet godtogo mig som hans ställföreträdare, ingen av dem kom längre fram och stötte till bordet. Även hon började i tankarna överflytta vissa av en makes prerogativer på mig, det visade sig, när hon plötsligt fattade bekymmer för sitt bagage.

— Min man skulle sörja för att det kom till hotellet, men när jag frågade efter honom, fanns det inte där.

— En affärsman blir lätt tankspridd, sade jag.

Han glömmer allt för dansen kring guldkalven. Hade ni mycket bagage.

— Inte — inte särskilt mycket.

Hon reste sig för att telefonera till hotellet. När hon kom igen, var hennes ansiktsuttryck omöjligt att missförstå.

— Han hade inte låtit höra av sig än! Vad *skall* jag göra?

— Jag föreslår, att ni lämnar besked på hotellet till er man, och att vi under tiden gå ned till stationen och se efter om ert bagage står kvar där. Om det inte gör det, är det nog bäst att...

— Att vad?

— Att alarmera polisen.

— Poli...

Hon avbröt sig mitt i det betydelsefulla — det söder om Donau och Save mycket betydelsefulla — ordet. Jag förstod hennes känslor. Både vid gränsen och på tåget från gränsen till Belgrad hade jag haft tillfälle att observera den omtalade polisen i funktion, och jag kan inte påstå, att det hade gett mig lust till en närmare bekantskap. Så vassögda och välbeväpnade hantlangare åt Rättvisan visste jag mig inte ha sett på annat håll i Europa. Hon gav mig en lång blick.

— Ja, om ni verkligen vill följa med mig, så är jag — mycket tacksam.

Jag vinkade på kyparen för att betala. Medan jag gjorde det, genomflögs jag av en lätt känsla av förvåning. I ett hörn av salen, nästan men inte helt

gömd av en tidning, satt mannen från Francuska Ulica. Framför honom på bordet stod ett glas med den vätska, som efter allt att döma var hans favoritdryck, *klekovecha*. Han lyfte det, och hans blickar mötte mina över randen av glaset. Min nya väninna och jag stego upp i en taxi. Efter tio minuters färd utför en serpentinslingrande allé höllo vi inne framför huvudbangården. Det var först då jag kom att tänka på något.

— Om er man skulle sörja för bagaget, sade jag, så förmodar jag att han hade kontramärket på det?

Tydligen var det första gången som denna tanke slog även henne. Hon stannade på tröskeln till stationen och såg på mig med ett villrådigt uttryck i ögonen.

— Ja — det hade han naturligtvis. Men jag kanske kan beskriva bagaget för tjänstemännen...

— Jag betvivlar, att det räcker, mumlade jag. Men ni kan ju försöka!

Vi följdes åt till bagageutlämningen, där hon fick vara ensam om att föra ordet. Efter några ögonblicks ivrigt förhör vände hon sig till mig.

— Vet ni vad man säger? En herre som på pricken liknar min man var här för ett ögonblick sedan. Han löste ut bagaget och gav det till en bärare. Men han sade, att han måste ha glömt något i tåget, som vi kommo med, och gick för att göra en anmälan på kontoret för hittegods. Kanske finna

vi honom där! Å, vad han kommer att bli er tacksam för er hjälp!

Jag mumlade någonting om att tacksamheten var på min sida — att det inte är alla dagar man får göra en så förtjusande dam en tjänst. Sanningen att säga hade jag inte haft något emot att den okände äkta mannen uteblev tills vidare, sådan är man nu på resor. Vad far man ut för att se? Är det konungapalats, sådana som den svartsjukt bevakade borgen i Belgrad? Är det män i lena kläder? Nej, snarare unga kvinnor i sådana kläder, och när man möter dem, drives man av sina känslor hit och dit, som det rö i vinden, varom Bibeln talar i fortsättningen. Vi löste två perrongbiljetter för att kunna efterspana hennes man på kontoret för hittegods. Om det fanns ett meningslöst företag i världen, så var det väl att efterspana saker som man glömt i en kupé söder om Donau och Save! Åtminstone om balkanländernas rykte inte överdrev — hallå, vi voro framme, tycktes det. Men vi stodo inte vid något kontor för hittegods, vi stodo vid ett tomt tågsätt, som rangerats på ett sidospår.

Jag såg frågande på henne. Varför befunno vi oss här och inte på kontoret för hittegods? Hon besvarade min blick med ögon som tindrade av spänning.

— Det är vårt tåg, viskade hon, och här är vagnen som vi kommo med! Jag känner igen den! Vet ni vad jag tror? Jag tror, att min man är där uppe och letar efter vad han glömt.

Jag såg närmare på tågsättet. Det var en serie internationella vagnar. Ingen människa syntes i närheten.

— Hur vill ni komma in? frågade jag.

— Ni skall se, att här är öppet!

Där var öppet. Hur det kunde gå till, att en internationell vagn på en internationell bangård stod olåst, begrep jag inte, men den gjorde det. Vi äntrade uppför de tre trappstegen.

— Nu skola vi se, om inte min man är här!

Var han där, var han mycket tyst. Vi gingo förbi dörren till den ena kupéavdelningen efter den andra, ingen människa syntes. Plötsligt gav hon till ett litet rop.

— Jag kommer att tänka på någonting — tänk, om jag inte...

Hon undersökte hastigt sin väska.

— Gud bevare mig väl! Hur kunde jag glömma det?

— Glömma vad, madame?

— Att lägga tillbaka Tantes brev! Jag gömde det här i kupén, när tullen kom, och jag tror sannerligen att jag...

Hennes tro fick en förvånande bekräftelse. I detta ögonblick drog hon fram ett brev ur mellanrummet mellan den stoppade väggen och kupésitsen. Uppriktigt sagt var det inte ett sådant brev som man tänker sig i sammanhang med en Tante. Det var inneslutet i ett tjockt brunt kuvert, av den typ, som för tanken till ministeriella försändelser, och

det var av ett omfång, som endast kunde förklaras av mycket ömma tantliga känslor. Hon stoppade det på sig och smålog strålande. Men jag smålog inte tillbaka.

— Förlåt en fråga, brukar ni alltid stoppa brev från era tanter bakom soffan i järnvägskupéerna, när tullen kommer?

Hon skrattade.

— Ni tycker, att jag är besynnerlig! Neka inte!

— Jag har bara svårt att inse, vad tullen har att göra med er intima brevväxling, det är allt.

Hon sänkte rösten.

— Jag borde inte tala om det för någon, men jag skall säga er en sak: det fanns pengar i brevet! Jag gömde dem, därför att man inte får lov att ta med sig pengar över gränsen. Det vet ni säkert själv!

Det visste jag endast alltför väl. Vid alla gränser i Europa blir man nuförtiden behandlad som en avviken bankkamrer, vad pengar beträffar. Vi lämnade vagnen, fortfarande utan att någon lade märke till oss. Hon talade inte längre om att uppsöka kontoret för hittegods. I banhallen beslöt hon i stället att ringa till hotellet och höra om hennes man kommit. Det visade sig, att så var fallet, och han bad oss båda komma till Café Serajevo, dit han just nu begav sig. Han brann av begär att råka sin makas okände riddare!

Uppriktigt sagt delade jag inte denna lust. Men hon förstod att gendriva mina invändningar, och till

slut steg jag upp i en taxi vid hennes sida. Efter tio minuter voro vi framme.

Kaféets inre var ägnat att lugna de farhågor, jag kunde känna. Det var en typisk *boite-de-nuit* i billig pariserstil, röda väggar, mjuka soffor, matt belysning, franska teckningar på väggarna och billig fransk parfym i luften. Hennes man hade ännu inte kommit. Vi valde ett bord, vi gjorde våra beställningar. Hon reste sig och bad mig med ett leende om ursäkt på ett ögonblick.

Hon var knappast borta, då dörren till gatan öppnades, och två herrar kommo in. De ställde kosan till vårt bord. Var någon av dem hennes man? Jag förmodade det och reste mig för att uttrycka den glädje jag kände över sammanträffandet. De två herrarnas hälsning var ägnad att överraska mig. De togo utan vidare plats vid bordet, och den ene sade:

— Var är försändelsen?

— Vad menar ni?

— Låt oss inte tala överflödiga ord! Var har ni försändelsen?

I detta ögonblick varseblev jag något, som fyllde mig med egendomliga känslor: mellan den röda soffans rygg och sits skymtade randen av ett brunt kuvert — hennes Tantes kuvert! Tydligen var det en mani hos henne att gömma denna försändelse på detta sätt. De två herrarna hade ännu inte sett den, men att de snart önskade göra det, framgick av deras min, när de båda samtidigt sade:

— Om ni inte utlämnar försändelsen inom tre minuter, så får ni skylla er själv!

Båda höllo högerhanden gömd i kavajens ytterficka.

Jag sökte förgäves intala mig själv, att jag var vaken.

— En minut! konstaterade den som satt närmast. Vad har *ni* egentligen för intresse av saken? Det är det enda som vi inte begripa!

Ja, vad hade jag egentligen för intresse av den? Varför kom hon inte tillbaka? Och varför kom inte hennes man?

— Två minuter! Om ni inbillar er, att vi inte mena allvar, så är det på tiden att ni byter om åsikt! Kaféet har en bakvägg mot Donau, och Donau är tyst av sig.

Jag harsklade mig. Hennes tants brev var mig djupt likgiltigt men vad hade jag för säkerhet för att jag kom levande från kaféet, sedan jag utlämnat dem?

— Mina herrar, sade jag. Om det finns någonting som jag avskyr, så är det att blanda mig i andras affärer. Men...

— Han pratar för att vinna tid! väste den ene av mina gäster. Sakerna på bordet, annars...

Han gjorde en rörelse med handen i kavajfickan, en rörelse, som inte kunde missförstås. I detta ögonblick inträffade något. Dörren till gatan öppnades, och en man steg över tröskeln, en man med

uppslagen rockkrage och hatten neddragen i pannan. Skulle jag ropa på hjälp? Vad kunde det tjäna till? Ur de två herrarnas jackfickor fixerade två revolvrar mig, det var så säkert som att de studerat till sitt nuvarande yrke i Chicago eller New York. Innan jag hunnit ropa, skulle de två skotten ha smällt. För övrigt var väl mannen som kommit in en medbrottsling till dem. Även han kom utan att tveka rakt mot vårt bord. Mina objudna gäster lyfte blicken med minen hos två rovdjur som man stör mitt i en måltid. Även jag såg upp. Den som kommit in var ingen annan än mannen från Francuska Ulica.

Utan att säga något drog han ut en stol och satte sig vid bordet. Jag visste inte, vad jag väntade nu skulle ske. I varje fall var det inte det som verkligen skedde.

Mannen från Francuska Ulica gjorde en gest mot kyparen, vilken infann sig så snabbt som hans ben kunde bära honom. Han gjorde en ny gest mot sig själv och mig och sade:

— Två *klekovecha!*

Det finns ett gammalt ordspråk om tystnaden, i vilken man kunde ha hört en knappnål falla till jorden. Jag har aldrig förrän i detta ögonblick vetat, hur riktig bilden är. Jag hade aldrig förr sett två ansikten genomlöpa en sådan serie uttryck som mina två oinbjudna gästers — vad det beträffar hoppas jag få slippa att se det flera gånger. Gång på gång ryckte det kring deras mungipor som om

de beslutat sig för att göra den ödesdigra gesten — den som deras krampaktigt arbetande händer förberedde i kavajfickan; gång på gång stelnade dessa mungipor i förfäran; de stirrade från mig till min siste objudne gäst med en blandning av misstro och hat, som var totalt obegriplig åtminstone för den ene av de personer dessa känslor gällde.

— Skål! sade mannen från Francuska Ulica och lyfte sitt glas med *klekovecha* mot mig.

— Skål! svarade jag mekaniskt.

De två herrar, som nu i tio minuter hedrat mig med sitt sällskap, utbytte en blick och reste sig. De voro knappt ute ur lokalen, innan det kom en scenförändring. Dörren till gatan slets upp, och personer strömmade in, vilkas stånd och yrke jag endast hade alltför lätt att gissa: det var medlemmar av serbernas, kroaternas och slovenernas polismakt. De slogo krets kring mitt bord. En av dem, tydligen deras chef, fick syn på det bruna kuvertet — hennes Tantes kuvert — och drog ut det ur den röda sammetssoffan med en respekt, som om det innehållit pantkvittot på de sydslaviska kronjuvelerna. Mannens ansikte hade från första stund gett mig intrycket av att jag endast undsluppit en olycka för att bli offer för en värre; hans blickar hängde vid mig med det längtansfulla uttrycket hos en jakthund, som har bytet inom säkert räckhåll. Jag drog ett djupt andetag och avvaktade vad som skulle ske. Vi hade ett konsulat i Belgrad, om vi inte hade en beskickning, och...

Det var först i detta ögonblick, jag lade märke till uttrycket i de underlydande polisernas ansikten. De hade ingen uppmärksamhet till övers för mig. De stirrade på min bordskamrat med stela mungipor och ett uttryck av misstro och vidskeplig fasa, som jag var ur stånd att fatta.

— Skål! sade mannen från Francuska Ulica och lyfte sitt glas mot mig.

— Skål! svarade jag mekaniskt. I detta ögonblick slog det mig, att han talat svenska och att jag svarat på samma språk. Men jag fick inte tid att reflektera längre på denna sak. Polischefen föll över min bordsgäst med en serie frågor, som han besvarade. Plötsligt gjorde polismannen helt om och försvann med hela sitt garde. Jag drog ett djupt andedrag och stammade:

— Vad är meningen med det hela? Vem var hon? Vem är ni? Och hur kommer det sig, att ni talar svenska?

Han vinkade åt kyparen efter påfyllning och sade:

— Detta land sönderslites av inre strider. Man kämpar från tre sidor med alla slags vapen. Den försändelse, som ni just avlämnade, innehöll ingredienserna till ett slags sådana vapen. Den innehöll TNT, det sista och effektivaste av alla världskrigets sprängämnen. En kvantitet, som kan transporteras i ett vanligt större kuvert, räcker till för att skicka hundra människor in i evigheten — eller

för att spränga ett slott i luften... Den dam, som ni gjorde bekantskap med i eftermiddag, hade lyckats transportera en portion sådant sprängämne över gränsen på ett sätt som ni känner till. Eftersom jag kände henne till utseendet, beslöt jag att följa efter och se, vad hon hade för planer med er. Jag lade märke till er, därför att ni drack *klekovecha* till maten. En gång då jag hade ferie — också en man med mitt yrke har ju ferie någon gång och gör resor — gjorde jag en tur till Sverige och såg detta lyckliga lands invånare dricka *klekovecha* till maten — det hette något annat, men det smakade som *klekovecha*. Därför kan jag litet svenska — skål!

— Men vad blev det av henne? Och vad var det för två personer som försökte komma i besittning av kuvertet? Och vad ville hon egentligen med mig?

— En ensam kvinna här i landet kan inte gå i fred vidare länge, det såg ni kanske på kaféet. Hon behövde hjälp och sällskap för att hämta försändelsen, och då hon märkte att hennes så kallade man inte kom, tog hon er. Mannen är konduktör på de internationella linjerna, och det var han som hade gömt brevet, där ni fann det. Han arresterades på väg till den här lokalen och hon på väg ut ur den. De två männen som kommo fram till er och begärde att få försändelsen voro medlemmar av en annan organisation, som kommit den på spåren och tänkte använda innehållet för privata ändamål.

— Men vem är ni? Är ni polis? Är ni detektiv?

Mannen från Francuska Ulica tömde de sista dropparna ur sitt glas och sade:

— Polis? Detektiv? Ingendera. Jag är bödeln.

Jag flög upp ur stolen med ett rop. Kyparen på restaurangen vid hörnet av Francuska Ulica och Milan Obrenovitjs Plats hade lagt handen på min axel för att väcka mig ur en lätt slummer — hans tjänstgöring var slut, och han önskade betalning. Den brunklädda damen var borta. Mannen från Francuska Ulica höll just på att gå ut genom dörren till gatan. Medan kyparen gav igen på mina sedlar, mumlade han med ett uttryck av hälften skräck, hälften avsky:

— Vet ni, vem herrn mittemot er var — han som drack så mycket *klekovecha* och som just håller på att gå? Det var bödeln! Nå ja, också bödeln får väl ha ett privatliv! Auf Wiedersehen, mein Herr, und vielen Dank!

DE SÄLLSAMMA HÄNDELSERNA I 9:E ARRONDISSEMENTET

De besynnerliga händelser, som utspelades på Montmartre förra sommaren, togo sin början med den nervöse främlingens besök hos doktor du Moulinet den 9 augusti. Det dröjde två dagar, innan de funno sin definitiva avslutning. Under tiden hade ett helt kvarter av Paris satts i upphetsning, de mest osannolika saker hade sagts och begåtts av annars normala personer, ja, ett ögonblick såg det ut att draga upp till politisk kris i landet. Men så småningom ordnades allt till det bästa — fastän utan större *gloire* för de inblandade — och ingen kan längre ha någonting att invända mot en opartisk och saklig redogörelse för hur det hela egentligen gick till.

Doktor Paul-Louis du Moulinet är en av Frankrikes mest aktade läkare, lika känd för lärdom som för rikedom och filantropi — en sällsynt kombination av egenskaper. Han har vigt sitt liv åt kampen mot hudsjukdomarna och har en privatklinik i Rue Milton i Paris nionde arrondissement, där behandlingen i största möjliga grad är kostnadsfri. Det säger sig självt, att tillströmningen är mycket stor, och att doktorn arbetar med ett flertal assistenter under sig.

Måndagen den 9 augusti var en mycket varm dag. På doktorns klinik gingo timmarna sin vanda gång ända till klockan nio. Det var då den besynnerlige främlingen kom. Det var tydligt, att han tillhörde den nervösa typen av patienter. Han tog plats i en stol, grep en tidning från bordet, där sådana lågo framlagda, läste några rader i den, lade den tillbaka, reste sig och började promenera av och an till stor förbittring för de andra patienterna, satte sig på nytt, grep ännu en gång en tidning och lade den ifrån sig. Sin hatt höll han än på huvudet, än lade han den på tidningsbordet, än lät han den rotera på sin käppkrycka. Väntrummet hade dörrar till tre mottagningsrum. Var gång någon kom ut genom en av dessa dörrar, flög den nervöse patienten upp från sin plats i hopp om att det var hans tur; gång på gång förekoms han av någon person, som med en tillintetgörande blick seglade in genom den öppna dörren. När dörren äntligen öppnades och det gick upp för honom att hans tur var kommen, blev han så förbluffad, att han steg in i konsultationsrummet med hatten på. Inkommen hängde han den under många ursäkter på en klädhängare vid sidan av ingången och utgöt sig i en ändlös beskrivning av sina lidanden, vilken läkaren — en av doktor du Moulinets assistenter — avbröt med en uppmaning att han skulle kläda av sig. Den undersökning som följde utfylldes till lika delar av doktorns uppmaningar till tystnad och patientens försök att själv diagnostisera sin åkomma.

Assistenten, en mörkhyad sydfransman, blev efter hand så uppbragt, att han miste tålamodet.

— Kläd på er! ropade han. Ni lider av en enkel psoriasis och ingenting annat! Medan han skrev ut ett recept, klädde den nervöse patienten småmumlande på sig, lade på uppmaning tio francs på bordet och störtade ut, i det han lät dörren falla igen med en smäll.

Det var först en timme senare, då konsultationstiden nalkades sitt slut, som den unge assistenten upptäckte en sak.

Vid sin förhastade sortie hade den egendomlige patienten tagit doktorns hatt i stället för sin egen. Var det tanken på att den efterlämnade huvudbonaden möjligen var bärare av smittosamma sporer, som kom doktorn att blekna? Den sjukdom han just ställt diagnosen på borde ju inte behövt skrämma honom. Och i alla fall blev han blek som ett lik, när han gjorde den upptäckt, vi just omtalat.

Vad den nervöse patienten beträffar, irrade han till att börja med runt i gatorna i samma tillstånd av upphetsning, som han redan visat i väntrummet. Men så småningom blevo hans steg långsammare, hans ögon fingo först ett eftertänksamt, därefter ett plågat uttryck. Efter en stund gick han in på ett kafé. Det var en av dessa franska lokaler, där borden stå så tätt som de kunna och där ett samtal i regeln pågår från det ena till det andra eller mellan alla på en gång. Han ropade på en pernod och fick den. Vid nästa bord satt en långhårig person,

som vände ett ruvande öga mot honom, då han hörde beställningen.

— Absint så här dags? Utmärkt! Bravo! Världsalltet skall begå självmord — det är ekvationens enda lösning!

Den nye gästen stirrade rasande på honom.

— På vad vis angår det er, om jag dricker pernod?

— Endast på så vis, att om världsalltet verkligen skall begå självmord, var och en av oss måste föregå med gott exempel. Ni dricker absint klockan halv tolv på förmiddagen. Jag beundrar i er en konsekvent person och en föregångsman, det är allt.

— Ni är poet! sade den nervöse gästen föraktfullt.

— Ja. Det finns löjliga personer som kalla mig för dekadanspoet, därför att jag anser, att det är likgiltigt, om en bok är moralisk eller ej, bara den är väl skriven. För en människa, som upplevt världskriget och den så kallade freden, borde det vara självklart, att det inte finns någon moral, och att den enda förnuftiga lösningen på komedien är, att världsalltet begår självmord.

— Självmord! ropade hans granne med en röst som kokte över av harm. Man behöver sannerligen inte begå självmord, så länge det finns läkare. Jag lider av en hudsjukdom, som jag sökt bot för i åratal. Ingen förstår, vad det är! Vet ni vad den siste doktorn sade? Att jag led av psoriasis! Av en sjukdom lika löjlig som mässlingen! Enda resultatet av

mitt besök var en dundrande huvudvärk — mitt huvud surrar som om det skulle sprängas! Jag dricker för er välgång, min herre! Måtte ni aldrig behöva gå till en läkare!

— Jag dricker för ert självmord, min herre! svarade den långhårige diktaren allvarsamt. Hans granne snurrade runt på sin plats, tömde sitt glas i ett enda drag, kastade ett par francs till kyparen, högg en hatt från den plats, där han just deponerat den, och störtade på dörren.

En stund senare reste poeten sig från bordet, tog sin hatt, tryckte den ned i pannan och gick. Men han gick inte någon större distans. Han besökte bar efter bar. Överallt hälsades han med småleenden, det var tydligt att han var en välkänd typ. Men man märkte också, att publiken på de olika lokalerna hade svårt att känna igen honom.

— Vad står på, monsieur Triboulot? Ni ser så dyster ut?

Diktaren Triboulot svarade:

— Vad som står på? Kan man gå omkring och se glad ut i en värld, där det är omöjligt att tänka ut ett dussin laster, som det är värt att tala om? För resten värker mitt huvud som en vulkan i utbrott!

— Låt oss hoppas, att det är förebudet till världsalltets undergång, käre mästare!

Diktaren Triboulot muttrade någonting obegripligt till svar på denna sista förhoppning. Klockan

var ungefär tio på kvällen, då krisen kom. Han vacklade in på en bar vid Rue Blanche. Hans ögon brunno med en onaturlig glöd, hans händer darrade, en kall svett strömmade utför hans kinder. Han ropade på en pernod. Knappt hade den kommit, förrän han med hög röst ropade:

— Jag dör! Jag känner, att jag dör! Hör ni det, era grinande uslingar? Mitt huvud håller på att sprängas — jag dör, men dessförinnan tar jag tillbaka allt vad jag sagt. Det är inte sant, vad jag, Triboulot, har predikat för er, att en bok kan ha vilken moral som helst, bara den är välskriven. Heliga Jungfru, förlåt mig...

Han tog sitt fulla glas och slungade dess innehåll mot en person vid nästa bord, som iakttog honom med ett kallt hånleende, en civilklädd herre med militär hållning. När denne mottog diktaren Triboulots våta salut, försvann leendet hastigt ur hans drag. Han tog upp en visselpipa ur fickan och lät en gäll signal ljuda. Två poliskonstaplar kommo störtande längs Rue Blanche.

Han befallde dem med en gest att taga sig an herr Triboulot.

— Jag är detektivkommissarie Capy, sade han. Jag har länge haft ett gott öga till den här alkoholisten. Det är på tiden att ge honom en lektion. Även anakronismer böra lära sig inse, att de leva i ett rättssamhälle!

Han försvann i spåren på sina underlydande. Först en stund senare observerade kyparen, att han

i hastigheten måste ha tagit sin fiendes hatt och glömt sin egen. Det framgick av initialerna i den kvarglömda hatten. Han lade undan denna hos kassörskan och torkade av bordet, där resterna av diktaren Triboulots favoritdryck bildade en isgrön men ohälsosam alpsjö.

Detektivkommissarien gjorde processen kort med skalden Triboulot, han lät inkvartera honom på en hård brits i en trång cell, utan att han emellertid lade märke till den försmädliga behandling, han led. Därpå tryckte han hatten ned i pannan och ropade:

— Jean! Marcel! Alexandre! Etienne! Charles! Auguste! Det är tid, att vi ge oss av! Ni veta vad det är som förestår oss?

Hans underlydande svarade:

— Ja, herr Capy! Att gripa de personer som förövade attentatet mot redaktör Bonnard!

— Alldeles, återtog detektivkommissarien. Vi ha mottagit vissa underrättelser, och vi veta, var vi kunna gripa de brottsliga. Framåt!

Den lilla truppen lämnade poliscentralen och begav sig av längs slingrande gator. Anlända till en gränd bakom Rue Clausel delade polismännen sig i två avdelningar. Fyra man med kommissarien i spetsen ställde sig att bevaka ingången till ett obskyrt hotell, medan de återstående begåvo sig runtom huset för att spärra de utgångar som kunde finnas på dess baksida. Det kom en signal från de

senare, och som slungade av en fjäder kastade sig kommissarien och hans medhjälpare mot ingången till hotellet. Ägaren, en svartmuskig och skelögd person, mottog dem med undertryckta eder men föll till föga inför kommissariens order och lämnade passagen fri:

— Den kvällen, då Bonnard överfölls, voro mina gäster hemma på hotellet, alla tre, det kan jag ta på min ed! ropade han.

— Vad kostar en ed av er? förhörde sig monsieur Capy ironiskt. Vi leva i ett rättssamhälle, min vän. Det är på tiden, att ni lär er inse det.

I detta ögonblick visade sig kommissariens underlydande med sin fångst, två män och en kvinna. De utgjorde inte någon behaglig anblick, när de belagda med handbojor fördes utför trapporna.

— Bilar! ropade kommissarien lakoniskt. Och låt det gå fort!

En stund senare voro arrestanterna i säkert förvar på poliscentralen. Monsieur Capy ordnade sin toalett och begav sig till en lokal i det arrondissement, där arresteringen just ägt rum, en nattrestaurang, vars namn hela världen känner. På vägen dit stannade han åtskilliga gånger, strök sig över pannan och stirrade framför sig som i ett försök att bringa reda i sina tankar. Han fann restaurangen bräddfull av folk. Den person som han sökte stod vid disken i den amerikanska baren. På vägen dit stannade monsieur Capy ännu ett par gånger och förde handen till pannan. Hans blick hade ett plågat

uttryck som inte ens försvann, när han fann att en iskyld drink väntade honom vid baren. Hans värd var en fetlagd femtioårs man med den överdrivna elegans som brukar karakterisera dansörer, kabaretartister och tvetydiga finansmän.

— Nå? var allt vad han sade.

Monsieur Capy sköljde ned glaset i ett drag.

— Jo, sade han med tjock röst. Allt är klart. De sitta inom lås och bom.

— Gudskelov! sade mannen med det pomaderade håret och diamantknapparna. Ni är säker på, att — att allt verkligen är i ordning?

— Om de ha ett alibi, svarade detektivkommissarien, så dröjer det åtminstone, innan de kunna bevisa det. Och under tiden...

— För Guds skull! bad mannen med det pomaderade håret, som tydligen var religiöst anlagd. Tala inte så högt! Man kan aldrig veta, om inte — men där ha vi vår vän! Han kommer att bli överförtjust.

En mager herre med iskalla ögon hade lyckats armbåga sig fram till baren. Han riktade en frågande blick på monsieur Capy.

— Jo, svarade kommissariens vän i hans ställe. Jo, allt är klart. Rättvisan kommer att ha sin gång.

— Förträffligt! ropade den senast anlände herrn. Det var vad jag hoppades av er, min käre Capy. Ni har gjort är väl förtjänt av fosterlandet, och ni kan vara säker på er belöning. Låt oss dricka!

Han lyfte sitt glas mot kommissarien. Men i

detta ögonblick inträffade någonting besynnerligt och störande. Monsieur Capy rätade upp sig, stirrade framför sig med vilt rullande ögonvitor och ropade med hög röst:

— Gode Gud, håller jag på att bli galen? Mitt huvud värker som om det skulle sprängas i atomer — som hans huvud — som Bonnards huvud! I kväll har jag arresterat de personer som överföllo honom — nej, det är lögn, jag har arresterat några fattiga uslingar, som skola anklagas för överfallet, fastän... Hans röst steg till ett skrik. Det stod en fradga kring hans mun, som intet hade att göra med champagnen i hans glas. Innan han hunnit avsluta sin mening, föll han samman över barstolen. Hans två ledsagare, som lamslagna iakttagit honom, återvunno besinningen. De gjorde en grimas åt betjäningen som sade: Ni ser, hur det är fatt med honom! Den ene kastade ett par sedlar på disken. Med förenade krafter släpade de monsieur Capy mot ingången och upp i en bil.

En liten stund senare upptäckte betjäningen, att den fått ett extra minne av de tre herrarnas besök — en hatt som låg nedfallen på golvet. Den påminde om den hatt, som detektivkommissarien burit, men när denne fördes ut, var han hattlös. Troligen hade den fyllige herrn med diamanterna i hastigheten lagt sig till med monsieur Capys hatt i stället för sin egen.

— Vem var herrn som ropade? dristade sig en av de yngre kyparna att fråga bartendern.

— Detektivkommissarien i distriktet, svarade denne lakoniskt.

— Hade han druckit för mycket?

— Nej.

— Och de två andra?

— Herrn med diamanterna heter Ozanne och är bankdirektör. Den andre är deputerad och heter Philippot. Och vad ha två sådana herrar att göra i sällskap med en detektiv? *Det* skulle jag gärna vilja veta!...

Klockan åtta nästa morgon belägrades Fransk-Marockanska Bankens byggnadskomplex i Rue de Maubeuge av en hundratalig skara, som väntade på att de solida gallergrindarna till banken skulle öppnas. Alla mänskliga passioner, från ångest till raseri, stodo målade i de väntandes drag. Ett brus som från svärmande bin steg ur leden. Alla blickar voro riktade mot huvudingången. Man lade knappt märke till en liten flock välklädda herrar som fördes in genom en sidoingång. Men plötsligt var det någon i hopen som observerade dem.

— Vem är det som kommer in före oss?

Någon i hopen svarade:

— Det är bankdirektionen!

Ett sant vrål av förbittring hälsade detta meddelande.

— Ah! Det är vackert! De vilja förse sig ur kassan, innan någon annan kommer till! Men det var vad man kunde vänta sig!

Lugnande stämmor svarade, att regeringen följde händelserna i banken med uppmärksamt öga. De hälsades med ett rungande hånskratt. Under det medlemmarna av direktionen gingo uppför trappan till konferenssalen, hörde de som bruset av en bränning från andra sidan porten och genomlöptes av en lätt rysning. I salen väntade två herrar dem, direktör Ozanne och en medlem av parlamentet, monsieur Philippot.

Monsieur Ozanne var mycket blek. Han grep ordet utan att taga av sig hatten. Trodde han, att han befann sig i engelska parlamentet, där detta bruk är regel? I varje fall var hans röst nästan engelskt lågmäld, när han började tala:

— Mina herrar, sade han, anledningen till att jag bett er komma torde stå klar för er alla. Sedan någon tid tillbaka råder det en beklaglig oro kring vår bank. Den har fördubblats sedan den dag, då redaktör Abel Bonnard fanns på en bänk vid Seinen, i det närmaste mördad av obekanta personer. Man trodde sig veta, att han innehade dokument som voro farliga för vår banks anseende. Hans artiklar strax före överfallet kunde tolkas som en hotelse att publicera dessa dokument. Det är i varje fall säkert, att de uppfattades så av massan. Under de senaste dagarna ha uttagningarna ur banken vuxit i en grad, som måste inge den livligaste oro.

Monsieur Ozanne gjorde en paus. Från gatan hördes massans sorl som dånet av en stigande flodvåg.

— Det finns en enda sak, som kan rädda situationen, återtog direktören. Det är att bringa massan till lugn. Det blir inte lätt, säger ni! Nej, men det är möjligt — ty någonting har inträffat.

Hans åhörare sprutto till, som män som vakna ur en ond dröm.

— I natt, sade monsieur Ozanne med tonvikt på varje ord, lyckades det en medlem av vår högt aktade poliskår, kommissarie Capy, att gripa de personer, som begingo överfallet på redaktör Bonnard. Hos dessa personer fann man dokument som till fullo bevisade att överfallet intet hade att göra med vår bank utan förövades av helt andra motiv. Jag har just mottagit meddelande därom av min högt värderade vän, monsieur Philippot. Direktören bugade sig för parlamentsledamoten, som gengäldade bugningen. Naturligtvis har underrättelse tillställts pressen. Men i ett fall som detta finns det ingenting som går upp mot den personliga påverkningen. Monsieur Philippot har lovat att stå vid min sida, när jag går att göra folkmängden detta meddelande. Mina herrar — jag vågar hoppas, att ni också följa med mig ut på bankens altan?

Genom dörren till den altan, han talade om, hördes bruset från folkmassan som dånet av ett hav i storm. När styrelsen för Fransk-Marockanska Banken trädde ut på altanen, hälsades den med rop, som kommo åtskilliga av medlemmarna att rygga baklänges. Men när det gick upp för massan, att man hade något att säga, blev det så småningom

tyst. Och tystnaden växte, medan monsieur Ozanne talade.

Monsieur Ozannes ögon brunno med febril glans. Hans stämma steg och steg, medan han framlade berättelsen om vad som hänt. Tack vare detektivkommissarie Capys bragd hade man nu klara bevis för att monsieur Bonnard fallit offer för ett kommunistiskt attentat och ingalunda, som man vågat tro, ja påstå i pressen, skaffats ur vägen, därför att han »visste någonting» om den bank, vars förman han, Ozanne, var! Här, i min hand, har jag dessa bevis, som just ha överbragts mig av monsieur Philippot, medlem av parlamentet — och jag skall...

Direktörens röst slocknade tvärt. Gång på gång tog han sig åt pannan, som om han letade efter en tanke som undflydde honom. När han äntligen återfick talförmågan, ljöd hans röst som ett ångestskrik:

— Vad är detta? Det känns, som om mitt huvud skulle sprängas! Allt vad jag berättat är lögn! De personer som arresterades i natt äro oskyldiga!... De skulle draga uppmärksamheten från Philippot och mig, som plundrat banken — jag dör — jag dör!

Hans röst övergick i en rossling. Han sjönk ihop över altanräcket. I det fruktansvärda tumult, som lyfte sig från gatan, var det någon av direktionens medlemmar som hade nog sinnesnärvaro att ringa efter beriden polis. Den kom inte ett ögonblick för tidigt för att rädda banken från att stormas. Den

kom likaledes i lagom tid för att lägga beslag på monsieur Ozanne, som var bortom gott och ont, och på monsieur Philippot, som förgäves bedyrade sin oskuld och åberopade sig på sin parlamentariska okränkbarhet.

— — —

Radium har ett värde av ungefär trettiotusen kronor milligrammet. Det har fått en utbredd användning vid behandlingen av vissa sjukdomar, men den största försiktighet måste iakttagas för att det varken skall skada patient eller läkare. Tanken på att utsätta människohjärnan för direkt bestrålning av radium har visst ännu ej framkastats, men med ledning av djurexperiment kan man förutsäga de ungefärliga följderna: blodtillströmning, kongestioner, huvudvärk, skräck, sinnesförvirring, dödskänslor — och alla de utslag som ångest för döden kan göra hos olika individer. Häri ligger förklaringen till det egendomliga händelseförlopp som just skildrats.

Måndagen den 9 augusti hade en av doktor Moulinets medhjälpare — en ung man från Sydfrankrike, vars moral inte stod i nivå med hans vetenskapliga meriter — beslutat att göra en kupp. I ett obevakat ögonblick hade han lyckats lägga beslag på en del av klinikens förråd av radium, befriat det från blyförpackningen och gömt det innanför svettremmen i sin hatt för att transportera bort det vid första givna tillfälle. Om hans motiv var ekonomiskt eller vetenskapligt kommer förmodligen aldrig att klarläggas, ty han rymde så snart det gått

upp för honom, att den nervöse patienten, som led av psoriasis, råkat taga hans hatt i stället för sin egen. Därpå gick denna hatt, som var av ett ytterst vanligt märke och av den grågula färg, som tre hattar på fem ha i Frankrike, sin ödesdigra gång från huvud till huvud, föranledande den ena katastrofen efter den andra, ända fram till den sista, som vi just bevittnat. Vid visitationen av monsieur Ozanne kom det dolda radiet i dagen, och då doktor du Moulinet redan utsänt meddelande om sin förlust åt alla håll, var det klart, att det kvantum som fanns hos direktören för Fransk-Marockanska Banken var identiskt därmed.

Till slut är att säga, att alla de herrar som utsatts för bestrålningen överlevde den — fastän åtminstone två av dem inte hade större anledning att gratulera sig därtill, nämligen herrarna Capy och Ozanne. Monsieur Philippot räddades av sitt parti och lät detta rädda banken i de små spararnas namn, och vad skalden Triboulot beträffar är han en ödmjuk, fastän ännu något vacklande medlem av ett trossamfund, vars namn vi av diskretionsskäl vilja utelämna.

RESEÄVENTYRET PARIS—TURIN

1.

Julidagen var mer än varm. Kvällen förut, då jag lämnade Paris, hängde tjocka åskskyar över världsstaden, vilken vändade sig i den kvävande värmen som ett stort djur. Dagen grydde blygrå och tryckande över Savojens alpkammar, med regelbundna mellanrum kom det mullranden som varslade om ett annalkande oväder. Äntligen ångade vi in på gränsstationen i Modane, där vi hade ett uppehåll på över en timme. Jag var trött och törstig, jag beslöt att uppsöka restaurangen. I hallarna och korridorerna myllrade det av typer som alltid trängas på denna övergångsstation från Gallien till Rom, soldater i grågröna kappor, handelsresande med varuprover, turister som ämnade sig från England och Frankrike till Italien, män och kvinnor av gränsbefolkningen som sovo på golvet eller på säckar i vilka de medförde allt sitt gods. Jag fann restaurangen och gjorde min beställning — en flaska iskylt vitt vin.

Restaurangen är byggd i den stil, som ännu för femtio år sedan ansågs lämplig när man byggde dylika lokaler: de har form av festsalen i ett italienskt palats, med jättelika dimensioner och

massor av stuck i taket. Detta medför en fördel; en sådan restaurangsal blir sval även på den hetaste dag. Emellertid var endast ett av de många borden upptaget. Kanske var det motsatsen mellan salens dimensioner och den ensamme gästen som fick mig att ägna honom mitt intresse.

Det var en man »i sina bästa år», mellan fyrtio och femtio, kraftigt byggd, slätrakad och med djupt liggande ögon. Kanske var det dessa ögons uttryck som först av allt attraherade mig. Jag kan endast beskriva det som en blandning av yrvaket intresse och den mest blaserade ironi. En vuxen, som kommer in på en lekplats för små barn, har ett liknande uttryck i blicken — åtminstone om barnen inte äro hans egna — och många resenärer få en antydning därav, när de första gången passera en italiensk gräns och stöta samman med italienarna, dessa impulsiva, stora barn. Men främlingens blick innehöll båda de omtalade ingredienserna i mångdubbel potens. Han hade en flaska vin framför sig på bordet, liksom jag, och vinet var gott, vitt vin från Soave, vilket jag redan konstaterat. Men när han drack av det, var det med uttrycket hos någon som avsmakar en aldrig anad blick. Kyparen iakttog honom med det ohöljda intresse, som en italienare aldrig tvekar att lägga i dagen, om han ställes inför något ovanligt. Men *han* studerade kyparen med ett intresse, som inte var mycket mindre! Man skulle kunna tro, att han aldrig sett en kypare förut i sitt liv! Och det

måste han med visshet ha gjort, ty hans kläder voro den vane världsmannens. Det vill säga — det fanns ett par detaljer som stötte. Exempelvis skorna — han gick med lackskor till vardagsdräkt! Och västen — det var länge sedan jag sett en »fantasiväst» i bruk... Å andra sidan var det ju inte omöjligt, att de återigen höllo på att bli moderna: moderna röra sig ju i en evig kretsgång, och det som är omodernt i dag blir med säkerhet högsta modet inom tjugo år. Kanske var mannen där borta före sin tid och inte efter den!

Jag kastade en blick på klockan och fann att det var tid att bryta upp. Samma iakttagelse hade tydligen främlingen gjort, ty han vinkade just på kyparen för att betala. Jag tyckte mig se en skugga av förvåning eller misstänksamhet på den italienske kyparens ansikte, när han mottog den sedel, gästen räckte honom. Men efter att ett ögonblick ha mönstrat den mot ljuset godkände han den och överlämnade en handfull pengar, vilka främlingen utan vidare stoppade i fickan. Den smärtsamma förvåningen på kyparens ansikte väckte honom till insikt om att han svikit vissa förhoppningar som man ställt på honom. Han studsade, smålog och överräckte någonting — jag såg inte hur mycket. Denna gång väckte han förvåning på ett annat sätt: kyparen ville knappt tro sina ögon och mumlade tacksägelser, som tydligen roade gästen på det livligaste.

— Cameriere! ropade jag. Betala!

När uppassaren kom, sökte jag få honom att uttala sig om vem gästen var eller vilken nation han tillhörde. Allt vad han kunde meddela var, att det var en *forestiere* och att han var *molto simpatico*.

— Var det inte någonting i vägen med hans sedel? frågade jag. Ni såg så länge på den, innan ni tog den!

Han tvekade ett ögonblick.

— Den var som den skulle vara, meddelade han slutligen. Det var bara det, att den såg så gammal ut — som om den legat undangömd i många, många år!

— Det finns det väl inte heller något hinder för att den kan ha gjort, invände jag.

— Jo, signore — ty sedeln är tryckt i år. Se själv!

Utan alltför stor diskretion drog han upp det omtalade värdepapperet ur plånboken och lät mig beskåda det. Sedeln såg onekligen egendomlig ut. Att den var äkta, fanns det intet tvivel om, både papperet, trycket och vattenstämpeln vittnade för sig själva. Men kyparen hade rätt: den var daterad i år. Och i alla fall hade den det egendomliga, liksom »vissna» uttryck, som papper av alla slag brukar antaga, när det legat länge undangömt.

— Hm! sade jag. Hundra lire är pengar. Vore det inte bäst, att ni lät undersöka den i en bank, innan ni...

— Sedeln är bra nog, försäkrade han kallt och

strök in mina tio procent. Jag förstod, att dricks-pengarna vid det andra bordet måste ha varit *mycket* rikligt tilltagna — och jag visste, att det i nödfall är lätt att bli av med en misstänkt sedel på en gränsstation, där hundratals främlingar passera varje dag. Jag sade adjö och skyndade till mitt tåg. Inkommen i min kupé studsade jag. Det fanns en passagerare till i den — främlingen från restaurangen. Det stod tydligen skrivet, att vi skulle se mera av varandra!

2.

Tåget gick.

Jag började mönstra mannen mittemot mig i detalj. Han var till den grad upptagen av att studera utsikten, att jag kunde göra det i största lugn och ro. Sedda på nära håll gjorde hans kläder inte alldeles samma välvårdade intryck som på avstånd. Att de voro sydda av en god skräddare och av gott material, var omisstagligt, men en annan sak var också säker, nämligen att det var mycket länge sedan de stiftat bekantskap med ett pressjärn. En idé slog mig: de liknade på något vis sedeln, varmed han betalat i restaurangen. Liksom den sågo de ut att ha legat undangömda i lång tid. Och dock fanns det inte något tvivel om att de voro alldeles moderna... Jag ryckte på axlarna åt mina egna funderingar: var inte världen full av original, som läto sy sina kläder hos fina skräddare och i alla fall vårdslösade sitt yttre?

Bredvid sig på kupésoffan hade mannen ett resebibliotek, som kunde ha räckt för en mångdubbelt längre resa än denna. Där fanns engelska och italienska tidningar, tidskrifter och böcker. Jag studerade i smyg titlarna på de senare. Det var åtminstone inte vanlig reselektyr: Tjugonde Århundradets

Sociala Sedvänjor av Cesare Belmonti; Har Europa en Framtid? av Andrew Scott Millican; Det Förflutnas Ekonomiska Lärdomar av Hilton Percival.

Min reskamrats ansikte hade ingenting som talade mot antagandet att han var vetenskapsman. Kanske kunde ett sådant antagande också förklara misstagen i hans toalett. Men kunde en vetenskapsman vara så naivt, för att inte säga barnsligt road av en högst ordinär järnvägsresa?

Det fanns inte en detalj i vår kupé som inte intresserade honom! Han undersökte tyget i sofforna, han strök över läderremmen som drog fönstret upp och ned, han stirrade länge och ingående på lampor och värmeanordningar. Jag kunde inte längre behärska mig.

— Är det ert första besök i Italien? frågade jag.

Jag talade engelska, därför att hans reselektyr huvudsakligen var tryckt på detta språk. När han svarade, förstod jag att han måste komma från någon del av det engelska imperiet, som jag inte kände till.

— Ni — talar — engelska? sade han långsamt och liksom sökande efter orden.

— Som ni hör! Är det inte ert modersmål?

— Jo — jo, det får man väl kalla det, svarade han i samma ton som förut. Och ni?

— Jag är svensk.

Han såg ett ögonblick konfunderad ut.

— Svensk? Sverige? Ah, ja visst! Ett av de

nedlagda distrikten i det arktiska området — ja visst!

Jag stirrade indignerat på honom.

— Vad menar ni med nedlagt distrikt? frågade jag. Mig veterligen är det ett synnerligen blomstrande land, som ingalunda tänker på att låta sig nedläggas. Att vi delvis bebo det arktiska området är riktigt, men om man kan göra så mycket av ett stycke ogästvänlig jord...

Han bad mig om ursäkt med ett intagande leende.

— Förlåt mig! En felsägning! Alltså ni är svensk, på besök här i — hans blick sökte sig bort till tidningarna — Italien? Och ert land är blomstrande?

Jag gav honom en del fakta till livs. Han lyssnade med samma nymornade intresse, som jag från början konstaterat vara en av sidorna i hans karaktär, och samtidigt med en aldrig vilande ironi i ögonvrån. Jag kunde inte bli klok på honom. Vad var han för någonting?

— Tillåter ni? sade jag med en gest mot hans resbibliotek. Han svarade inte, han hade åter börjat studera utsikten genom fönstret. Jag tog den översta volymen *Har Europa en Framtid?* av Andrew Scott Millican. Jag tyckte mig dunkelt ha hört namnet. Boken var utgiven i London 1934, såg jag. Jag hade tänkt mig att finna ägarens namn. I stället fann jag en stämpel: Tillhör Vandringsbiblioteket i Turin. Det följde ett nummer

och ett par anmärkningar skrivna med bläck. Så kom det stämplar med utlåningsdagar, och plötsligt satte jag mig tvärt upp på bänken. Den sista av stämplarna sade: Utlånad den 30 mars 1945. Jag stirrade länge på årtalet, för att övertyga mig om att jag inte såg fel. Men nej, där stod 1945. Vad mera var, de föregående instämplade utlåningsdagarna voro maj 1941 och oktober 1943. Boken, som enligt årtalet var tryckt i fjor, skulle ha varit utlånad sju, nio och elva år senare! Det var ju det rena vanvettet! Hade någon satt in stämplarna för ro skull? Min erfarenhet av offentliga bibliotek talade inte för att detta slags skämtsamhet florerade i någon högre grad på dem.

Jag spratt till vid att känna främlingens blick fäst på mig med sitt vanliga uttryck av blandad ironi och nyfikenhet. Jag beslöt att själv vara ironisk. Jag räckte honom boken och pekade först på utgivningsåret, därefter på utlåningsstämplarna.

— Vad säger ni om en bok, som lånas ut elva år i förväg? sade jag. Är det inte rekord i efterfrågan?

Han förstod inte till att börja med. När det äntligen gick upp för honom, vad jag menade, strök han sig hastigt över pannan och mumlade något om felstämpling.

— Egendomlig felstämpling, som *varieras* och gäller tre olika årtal, sade jag. Nog äro italienarna sorglösa och lättsinniga med fakta, men *så* sorglösa har jag aldrig funnit dem vara!

— Det är möjligt, svarade han, synbarligen illa berörd av min envishet. Men vilken annan förklaring kan ni ge?

— Ingen. Jag trodde, att ni som abonnent på biblioteket kunde ge en!

Han svarade inte. Han tog en tidning och började läsa, liksom för att antyda, att vår konversation var förbi. Tåget brusade vidare, vi passerade tunnel efter tunnel, slättlandskap började avlösa bergen. Min reskamrat lade bort tidningen och drog upp en fickflaska av silver. Han serverade sig själv en dryck i dess ciselerade kapsel och såg frågande på mig. Jag tackade och tog silverpluntan ur hans hand. Det var en ovanligt vacker pjäs i en stil, som var ny för mig. I nedre hörnet satt det fem små stämplar i rad. Jag lade märke till dem, därför att jag ofta sett just sådana stämplar. Den första innehöll ett par initialer, den andra ett märke med form som ett klöverblad, den tredje, fjärde och femte bokstäver och siffror: S, M, och P 10. Jag visste, att svenska silversaker stämplas just på detta vis. Jag visste, att S betydde Äkta Silver, att ett M utpekade Malmö som pjäsens tillverkningsort, och att den sista bokstaven med sina efterföljande siffror angav årtalet för tillverkningen. Och just denna sista stämpel kom mig att ännu en gång sitta tvärt upp i kupésoffan. Stämpeln löd: P 10. Och enligt de regler som gälla för årsstämplar, motsvarar en stämpel P 10 årtalet 1989, varken mer eller mindre.

Hur kunde en man, vars bekantskap jag gjort år 1935, resa runt med en silverplunta, som var stämplad 1989?

Jag kom ihåg sedeln i Modane, som kyparen studerade så länge, innan han godtog den. Min ledsagares sedlar voro daterade i år, men sågo ut som om de legat undangömda i åravis. Och de silversaker, han bar på sig, skulle normalt först ha sett dagens ljus sex årtionden senare...

Det fanns en teori, som definitivt förklarade två sådana fakta — såvitt jag kunde inse, fanns det bara denna teori och inte någon annan. Min reskamrat var medlem av ett eller annat band, som utprånglade värdelösa föremål till, låt oss säga, överkurs. Sådana personer voro farliga som sällskap...

— Ni dricker inte? sade en röst.

— Nej tack, svarade jag. Jag ville bara beundra er silverflaska. Den är — originell. Tillåt mig påpeka en sak för er, som kanske kan vara av intresse: den kommer just från det land, vi talade om för en stund sedan, från Sverige.

— Ah? sade han. Från ert land? Han studerade flaskan en stund, innan han åter stoppade den på sig. Under återstoden av resan kände jag då och då hans blick vila på mig med ett forskande uttryck. Anade han dunkelt, att jag upptäckt något misstänkt hos honom? Det kunde tyckas så. Så småningom rullade tåget in på en stor station. en stad med snörraka gatar och arkader framför

husen väntade på andra sidan en stationsspärr. Jag tog avsked av min egendomlige reskamrat utan alltför många ceremonier och utan att känna den sorg, vilken jag officiellt proklamerade, över att alla resebekantskaper bli så kortlivade.

3.

Och den skulle för övrigt ha varit obefogad. Vi möttes redan nästa dag.

Turin har många sevärdheter, men en av de förnämsta är kungliga vapensamlingen, Armeria Reale. Den rymmer svärd, dolkar och skjutvapen från de mest skilda länder och århundraden. Där finnas japanska läderpansar och ciselerade italienska silversköldar. Där finnas porslinskanoner från Kina, och den värja, Gustav II Adolf bar vid Lützen. Många seklers moder på försvars- och angreppsområdet ha stämt möte i de väldiga salarnas montrer. Det var framför en av dem, som jag plötsligt stötte samman med min vän från Modane.

Han smålog, det leende jag redan vant mig vid, av blandat intresse och trött ironi.

— Vi ses igen! sade han.

— Det tycks ha stått skrivet i stjärnorna.

— Ni tror på förutbestämmelse? Är det inte att förneka all utveckling?

Det är svårt att ge sig in i en diskussion om transcendentala frågor mittpå förmiddagen.

— När man studerar de här montrerna, sade

jag, får man ett tydligt intryck av utveckling på ett bestämt område, nämligen inom konsten att slå ihjäl. Finns det egentligen någon annan? Om vi kunde se in i framtiden, är jag övertygad om att vi skulle konstatera samma sorts evolution, men heller inte någon annan, om hundra år och om tusen år!

— Skulle ni gärna vilja se in i framtiden? frågade han med ett egendomligt tonfall.

Jag beslöt att vara så ironisk som jag kunde.

— Ni vill kanske hjälpa mig att göra det? Onekligen bör ni ha vissa chanser — ni går ju runt med en silverplunta från 1989!

Hans ögon miste med ens all ironi. Han var på väg att rikta många frågor till mig, då någonting oväntat inträffade.

Två personer döko upp vid vår sida. De buro galoner på mössan. De hade det särskilda ansiktsuttryck som återfinnes hos ämbetsmän av alla grader världen över, från en minister till en vaktmästare i ett ministerium. De tilltalade oss med den knappa hövlighet som präglar dessa offentlighetens tjänare.

— Prego, signori, sade den äldste av dem. Vill ni följa med oss ett ögonblick?

Jag kände en ilning längs ryggraden. Sådana ord i en sådan mun båda sällan något gott. Vissa minnen från gårdagen döko upp med intensiv styrka: den länge granskade sedeln i Ventimiglia, silverpluntan i kupén. Vilka motiv drevo en re-

sande med så egendomligt bagage till ett besök i ett museum? Runtom i montrerna fanns det dyrbarheter av oskattbart värde. Kunde det tänkas, att... Jag hann inte längre i mina funderingar. Då vi inte gjorde min av att omedelbart efterkomma deras uppmaning, lade den ene av museivaktmästarna handen på min axel, den andre visade min ledsagare samma uppmärksamhet. Hans ansikte hade hastigt förlorat all ironi, han såg förskräckt och hjälplös ut. Mina olycksbådande aningar togo fastare och fastare form. Jag samlade mina resurser av italienska glosor och sökte göra det klart för vaktmästarna, att jag överhuvudtaget inte kände den herre, i vars sällskap de anträffat mig. De svarade endast med axelryckningar. Vi fördes milt men obevekligt mot museets ingång. De fåtaliga andra gästerna stirrade efter oss med illa dold förvåning. Inom kort befunno vi oss på ett litet kontor, där en man i civila kläder iakttog oss från andra sidan av ett gigantiskt skrivbord. Ännu en gång försökte jag förklara, att jag intet som helst kände till den person, i vars sällskap jag av en ren slump råkade befinna mig. Ingen hörde på min italienska. Mannen bakom skrivbordet talade språket själv med mycket större färdighet. Med en panna mörk som ett åskmoln lade han fram några silvermynt på skrivbordet.

— Vaktmästaren här — han gjorde en gest mot en av våra ledsagare — fick de här pengarna i betalning av er för edra inträdesbiljetter. De äro

falska. Var och hur ha ni kommit i besittning av dem? Om ni inte kunna gottgöra det tillfredsställande, är det min plikt att tillkalla polis.

Mina onda aningar voro bekräftade, ja mer än bekräftade. För tredje gången sökte jag förklara, att jag absolut ingenting kände till den herre, jag var i sällskap med. Mannen bakom skrivbordet viftade bort mina protester.

— Var ha ni pengarna från? Förklara det, annars...

Min ledsagare hade hittills lyssnat stumt till förhandlingarna, av vilka han troligen inte förstod mer än gesterna. Nu slog han sig plötsligt för pannan.

— Kyparen i Modane! sade han upphetsat på engelska. Jag borde ha begripit det. Han växlade min sedel och passade på att...

Mannen bakom skrivbordet började bli otålig.

— Falskmynteri och utprånglande av falska pengar är ett brott, som straffas mycket strängt av konungariket Italiens lagar. Ni komma att ångra att ni inlåtit er på ett så riskabelt företag. Ni komma att...

Här inträffade någonting alldeles oväntat.

Min ledsagare drog plötsligt upp ett egendomligt instrument ur fickan. Det var tydligen ett vapen, men det påminde inte om något av vapnen i museet, vars dörrar så betydelsefullt slutit sig bakom oss. Det påminde mest av allt om en elektrisk ficklampa, av det slag som vi alla känna.

Han riktade det först mot mannen bakom skrivbordet. Det kom en kort glimt, påminnande om den som uppstår när man tar ett fotografi vid magnesiumljus. Mannen bakom skrivbordet blev ett ögonblick sittande i samma pose som förut, med rynkade ögonbryn och lyft pekfinger. Han liknade på pricken en offentlig anklagare som låter sig fotograferas för en illustrerad tidning. Därpå sjönk han ihop över skrivbordet utan att ge så mycket som en suck från sig. De två vaktmästarna, som förgäves sökt hindra min ledsagare i hans gest, utstötte ett skrik av förfäran, då de sågo instrumentet riktas mot sig. I nästa nu sjönko de ljudlöst ihop på golvet.

Min ledsagare stoppade sin lampa tillbaka i fickan utan att säga ett ord och öppnade en dörr i rummets fond. Bakom den skymtade en bred korridor med marmorgolv och en trappa, likaledes av marmor. Han började gå längs korridoren, så lugnt som om han varit anställd vid museet i många år. Det tog mig inte två sekunder att följa efter honom. Falskmynteri var en obehaglig förseelse att bli fast för, men det, som jag just bevittnat, var onekligen värre.

4.

— Har ni — har ni dödat dem? stammade jag. Vad är det för en tingest ni har i fickan?

Trafiken på en öppen plats brusade omkring oss. Soldater i fältgrå uniformer höllo vakt vid ingången till museet, andra soldater passerade oupphörligt förbi, vi voro i ett väl bevakat land. Hur länge hade en attentatsman hopp om att gå fri i ett sådant land?

Min ledsagare svarade inte på mina frågor. Han såg ut precis som en vuxen, när ett barn klagar över sin rädsla för åskan eller mörka rum. Vad skulle jag göra? Kunde jag rädda mig genom att rymma? Det fanns säkerligen en mängd personer som sett oss föras in på museets kontor. Några minuter efter upptäckten av vad som skett kommo våra signalement att vara spridda över Turin och Italien. Skulle jag gå fram till första bästa poliskonstapel, och säga: arrestera den här mannen, han är skyldig till överfallet i museet, men jag känner honom inte! Man kom knappast att tro mig, men kanske var det i alla fall det enda jag kunde göra...

Min ledsagare hade iakttagit mig ur ögonvrån.

— Ni gör er onödiga bekymmer, sade han. Ingen kommer att göra er något i — han letade efter ord — i denna idyll!

— Idyll? Ni har visst aldrig sett insidan av ett italienskt fängelse? Eller har ni det?

— På hedersord, nej! Det bästa ni kan göra...

Det kom ett avbrott. Från ett av museets fönster viftades det med näsdukar och ropades det. Jag grep ofrivilligt min följeslagare i armen och pekade. Han behövde inte lång tid att fatta situationen. Ur ena fickan fiskade han upp det lampliknande instrumentet, som spelat en så stor roll för en stund sedan... Med andra handen grep han mig i axeln.

— Följ med!

Mitt inre slets mellan två slags fruktan — fruktan för att bli inblandad i en affär, som jag intet hade att göra med, fruktan för att se mig utlämnad på onåd och nåd åt denne person, vilken i sin ägo hade ett mordvapen, som var mig okänt men som tydligen var ytterst effektivt. Min tvekan fick inte lov att vara många sekunder. Ropen och viftningarna hade observerats. Både gendarmer och andra strömmade mot ingången till den stora stenbyggnaden. Jag själv var på väg åt annat håll, men ingalunda frivilligt. En fast hand förde mig. En hes röst viskade i mitt öra:

— *Önskar* ni väcka uppseende? Inser ni inte, vad det betyder för er, om ni gör det?

En röst från fönstret besvarade sista delen av

hans ord. Någon, som stod där, hade fått syn på oss och gjorde vilda försök att draga uppmärksamheten till oss. Jag behövde inte längre trycket av min ledsagares hand för att lägga all min kraft i de benrörelser som flyttade mig över Piazza Reale. En röst viskade i mitt vänstra öra:

— Inte för hastigt — ni väcker uppseende!

Den tillade:

— Var lugn, ni har ingenting att frukta, om ni gör som jag säger!

Jag var långt ifrån att dela röstens åsikter på denna punkt. Emellertid klarade vi gathörn efter gathörn. Bullret bakom oss tystnade. Vi kommo oantastade ned till centralstationen. Min ledsagare drog mig bort till en lucka och beställde biljetter åt oss båda — biljetter tillbaka till Modane. Han betalade sin med en sedel make till den som jag sett honom använda i restaurangen i Modane. Även här godtogs den efter ett ögonblick av mannen i luckan. Jag visste inte längre vad jag skulle tro om mannen och hans tillhörigheter. Några minuter senare voro vi på väg upp genom alpdalarna. Gång på gång frågade jag mig, vad mannen vid min sida ämnade göra. Gång på gång ville jag draga i nödbromsen, vänta tills tågpersonalen kom och taga konsekvenserna. Vid ett tillfälle, då min hand endast befann sig några få centimeter från handtaget till bromsen, drog han *sin* hand ur fickan. Den lekte med apparaten som liknade en elektrisk lampa. Liksom i tankarna rik-

tade han den ut genom fönstret. En flock gråsparvar satt uppflugen i en buske. I nästa sekund stod busken i ljus låga och fåglarna föllo ned i elden som svedda mal. Jag drog inte i nödbromsen.

När vi äntligen stego ut på stationen i Modane, gjorde jag inte det minsta försök till motstånd, då min ledsagare med ett grepp om min axel förde mig tvärs genom den italienska bergbyns samling av låga hus och ut i det vilda landskapet på andra sidan. Vad ville han? Låg det någon förnuftig plan bakom alla hans förehavanden, eller var jag i händerna på en kriminaldåre? Hans allmänna utseende motsade det sista, hans handlingar det första. Vad skulle jag göra? Vad kunde jag göra? Mina grubblerier avbrötos av att min ledsagare utan vidare drog mig in i en ravin på bergsidan. Den var skum och mörk, och de vilda träd som skuggade den bidrogo inte att ge den något tillförlitligt intryck. Ännu en gång, vad skulle jag göra?

Min ledsagare löste själv problemet. Han förde vägen till ett snår, och i detta snår väntade en av de sällsammaste maskiner, jag någonsin sett, nej, den sällsammaste. Den liknade en apparat för sjukgymnastik, och samtidigt liknade den en gammaldags motorcykel. Den hade två sadlar, men saknade hjul att röra sig på. Å andra sidan var den försedd med något som onekligen liknade en motor, dock inte en av de explosionsmotorer som

vi sedan många år vant oss vid, utan en av de elektriska ackumulatorer, som man ännu då och då kan finna inmonterade i förvittrade änkenåders automobiler. Jag erinrade mig, att jag sett en sådan tingest så sent som 1934 på Kärntnerstrasse i Wien. Men vilket gagn en sådan apparat kunde göra på ett fortskaffningsmedel som saknade hjul, gick över mitt förstånd. När jag rubricerade apparaten framför mig som fortskaffningsmedel, var det naturligtvis som följd av gammal vana — för oss som leva i det tjugonde århundradet har det ju blivit en självklar sak, att en frittstående apparat med motor på ett eller annat sätt måste tjäna till befordring genom rummet. De första ord, min ledsagare yttrade efter en timmes tystnad, tycktes antyda, att han hade samma åsikt. Han sköt mig fram till apparaten, pekade på den ena sadeln och uppmanade mig med en gest att stiga upp i den.

— Jag sade er, att ni inte behövde frukta någonting, mumlade han. Jag skall visa er, att jag håller ord.

Det stod mig nu alldeles klart, att han var galen. Men på vad vis hjälpte denna sent vunna klarhet mig? Jag var fortfarande i hans våld — ja, mer än någonsin, ty om han riktade sin elektriska apparat på mig *här,* kom ingen människa någonsin att få veta, vad det blivit av mig. En förryckt uppfinnare, det var tydligen vad han var. Jag kunde bara göra en sak, och det var att låtsa

som om jag lydde honom. Om det skulle komma något tillfälle att överrumpla honom...

— Varför stiger ni inte upp? Har ni inte lagt märke till gendarmerna?

Mannen hade rätt!

Redan vid utgången från stationen hade jag tyckt mig se forskande blickar fästa på oss. Nu fanns det inte längre något tvivel: jag hörde ljudet av stämmor från landsvägen, steg, som påminde om karabiniärernas patrull, klingade mot stenbeläggningen, man var på väg att tränga upp i ravinen! Naturligtvis hade man upptäckt allt i Turin, naturligtvis hade vårt signalement telegraferats till varenda station i stadens omnejd. Om det varit natt, hade vi kanske haft en chans att undslippa, men klockan var ännu inte mer än tre på eftermiddagen. Varför i all världen hade jag någonsin gett mig i tal med mannen från Modane? Hade jag inte från första början fått tillräckligt med antydningar om vad slags person han var? Nu fick jag lida följderna. Om några minuter kom jag antingen att störta omkull inför hans helvetesmaskin eller...

— För sista gången: stiger ni upp, eller gör ni det inte? frågade en stämma i mitt öra. *Jag* tänker inte stanna kvar här och bli arresterad av några klumpiga gendarmer! Hur blir det?

Det är mig omöjligt att säga, om det var min fria vilja (förutsatt att en sådan existerar) eller den outhärdliga ironien i hans blick och röst som kom-

mo mig att stiga upp i sadeln framför honom. Kanske var det en undertryckt förhoppning att gendarmerna, om de funno mig uppklättrad i detta åkdon utan hjul, skulle döma mig mildare, skulle förstå att jag handlat under press av en kriminaldåre, vilken det så blev deras uppgift att överväldiga och betvinga. Att det blev en uppgift som kom att kosta dem besvär, ja möjligen livet, stod mig klart. En man med en helvetesmaskin var inte att leka med, han kunde sedan vara hur förryckt som helst och tro, att man kunde sätta sig upp på en maskin utan hjul och köra sin väg mittför näsan på lagens handhavare...

— Nå, äntligen, mumlade en stämma bakom mig. Det var inte för tidigt. Där äro de! Adjö, mina vänner, adjö, för denna gången!

Jag såg svartklädda med trekantiga hattar bana sig väg genom ravinens buskar. Jag såg dem lyfta handen och peka på oss. Jag hörde dem ropa — det tycktes mig, att de ropade *I kungens namn!* Bakom mig hörde jag en hand syssla med handtag och knappar. Jag kände en svag skälvning i sadeln som jag satt på. Maskinen utan hjul började gunga som en båt. Träden i ravinen skälvde som för en häftig vindstöt. Vinden växte till storm, till orkan. Landskapet blev otydligt, allt tycktes insvepas i en virvlande dimma, allt flimrade, allt gungade.

— Håll er fast, skrek en röst i mitt öra. Jag garanterar att ingenting inträffar!

5.

Den vaggande rörelsen och ljusflimret fortsatte. Efter en stund vande jag mig vid dem, som man vänjer sig vid allt, som man vänjer sig vid att leva under de mest omöjliga förhållanden, som man förmodligen vänjer sig vid att vara död... Jag vande mig vid att se en serie av ljusstrimmor virvla förbi över himlen i regelbunden dans. Först så småningom gick det upp för mig, att de liknade solen, månen och planeterna. Hur det kom sig, eller hur det kunde tänkas, att de utförde denna virveldans, var mig obegripligt, och sant att säga intresserade det mig inte heller. Jag hade all möda i världen att hålla mig kvar i sadeln. Den hade med ens blivit den enda fasta punkten i min tillvaro, den och mannen i sadeln bakom min. Jag hörde honom syssla med knappar och handgrepp, och allteftersom han gjorde det, gungade maskinen mer eller mindre starkt, och de ljusstrimmor, som påminde om solen, månen och planeterna virvlade förbi mer eller mindre snabbt. Så småningom föllo vi in i en sakta gungande, rytmisk takt, ljusfenomenen blevo konstanta. — Är det inte härligt? hörde jag en röst skrika i mitt öra. Jag var

långtifrån att dela hans åsikt, men ögonblicket var inte lämpligt för debatt. — Vart resa vi? skrek jag till svar. Hur kan en maskin utan hjul röra sig? Han svarade endast med ett skratt, så hånfullt och så föga tilltalande att jag kände en iskall kåre längs ryggraden. Vad skulle jag göra? Hoppa av maskinen? En ofrivillig muskelrörelse måste ha förrått min tanke, ty skrattet upphörde genast, och en röst ropade i mitt öra: — Om ert liv är er kärt, så gör det inte! Ni skulle träffa omgivningarna med en tio gånger större fart än ett expresståg!

Talade han sanning? Att landskapet omkring mig endast var en dimbild med flytande konturer, var sant, men trots det föreföll det mig, som om *bakgrunden* för konturerna skiftade föga eller intet. Det vill säga, med mellanrum var det som om det bildade sig skyar runtomkring oss, vilka skymde undan de längre bort liggande tingen; den som i expresståg farit genom en skogsdunge vet precis vad jag menar; träden utgöra intet verkligt hinder för synförmågan, emedan vart och ett av dem passerar så snabbt, men tillsammans bilda de en skärm. I detta ögonblick märkte jag, hur min ledsagare sysslade med olika tekniska handgrepp. Som följd därav började maskinens rytmiska skälvning bli mindre prononcerad. Ljusflimret avtog i häftighet, vi saktade farten, vi höllo på att stanna! Vibrationen upphörde alldeles, vi voro framme. Var?

Ett rop av förvåning banade sig väg ur min hals.

Vi befunno oss i en väldig hall, som mest av allt liknade ett museum. Runtom oss stod det montrer fulla av föremål. Hur i all världen kunde en maskin, som startade i fri luft, i en ravin, sluta sin färd i ett museum? Det översteg min fattningsförmåga? Drömde jag? Nej, när jag knep mig i armen — det äldsta av alla verklighetskriterier — visade den smärta jag kände, att jag var i hög grad vaken. Och dock stod en sak fast: jag hade stigit upp på den besynnerliga maskinen i en ravin i fri luft, jag steg av den mitt i ett museum.

— Hade jag rätt? Var det någon risk?

Jag svarade inte på min ledsagares fråga. Jag var alltför överväldigad.

— Ni behöver se er om för att klara begreppen. Kom med!

Han förde vägen mot en dörr i salen. Först i detta ögonblick slog det mig, hur stilla och öde den var — inte en levande varelse tycktes finnas i den utom han och jag. Om en indian på Kolumbi tid plötsligt ryckts bort ur sina omgivningar och förts till Spanien, kunde han inte ha stirrat mer förfärat omkring sig än jag. Ty allt var skrämmande, huset jag stod i, montrerna som omgåvo mig, de ting de innehöllo, men först och främst det sätt varpå jag kommit dit och den man som fört mig dit. Han var fullkomligt okänslig

för min skräck. Han förde mig med ett obevekligt grepp mot en dörr. Den öppnade sig vid vårt annalkande utan hjälp. Nå — hemliga fjädrar och selenceller kände jag ju till förut. Vad fanns på andra sidan?

6.

Ja, vad såg jag? Jag såg samma dal, som jag sett innan jag steg upp på den hjullösa maskinen. Linjerna i bergen voro desamma, himlen var lika blå, värmen lika tryckande. Och dock tyckte jag mig märka en skillnad. Det dröjde innan jag kunde formulera den för mig själv. När jag slutligen lyckades göra det, ryckte jag till som en varmblodig varelse gör det vid beröringen med en kallblodig; skillnaden var lika lätt att fastslå men lika svår att definiera som skillnaden mellan liv och död. Jag hade lämnat en levande dal, jag steg ut i en död.

Det fanns inte tecken till beboelse på de bergsidor som bredde sig inför mina blickar. Här och där växte det en förkrympt buske, här och där slungade en bergbäck sin vattenstråle ut i luften, skyarna seglade över bergsidorna, men av mänsklig beboelse sågs intet spår. Hade ett alpskred gått fram över dalen och begravt allt liv under sina stenmassor? Det tycktes vara den enda förklaringen. Men hur jag spanade, kunde jag inte upptäcka några spår av en sådan naturkatastrof. Vad skulle jag tro?

I detta ögonblick kände jag ett grepp i min

axel. Det var min ledsagare som högg tag i mig som en indian, bortförd av en ny Kolumbus, kände jag mig plötsligt som en vit man i händerna på en vilde. All ironisk överlägsenhet var försvunnen ur hans drag. De uttryckte skräckblandat raseri. Som svar på mina blickar kunde han ingenting annat göra än att lyfta ett finger mot himlen och peka.

Högt uppe i det svindlande blå kretsade en skugga lika ljudlös som en rovfågel och lika svår att upptäcka. Det var en flygmaskin, men ingen flygmaskin, som jag någonsin sett, hade kunnat röra sig så snabbt, så ljudlöst och så alldeles efter behag. Den steg och sjönk utan det minsta buller, på vingar som smälte samman med rymden som en skalbagges. Någonting i vår närhet hade ådragit sig dess uppmärksamhet. Den sjönk blixtsnabbt några hundra meter och blev stående stilla mitt i luften. Plötsligt sköt en ljusstråle ur dess akter och gled sökande över bergsidorna. Jag kände mitt hjärta stå stilla. Var det oss den spanade efter? Nej, nu stannade ljusstrålen på en bestämd punkt. Den växte i intensitet. Några sekunder gingo, så genljöd luften av en dov knall och klippstycken slungades i alla riktningar från en punkt på bergsidan inte alltför långt från vårt gömställe. Omedelbart därefter lyfte maskinen med de genomskinliga vingarna lika ljudlöst som han kommit, steg lodrätt upp och försvann i det solgnistrande blå.

Jag drog ett långt andedrag och vände mig mot min ledsagare för att få en förklaring. Hans ansikte var förvridet av hat och raseri, han gnisslade med tänderna och borrade naglarna in i handflatorna. — Se bara, se bara! framstötte han mellan tänderna och räckte mig en liten kikare av en modell som var mig främmande. När jag inriktade den på den punkt, dit han pekade, såg jag en syn som är välbekant för var och en som sett fotografier från ett krig: stympade och blödande människokroppar i en cirkel av förödelse...

— De fega uslingarna! stammade han gång på gång. Det är deras sätt att övervaka de nedlagda distrikten! Ah, om vi aldrig hade uppgivit kampen, om vi...

— De nedlagda distrikten? stammade jag till svar. Vad menar ni med det? Vad är det för en flygmaskin där uppe? Hur kan den tillåta sig att angripa försvarslösa personer? Vart är det ni har fört mig? Vad är meningen med det hela? Är det inte på tiden att jag får veta det?

Jag hade svårt att ordna mina ord till förnuftiga satser. Först nu började chocken efter de sista minuternas upplevelser infinna sig på allvar. Han stod en stund försjunken i tankar, så tog han stumt min arm och förde mig ett stycke nedåt dalen till en samling ruiner. De hade en gång varit hus av en modell, som var mig välbekant, vanliga hus från det nittonde och tjugonde århundradet. Han pekade på ett av dem,

och på den sammansjunkna väggen stavade jag mig till en inskrift:

..NCA ....ERCIALE .....ANA

Han drog mig några steg vidare, till en annan hopsjunken fasad. Även här fanns det en halvt förvittrad inskrift:

.STITUT. ELIOTERAP.....O

Det tog mig inte lång tid att lösa dessa båda gåtor.

— Banca Commerciale Italiana! Istituto Elioterapeutico! En bank och en solkuranstalt, båda i ruiner! Dem visar ni mig som förklaring! Jag förstår mindre än någonsin. Ha vi plötsligt fått krig, eller...

— Följ mig! bad han och förde mig tillbaka till vår utgångspunkt, museet. Först nu lade jag märke till att det var inbyggt i själva ravinens sida. Förmodligen var det därför det inte låg i ruiner som de andra husen. Ännu en gång öppnade dörrarna sig automatiskt vid vår ankomst. Det var nästan med en suck av lättnad jag hörde dem sluta sig bakom oss.

7.

Om jag väntat mig någonting i riktning av en direkt förklaring av min följeslagare, var jag dömd till besvikelse. I och med att vi kommit in i museet, hade han åtminstone delvis återvunnit sin förra överlägsenhet och tydligen även sin lust att mystifiera. Han förde mig fram till en monter, granskade innehållet, och fann äntligen något att förevisa.

Det var en liten träskulptur i naiv stil, föreställande en man med tjocka, sneda ögonbryn och tatarisk ansiktstyp. Han lyfte ett silversvärd, med vilket han högg huvudet av en månghövdad drake. — Vad tror ni det är? Jag skakade på huvudet. Han smålog och pekade på en annan snidad figur i samma monter. — Och detta? Jag såg samme man med de tjocka, sneda ögonbrynen knäböjande framför en madonna, som räckte honom en bok med inskrift i kyrilliska bokstäver. — Ni tror, att det är något helgon ur den ortodoxa kalendern, inte sant? Jag böjde på huvudet till svar, varpå han visade mig en sista detalj i montern, en oljemålning överhöljd av silver, såsom målningarna äro i ortodoxa kyrkor. Endast figurernas ansikten

och händer voro synliga. Mannen med de tjocka, svarta ögonbrynen lyfte händerna mot himlen, och himlen räckte som svar tusen händer ned till honom för att levande lyfta honom upp till sig. Min ledsagare lät mig studera dessa saker en stund och förde mig vidare till en annan monter.

Ännu en man med tjocka svarta ögonbryn mötte mig. Denna gång var ansiktet inte tatariskt, utan romerskt, men det återgavs på en serie helgonbilder, helgonsniderier och helgonstatyetter av alldeles samma art som den första monterns. Att den ena monterns innehåll förskrev sig från Ryssland, den andras från Italien, stod mig klart. Men vad meningen var...

— Har ni ännu inte känt igen dem? frågade en röst. Ni var ju samtida med dem, eftersom ni levde 1935!

Hans uttryckssätt slog mig som mer än egendomligt, men jag glömde det. Ett ljus hade just gått upp för mig. Naturligtvis visste jag, vem bilderna i de två montrerna föreställde! Naturligtvis visste jag det — fastän jag här mötte dem i en ny och egendomlig framställning! Vem var det som förhärligades i den första monterns ryska bilder och sniderier om inte Lenin? Vem var det som glorifierades i den andra monterns helgonmålningar och statyetter om inte Mussolini? Jag ville just meddela min stora upptäckt till min ledsagare, då han förekom mig med ett leende, som formligen överflödade av ironi.

— Ja, sade han. Så går det, när tiden och människornas fantasi får arbeta! Det ni ser här är reliker — fromma framställningar för folket från en efterklangsperiod. Här — han pekade på riddaren med de tjocka, sneda ögonbrynen som hamrade lös med sitt silversvärd — här ser ni Lenin kämpa som Sankt Georg mot reaktionens onda makter. Här — han pekade på snideriet — här ser ni den heliga jungfrun överräcka honom de uppenbarade skrifterna mot Kapitalet. Och här — han gjorde en gest mot den silverhöljda helgonmålningen med de många händerna — här ser ni honom levande upptagas i himlen!

— Jag tog mig om pannan.

— Och allt detta skulle folkets fromma fantasi ha skapat i loppet av elva år! Lenin dog år 1924, om jag inte misstar mig.

I stället för att svara drog han mig bort till en annan monter, full av de sällsammaste tingestar, medaljer, plaketter, filmplakat, askar med filmspolar, revolvrar, skottfria brynjor och modeller av pansarbilar. Bland alla dessa föremål drog han min uppmärksamhet till ett särskilt, en medalj i jättestorlek med dubbelmotiv. Dess ena hälft föreställde en sjöfarare, som går i land från ett gammaldags skepp, under det nakna infödingar falla till marken för att betyga honom sin vördnad, den andra en krigare i romerskt pansar som sätter foten på en fjädersmyckad indians nacke, under det otaliga människor jublande hälsa honom. På

medaljens första sida stod det som överskrift: Åt Kolumbus, Upptäckaren; på dess andra: Åt den nye Kolumbus, Befriaren. Över den förra sidan lästes årtalet 1492, över den senare 1952...

Ja, 1952! Vad var meningen?

Min ledsagare tycktes äntligen ha nått den punkt, han ville nå. Han var redo att ge mig de förklaringar, jag törstade efter.

— Jag förstår inte, att ni behöver vara så förvånad som ni är! började han. Man skulle tro, att ni aldrig har tänkt närmare över vad *tiden* är. Ni tycks fortfarande hålla fast vid den gamla föreställningen om tiden som något alldeles annat än rummet. Och i varje fall vet jag, att denna uppfattning hade börjat rubbas redan »på er tid». År 1905 hade Einstein framsatt sin teori om tiden som en fjärde dimension av rummet och därmed framkallat den största revolutionen i mänsklighetens sätt att tänka, som ägt rum sedan antiken. Men så tidigt som 1895 hade en engelsman skrivit en bok, som han kallade Tidsmaskinen, i vilken han utgick just från samma uppfattning av tiden. Eftersom människan rör sig fritt i rummets tre andra dimensioner, måste hon ju också, sade denne engelsman, kunna röra sig i tidsdimensionen... Och följaktligen lät han hjälten i sin bok konstruera en maskin, med vars hjälp han lade årsmillionerna bakom sig så lätt som ingenting. Teorien var riktig, det var bara den praktiska tillämpningen, som var felaktig. Stephenson byggde inte några

expresslokomotiv till att börja med, och de första flygmaskinerna kunde nätt och jämnt lyfta sig från marken. Båda dessa transportmedel utvecklades ju i rasande fart — men det var därför att de kunde användas till krigsändamål. En »tidsmaskin» kan inte tjäna några militära ändamål. De allra första — den första konstruerades av en tysk år 1999 — kunde nätt och jämnt röra sig ett par timmars distans. Snart nog visade det sig dessutom, att det var betydligt svårare att färdas framåt än tillbaka. Varför det är så, vet man inte ännu i dag, men det är ett faktum. Och detta faktum samt den omständigheten att dessa maskiner inte kunde tänkas få någon militär användning, blev avgörande för hela uppfinningens öde. Ty under tiden hade de Nya Makthavarna segrat över hela linjen. För dem var en uppfinnings militära betydelse avgörande. Omikronstrålen, som ni såg mig använda till självförsvar i dag, de »tunga gaserna» och de Herzska dissonanserna, med vilka man kan hålla en hel befolkning i skräck via örat — det var någonting för dem! Men en uppfinning, med vars hjälp man kunde »fly undan verkligheten», det var den mest reaktionära, den mest antisociala, av alla tänkbara uppfinningar. De Nya Makthavarna avgudade maskiner i alla former, men denna maskin, tidsmaskinen, var för dem vad svartkonsten hade varit för inkivisitionen. Människan var bestämd att leva inom de ramar, som Makthavarna hade fastställt för henne. Dessa ramar represen-

terade den tillåtna verkligheten. Att fly utanför dem var romantik, förljugenhet, reaktion, med ett ord »flykt från verkligheten». Varhelst en tidsmaskin påträffades, förstördes den omgående, och innehavaren straffades med lagens strängaste straff — tvångsvivisekering. Det är stor skillnad på en hedersvivisekering, sådan som framstående medlemmar av härskarklassen då och då underkasta sig i vetenskapens namn för att imponera på massorna, och en tvångsvivisekering, särskilt sedan man nu kan hålla organ levande i praktiskt taget obegränsad tid!

Min ledsagare skrattade hest för sig själv. Jag kände ingen som helst lust att deltaga i hans skratt. Gång på gång hade jag knipit mig i armen för att övertyga mig om att det hela inte var en mardröm. Resultatet var ständigt detsamma: det var verklighet. Hur omöjligt, hur skrämmande, hur fantastiskt allt förekom mig, var det sant! Och ju mera jag tänkte över hans ord, dess mindre osannolika föreföllo de mig. Vad han sade om rummet och tiden, var ju i grund och botten gamla välbekanta ting. Den »tidsmaskin», som han talade om, hade jag också läst om i engelsmannens bok, fastän jag då förvisat den till fantasiens domäner. Att en resa med en sådan apparat måste te sig ungefär som vår färd hade tett sig, föreföll sannolikt — om den var möjlig. När man rör sig i tiden utan att röra sig i rummet, kan man naturligtvis mycket väl starta i fri luft och landa i

ett kringbyggt rum, bara ens hastighet är tillräckligt stor. Man far genom de långsamt skeende förändringarna som en gevärskula genom en myggsvärm, eller som ett spöke genom en vägg — bägge bilderna kunna användas. *Så* långt kunde jag följa med hans resonemang och acceptera det. Men att göra en färd genom seklerna och finna *detta* som resultat av utvecklingen — det var en chock som betog mig andan.

— De Nya Makthavarna? stammade jag. Vem är det? Vem talar ni om? Hur har världen kunnat bli sådan, som ni beskriver den?

Han ryckte upp sig ur sina privata tankar och pekade på montern med de ryska relikerna.

— *Han* började utvecklingen. Han visade, att man kan härska enväldigt över hur många människor som helst och föra dem mot precis vilket mål som helst, bara man tillämpar vetenskapliga metoder. Hans efterföljare i andra länder uppfunno ingenting nytt, bara tillämpningar av hans teorier med andra namn. Det vill säga, tills de Nya Makthavarna kommo — de gula och deras svarta legionärer! De gula förstodo att sammansmälta sina tusenåriga traditioner med hans på ett sätt, som betydde den första realiseringen av det som så många drömt om — insektstaten. Staten, där den enskilde individen förlorar all annan betydelse än den att vara en kugg i jättemaskinen.

Han skrattade ännu en gång.

— Kunde allt detta gå för sig utan strid?

— Nej då, det kämpades länge och mycket, både i Europa och på andra håll. Angelsaxerna, som äro födda individualister, kämpade längst. Men det brittiska riket hade länge stått på svaga fötter — och när Amerika föll från...

— Vad? Föll Amerika från?

Han pekade på montern med den egendomliga plaketten.

— Det italienska elementet hade länge utövat ett olagligt tyranni över de andra invånarna med hjälp av våldsmetoder, som ni säkert kommer ihåg! De begagnade republikens egendomligt lösa lagstiftning för att tillrycka sig också den officiella makten och inrätta en diktaturstat. Plaketten, som ni ser där, är präglad till minne av denna händelse: Kolumbus, italienare, upptäcker Amerika, och en ny Kolumbus, ävenledes italienare, befriar det! Glädjen varade inte länge. Några få år efteråt slog de gulas stora timma — men tyst! Vad var detta?

Vi hade båda ryckt till vid en dov knall utifrån. Den efterföljdes av en annan på närmare håll. Han lämnade mig och försvann ut i det fria. När han kom tillbaka, var hans ansikte blekt av förbittring.

— De släppa inte den här dalen ur sikte! ropade han. Jag måste skynda mig! De måste ha hört rykten om revolt i de Nedlagda Distrikten. Det är därför...

— De nedlagda distrikten? mumlade jag. Det är inte första gången ni använder det uttrycket? Vad menar ni med det?

— Tag reda på det själv! Här finns montrer och här finns böcker av alla slag. Jag har bråttom!

Han började skruva loss en eller annan del av sin besynnerliga maskin, medan han talade. Sedan han försäkrat mig att reparationen kom att taga minst en timme, följde jag hans uppmaning. Om det fanns en sak som jag inte önskade, så var det att lämnas kvar ensam på denna plats och i denna tidsålder!

Ja, montrer fanns det nog av. De hade endast ett fel, de voro lika svåra att förstå, när man saknade guide och katalog, som hieroglyferna innan man fann Rosettestenen. Det fanns skåp fulla av vapen, vilka på ett egendomligt sätt förde mina tankar tillbaka till museet i Turin, där jag samma morgon studerat flydda tiders krigsföring. Det vill säga: jag förmodade, att detta var vapen, för ett okunnigt öga liknade de mest strålkastare och megafoner, men efter vad min ledsagare sagt om de »Herzska dissonanserna, med vilkas hjälp man kan hålla en hel befolkning i skräck», och efter vad jag sett av hans självförsvar med omikronstrålarna, trodde jag mig utan överdrift kunna rubricera skåpens innehåll som vapen. Där fanns skåp fulla av kulsprutor och statyer, i vilka man kunde följa den officiella estetikens utveckling

genom tidsåldrarna från cirka 1900 till cirka 2357 (det var det sista årtal, jag lyckades finna. Man såg den gula och den svarta konstens alltmera markerade framträngande. Efter 2080-talet härskade uteslutande en strängt geometrisk konst, som alldeles lämnat Europa bakom sig, och som förde tankarna tillbaka till de egyptiska monumentalskulpturerna. Målarkonsten hade övergått till mosaikartade arbeten som förde tankarna till mikroskopets sällsamma värld av stelnade snökristaller... Så kom det en myntsamling, där de flesta skåpen innehöllo mer eller mindre sällsamma och värdelösa former av anvisningar på innehavaren, utställda än i guld, än i kilowatttimmar, än i »erg = arbetsenheter». Men i ett par av skåpen såg jag rester av min egen tids gångbara sedlar från olika länder, på samma vis som vi i ett museum kunna glädja oss åt anblicken av Cesars och Alexanders myntpräglingar... Därpå följde det kostymhistoriska samlingar, där man kunde följa modet från 1900 fram till den (åtminstone i mina ögon) alldeles uniforma klädedräkten av år 2300... (Men förmodligen skulle våra förfäder från renässanstiden ha funnit dräkterna av år 1935 lika uniforma!)... Och så kom biblioteket! Jag kastade mig över det med en skälvning av förväntan. Här om någonsin måste jag väl finna svar på alla frågor, som virvlade runt i mitt huvud. Fanns det tidningar i komplett årgång, som på våra bibliotek? Tänk, att hålla

att nummer av The Times från år 2300 i sina händer! Jag sökte och sökte, men volymerna voro ordnade eller utvalda efter någon för mig främmande princip. Jag fann inga tidningsårgångar, däremot böcker i massor av denna typ: Ekonomiska problem i det tjugonde århundradet; Koloniernas uppror och Europas sista kamp; Universalsystemets principer och dess genomförande; — böcker, böcker och åter böcker, som det kliade mig i fingrarna efter att läsa, men som det skulle ha behövts år för att läsa om också flyktigt... Plötsligt hittade jag en serie volymer av samma typ som Who's who. En barock tanke slog mig. Jag hade på min tid gjort ett par saker, som berättigat mig till att upptagas i sådana arbeten... Väl hette det, att en man glöms fortare än den snö som föll i fjol, men... men... Den förhoppning, som bor inom oss alla, att vi i alla fall skola ha gjort *något,* som man minns, denna outtalade men oundertryckbara förhoppning fick mig att plocka ned en av de omtalade volymerna från dess plats. Jag öppnade den och började bläddra i den med en svag skälvning av förväntan.

Jo, jag fann, vad jag sökte... en notis. Och så sällsamt är människohjärtat, att intet av allt vad jag upplevt, gjorde sådant intryck på mig som två ord i denna notis. Hur länge jag satt med boken i handen, vet jag inte. Jag vaknade först till besinning vid ett rop från min ledsagare:

— Skynda er! Det är högsta tid!

Halvt bedövad tumlade jag ut i den stora hallen. Min ledsagare hade avslutat sitt arbete. När jag kom in, fann jag honom i färd med att förse sig ur montrernas förråd av sedlar. Tydligen var det där han hämtat reskassa för sin föregående expedition, liksom det säkerligen var den kostymhistoriska avdelningen som fått ekipera honom med kläder. Det förklarade egendomligheterna både hos hans sedlar och hans klädedräkt. Han bad mig med en otålig gest taga plats. Ännu medan jag gjorde det, skakades hallens väggar av en explosion. Under det han steg upp i sin sadel, kom det en andra explosion, denna gång på närmare håll. Jag hörde honom syssla febrilt med knappar och handtag. Något var i olag, ty det kom intet svar på hans ansträngningar. En ilning genomfor mig. Om maskinen strejkade, voro vi förlorade, ty att explosionerna därutifrån betydde en »beskjutning» från den flygmaskin, jag förut sett, stod mig klart. I tankarna såg jag dess dödsbringande stråle leta sig fram över klipporna och stanna vid någon misstänkt punkt; tre sekunder, och omgivningarna genljödo av ett bedövande dån, medan klippor och det som kort förut varit levande väsen slungades runt i ett blodigt kaos... Skulle det bli vårt öde? Nej, äntligen gick det en skälvning genom maskinen, hallens konturer blevo suddiga och upplöstes i dimma, vi voro på väg. Det var inte för tidigt. Jag såg en sista glimt av en irrande ljusstråle och hörde ett eko av ett bedövande dån

i min omedelbara närhet. Men både ljusstrålen och dånet försvunno på kortare tid än jag behöver för att här berätta det, och i nästa nu hade maskinen fallit in i den långa vaggande rytm, som jag kände så väl från min förra resa.

8.

— Fann ni de upplysningar, som ni ville ha? frågade en röst i mitt öra. Jag kunde endast skaka på huvudet till svar, och därpå vidtog den sällsammaste resekonversation, jag någonsin varit med om eller kommer att få vara med om — en lång monolog, vari han förtalde mig världens öden, sådana de tett sig i loppet av de sista århundradena. Delvis var jag förberedd på hans berättelse genom allt som han redan sagt, och allt som jag sett i museets montrer. Men berättade på detta sätt, i första personen singularis, gjorde hans skildring ett intryck, som jag inte kan beskriva. Det var skildringen av en mänsklighet, som mist all bestämmanderätt över sig själv, där folken flyttades på order från land till land, »därför att det visat sig, att all längre bofasthet medför samhörighetskänsla med den jord man dyrkar, även om man dyrkar den för kollektivstatens räkning», och därför att detta är första början till patriotismen, vilken är den mest reaktionära av alla känslor. På grund härav tvingades folken att cirkulera, såsom garnisoner cirkulerade i gamla dagar, och särskilt naturligtvis de underkuvade folken. Men vissa trak-

ter av världen hade kämpat längre och mera envist än andra mot de Nya Makthavarna; deras land hade, om de voro värdefulla genom sina naturtillgångar belagts med »tunga gaser» på längre eller kortare tid, för att definitivt göra alla upprorsförsök omöjliga och förbereda en nybebyggelse. Så var fallet med England. Andra länder, vilkas natur var fattig eller vilkas klimat var ogästvänligt, såsom Alpländerna, Schweiz och Skandinavien, hade inrangerats bland de Nedlagda Distrikten, vilka Makthavarna läto bestå utan gasbeläggning, ungefär som indianterritorierna i det forna Amerika. Till dessa områden samlades alla som lyckades rymma från Makthavarnas kontroll — men de voro inte många. Områdena avpatrullerades med regelbundna mellanrum av flygmaskiner, vilka höllo en enkel rättsskipning på stället, varhelst de funno någon eller några av de undvikna. Min ledsagare hade lyckats rymma just till Alpernas nedlagda distrikt. Han berättade om sitt liv där, bland laglösa sällar av alla nationer — »men inga gula eller svarta, dem expediera vi genast» — en grottmänniskoexistens och ett liv som måste levas om natten, men ett paradis i jämförelse med tvångsarbetet för Makthavarna. Han berättade, hur han fann det hus, som jag kallat Museet, och som synbarligen också varit ett privat eller offentligt museum, innan Alperna förklarades för ett nedlagt distrikt, där det var olagligt att vistas. Han berättade om sina studier av dess innehåll, och hur

han fann maskinen, som gav honom ett medel att »fly från verkligheten»... Resultatet av hans första flykt hade jag själv bevittnat.

— Och denna gång? frågade jag.

Han svarade inte, han sysslade med tekniska handgrepp. Maskinens rytm förändrades långsamt, landskapets linjer blevo mindre oklara, fasta konturer skymtade fram. Vi saktade farten, vi höllo inne. För tredje gången återsåg jag ravinen, denna gång sådan som jag först sett den, under drivande skyar, fylld av doften från gentiana, ginst och violer. En detalj saknades: de karabiniärer som sagt oss farväl före vår resa till det tjugofjärde seklet... Jag steg ur sadeln, jag tog några steg nedåt dälden. Allt var så lugnt, som världen hade varit en enda idyll, där ord som karabiniärer voro okända. Jag spratt till vid ett buller bakom mig. När jag vände mig om, såg jag att han höll på att starta sin maskin för tredje gången.

— Farväl! sade en röst, som jag börjat finna sympatisk. Vi ses nog igen! Jag blev tvungen att använda metoder som måste chockera er, men tro inte, att jag är reaktionär — jag är en framtidsmänniska!

Jag hörde ett dovt skratt och såg för sista gången den blaserade blicken ur hans djuptliggande ögon. I nästa nu började maskinen skälva, dess konturer upplöste sig inför min blick, den försvann, som en spökbild försvinner, okända öden och århundraden till mötes...

Det dröjde, innan jag kunde sätta mig in i situationen, det dröjde ännu längre, innan jag kunde fatta ett beslut. Men strängt taget hade jag intet val. Bergstigarna voro otillgängliga för alla andra väsen än stengetter, det fanns bara en väg, och den förde till stationen i Modane. Klockan var fyra på eftermiddagen, då jag nådde fram dit. Allt var lugnt, inga gendarmer, inga karabiniärer. Jag märkte plötsligt, att jag var rasande hungrig. Med iakttagande av all tänkbar försiktighet begav jag mig in i restaurangen, där jag dagen förut för första gången sett min sällsamme ledsagare. Kyparen gjorde ingen min av att känna igen mig. Han serverade mig en måltid och en flaska vin, och jag aktade mig noga att föra andra ämnen på tal. Så fort jag stillat min hunger, köpte jag mig en biljett till Paris och avreste med första tåg som kom. Ingen lade hinder i vägen därför.

Det var först i kupén, som jag fick en chock. Jag hade köpt några tidningar i kiosken i Modane. Jag ville se, om de innehöllo några nyheter om mig och min ledsagare. Jag läste genom den ena efter den andra utan att finna vad jag sökte. Det var en ren slump som gjorde, att jag till sist lade märke till något, som ännu en gång fick mig att sitta tvärt upp i kupésoffan.

Då jag passerade Modane dagen förut, var det den 20 juli. De tidningar jag köpt i dag, voro daterade den 5 augusti.

Vad var förklaringen? Hur var det möjligt?

Plötsligt slog en tänkbar förklaring mig: min ledsagare hade »missat» det mål, som han satt sig! Att landa på en bestämd punkt i tiden är förmodligen inte lättare än att landa på en bestämd punkt i rummet, om man kommer i flygmaskin.

Eller hade han »missat» med avsikt? Han kände nog till förhållandena i det tjugonde sekel, som han fann så »idylliskt», för att veta, att skandaler som oftast glömmas i loppet av ett par veckor. När han »landsatte» mig fjorton dagar senare än vi startat, hade han efter förmåga sörjt för min säkerhet!

Eller — eller var det hela en mardröm, som jag drömt i ett anfall av minnesförlust, under vilket jag irrat kring i bergen runt om Modane? Nej, det var otänkbart, det var uteslutet, mina minnen voro alltför skarpa, varje detalj av min resa stod för mig i blixtljus — men — men...

Jag nådde Paris nästa morgon. Mina vänner ha ännu inte upphört att reta mig med insinuationer om vad jag haft för mig i Turin i fjorton hela dagar. De insinuera, att staden endast med orätt bär namnet lilla Paris.

Och notisen, som jag läste i museets bibliotek, notisen som gav mig resans första chock?

Den bestod bara av ett dussin ord: mitt namn, några data om vad jag gjort, mitt födelseår och mitt dödsår.

En mardröm, eller...?

TVÅ SANNSAGOR

I.

SPIONERNAS SPION

I denna tid, då hela världen bara talar om krig, rustningar, spionage och kontraspionage, kan det kanske ha sitt intresse att läsa berättelsen om Europas kanske störste spion och hur han avslöjades. Om publiken glömt honom, är den emellertid ursäktad: den har haft en del andra saker att tänka på sedan år 1913, bland annat ett världskrig. Och dock är sanningen den, att hela detta världskrig kanske skulle tagit ett annat förlopp, om inte spionernas spion hade levat — ja, kanske skulle vi ännu i denna dag njuta av samma ostörda fred som i nådens sista år 1913, om han inte sålt sin ära och sitt fosterland.

Det kan synas stora ord. Men berättelsen kommer kanske att rättfärdiga dem!

1.

Måndagen den 26 maj 1913 innehöll *Prager Tagblatt* följande notis:

»Fotboll i Prag. — *Sturm I* mot *Union V*. Slutresultat 5 mål mot 7 (halvtid: 3—3). Sturm I var hela tiden underlägset på grund av Wagners uteblivande. Atja var inte stark nog att ersätta honom.»

Notisen var som synes kort och rakt på sak. Den var skriven av tidningens sportredaktör, som själv var medlem av den förlorande klubben, och hans förbittring kan läsas mellan raderna ännu i dag. (Vad det beträffar var man i Prag på den tiden van att läsa mellan raderna — den österrikiska censuren sörjde för att det inte stod för mycket i själva texten.) Men i all sin korthet och skenbara betydelselöshet är denna notis intet mindre än det första dokumentet i vår tids största spionaffär. Om herr Wagner, som till yrket var låssmed, hade spelat söndagen den 25 maj, hade Sturm I möjligen vunnit, men i så fall är det inte säkert att berättelsen om denna affär någonsin kommit ut till allmänheten. Lördagen den 24 hade en serie sällsamma händelser inträffat i Wien och från en obetydlig början vuxit till en tragisk klimax — men

därför var det inte meningen att de skulle komma till allmänhetens kännedom. Kanske tio personer i det högre armébefälet kände till den, men varken kejsar Frans Josef eller tronföljaren Franz Ferdinand, som ett år senare skulle falla för en kula i Sarajevo, hade någon aning om vad som inträffat. Och så kom det hela ut, därför att en låssmed i Prag hindrades att deltaga i en fotbollsmatch!

Måndag eftermiddag gick anföraren för klubben Sturm I hem till backen Wagners bostad och bad att få veta orsaken till att han uteblivit dagen förut.

— Jag kunde inte komma, svarade Wagner, det kom militärbud efter mig.

— Vad ville de?

— De ville ha mig till att öppna några lås hemma hos en officer.

Fotbollskaptenen, vilken som bekant även var tidningsman, spetsade öronen. Han lät sin uteblivne back berätta, och allteftersom berättelsen skred framåt, förstod han, att han här hade sitt livs chans som journalist. Tidigt på söndagen hade Wagner hämtats i sin bostad och förts inför några höga officerare, av vilka han kände igen chefen för Prags armékår, general von Giesl. Med Wagners hjälp hade officerarna brutit sig in i ett visst hus — han trodde, att det tillhörde en annan general, och att denne hade dött i Wien dagen förut. Huset var mycket elegant. När de kommit in, fick han dyrka upp det ena låset efter det andra i dörrar, skåp och skrivbord. Överallt fanns det massor av dokument

och fotografier. Officerarna i hans sällskap trodde inte sina ögon, när de undersökte dem.

— Är det verkligen möjligt? hörde han dem mumla. Vem i all världen skulle kunnat tänka sig det! Några av papperen hade rysk text. Det fanns rätt stora penningsummor i kontanter.

— Vad tror ni, att officerarna ville där? frågade Wagner sin fotbollskapten, när han hade slutat. Tror ni, att de letade efter generalens testamente?

Han fick inte något svar. Den fotbollsspelande redaktören vid *Prager Tagblatt* störtade hem till sin tidning. Han mindes endast alltför väl en notis, som dagen förut utsänts av den officiella telegrambyrån i Wien:

»Vi meddela med djupaste beklagande, att överste Alfred Redl, stabschef vid åttonde armékåren, och en officer som tycktes förutbestämd att stiga till de högsta värdigheter inom armén, i ett ögonblicks depression berövat sig livet, medan han befann sig i Wien på yrkets vägnar. Överansträngning och sömnlöshet tros ha varit det närmaste motivet till den förtvivlade gärningen.»

Nästa dag läste man följande notis i *Prager Tagblatt:*

»*Dementi.* — På förekommen anledning be vi att på det bestämdaste få gendriva vissa rykten, som cirkulera i härvarande kretsar om orsaken till stabschefen överste A. Redls förtidiga död. Ryktet vill veta, att denne högtbegåvade officer skulle ha

gjort sig skyldig till ett så gement brott som att förråda viktiga militära hemligheter till en främmande makt (man nämner Rysslands namn). Vi erfara från *allra bästa källa,* att dessa rykten icke innehålla någon som helst sanning.

Den kommission av höga officerare, som på söndagen infann sig i Prag för att verkställa en undersökning i den så hastigt avlidnes hem, hade i själva verket en helt annan avsikt med sitt besök.»

Det har redan sagts, att man i Prag före kriget var van att läsa mellan raderna. Om den fotbollsspelande redaktören vid *Prager Tagblatt,* infört sin berättelse så som han skulle haft lust att skriva den, hade tidningen i samma ögonblick varit beslagtagen och berättelsen hade aldrig kommit längre än till den kejserlig-kungliga censurens papperskorg. Nu skrev han, att överste Redl *inte* var någon förrädare som sålt hemligheter av största betydelse till Ryssland, och följaktligen visste hela Prag och kort därefter hela Österrike, att överste Redl *var* en förrädare som gjort sig skyldig till just detta! Affären väckte en flyktig uppmärksamhet hos den stora allmänheten men en så mycket större i initierade kretsar. Och dock — hade den omtalade allmänheten anat, *vad* överste Redl verkligen gjort, är det troligt, att den skulle stått lamslagen. Nu glömde den snart hans namn — och ett år senare kom världskriget.

2.

Alfred Redl var utan tvivel precis vad den officiella telegrambyrån sade i sin dödsruna: en högt begåvad officer som tycktes förutbestämd att stiga till arméns högsta värdigheter. Han talade ett flertal språk, kände de flesta av Europas land av egen erfarenhet, han var synnerligen hemma i militära ting, han var flitig, energisk och samvetsgrann. År 1900 hade han förflyttats till »die Kundschaftsstelle» bakom vilken oskyldiga titel kejsarrikets spionage- och kontraspionagetjänst dolde sig. I fem år var han dess chef och kunde annotera en serie lysande framgångar. Han arresterade farliga spioner, han listade själv ut militära hemligheter hos främmande stater, han tycktes gynnad av en osviklig framgång. Och under tiden var han kejsardömet Rysslands betrodde spion i Österrike!

Men härom anade man intet, när han så småningom lämnade die Kundschaftsstelle för att upptaga befattningen som general von Giesls stabschef i Prag. Hans minne levde kvar i det hemliga upplysningsdepartementet som minnet av en föregångsman: — Hur skulle Redl ha gjort, om vi haft honom här? — Glöm inte att detta departement

haft äran att räkna Redl som sin chef! Överstens närmaste efterföljare hette kapten Ronge. År 1908 införde han en nyhet, som borde ha vunnit företrädarens gillande, om den kommit till hans kännedom: han inrättade en hemlig brevcensur. Det var i dessa år, som Österrike-Ungern annekterade Bosnien och Herzegovina, och man visste att åtgärden inte setts med blida ögon överallt i Europa. Den hemliga brevcensuren, som fick namnet Svarta Byrån, existerade officiellt för att förebygga tullbedrägerier. Dess tjänstemän fingo avlägga ed på att intet röja.

Den 2 mars 1913 öppnades två brev på Svarta Byrån. De voro bägge adresserade till

»Operabalen 13,

Poste Restante,

Huvudpostkontoret,

Wien.»

Poststämpeln visade, att de kommo från Eydtkuhnen i Ostpreussen. Det ena brevet innehöll sedlar till ett belopp av sextusen österrikiska kronor (den gången lika med fyratusenfemhundra svenska), det andra sedlar till ett belopp av åttatusen österrikiska kronor. Intet av dem innehöll någon skrivelse. Det var givet, att de måste framkalla misstankar. Misstankarna fingo mångdubbelt ökad vikt genom avsändarstationens namn. Eydtkuhnen var första tyska järnvägsstation på linjen Petersburg—

Berlin — en plats, som var välkänd för all världens spioner! Breven returnerades omedelbart i ögonskenligen oskadat skick till huvudpostkontoret. I dess närhet fanns på denna tid en liten polisstation. En telefon installerades mellan denna och postkontoret, och den tjänstgörande postmannen behövde bara trycka på en knapp för att alarmera stationen, där två detektiver hade order att vänta dag och natt, tills breven hämtades... Fällan var utsatt och gillrad. Men bytet dröjde med att komma.

En vecka gick, två veckor, tre veckor, hela april månad och största delen av maj. Ingen hade frågat efter breven med de fjortontusen kronorna. Vad skulle man tro? Hade bytet anat oråd? Var fällan inte tillräckligt fint gillrad? De båda vakthavande detektiverna kunde inte undgå att slappas en smula i sin vaksamhet. Och så upprann deras vakthållnings åttiotredje dag, och plötsligt ringde klockan från postkontoret... Den ene detektiven var utgången, den andre höll på att tvätta händerna i ett angränsande rum. Det tog några minuter, innan de hunno in på postkontoret.

— Ni har dröjt för länge, sade mannen i luckan. Jag uppehöll honom så länge jag kunde, men han har just gått!

Detektiverna rusade ut på gatan. De kommo tids nog för att se en bil rulla bort från gathörnet. Det fanns inte mycket tvivel om vem den innehöll... De stirrade på varandra med ett vältaligt ansiktsuttryck. Ingen annan bil fanns i sikte. Varje tanke

på förföljelse var utesluten! Det blev en munter halvtimme som väntade dem hos chefen för spiontjänsten! Den ene sökte lägga skulden på den andre, och då detta icke lyckades, bemödade båda sig att finna ursäkter för vad som skett, vilket inte var lättare. De hade väl stått på det viset i tjugu minuter, då en bil långsamt rullade upp till trottoaren och stannade. Den ene detektiven kastade en blick på bilen och grep sin kollega i armen.

— Ser du? stammade han.

— Vad skulle jag se?

— Det är samma bil! Jag lade märke till numret! Den måste ha sin hållplats här!

De skyndade fram till chauffören och frågade honom, vart han hade kört »deras vän», som stigit in just här för en stund sedan. De voro så ivriga, att deras tungor höllo på att slå klick. Chaufförens svar kom utan tvekan: han hade kört mannen som de talade om till Kafé Kaiserhof. I nästa ögonblick susade detektiverna av till denna adress. Under vägen dit undersökte de bilens inre för att se, om deras offer skulle ha glömt någonting. Allt vad de funno var ett pennknivsfodral av grått tyg. De skyndade sig att lägga beslag på det. Framkomna till Kafé Kaiserhof funno de salen nästan tom. Ingen som kunde komma i fråga fanns där. Tydligen hade deras byte endast uppgivit denna adress för att vilseleda en eventuell förföljare, tydligen hade han genast kört vidare. Det fanns en bilstation på nästa gathörn. Där fingo de veta, att en herre

tagit en bil för en halvtimme sedan och bett den köra till Hotell Klomser i Schottengasse.

— Kör oss dit! vrålade detektiverna som en man.

Framkomna till hotellet bådo de att få tala med portieren: hade någon herre kommit hem i bil under loppet av den sista halvtimmen? Ja då, flera stycken — herrarna på n:r 4, 11 och 21, och — vänta litet — jo, herrn på nummer 1 också. Fastän det var möjligt att han kommit till fots också! I vilket fall som helst var det en herre, som detektiverna säkert kände namnet på — nämligen överste Alfred Redl!

— Chefen för...

— Just han!

Detektiverna visade pennknivsfodralet som de funnit i bilen.

— Vill ni ta det här och fråga era gäster om någon av dem har glömt det i en bil? Säg, att chauffören har lämnat in det!

Portieren tog knivfodralet. I samma ögonblick kom en elegant herre utför trappan och lämnade in nyckeln till rum nummer 1.

— Ursäkta mig, sade portieren, men har herr översten händelsevis blivit av med fodralet till sin pennkniv?

— Tack skall ni ha, portier, sade översten och tog fodralet. Jo, det är mitt. Hur i all världen...

Han avslutade inte satsen. Han hade med ens blivit likblek. Han kastade en blick omkring sig och gick mot dörren. En herre i närheten, som stått för-

djupad i en tidning, lade den hastigt från sig och skyndade till telefonhytten.

— 12348! Och fort som blixten! ropade han.

Det var *die Kundschaftsstelles,* spionagetjänsten, hemliga nummer.

Under tiden hade överste Redl långsamt gått längs gatan. Hans panna var rynkad. Då och då kastade han en blick bakom sig. Vad tänkte han på? Det är inte svårt att gissa det: på hur portieren kommit i besittning av pennknivsfodralet. På de kuvert han sprättat upp med pennkniven, då han glömde fodralet... Var det inte mannen som läst tidning i hotellvestibulen som kom bakom honom? Åtminstone liknade han denne. Nu hade han en annan man i sitt sällskap. Voro de detektiver? Det gällde att övertyga sig om det. Översten vek in i smågata efter smågata — jo, de följde efter honom, det fanns intet tvivel! Men ännu var inte spelet förlorat.

När detektiverna veko om nästa gathörn och funno sig stå på Strauchgasse, var bytet försvunnet. Den ene av dem svor, den andre tänkte hastigt. Några steg borta låg Gamla Börsbyggnaden, och den hade tre utgångar. De skyndade in i den och valde på en slump utgången mot Freyung, en öppen plats med mycket friluftshandel. Ett stycke borta varseblevo de sitt försvunna byte och drogo en suck av lättnad. Han hade tagit fram några små pappersark ur en ficka och höll på att riva sönder dem. Medan den ene detektiven följde efter honom

på försiktigt avstånd började den andre samla upp papperslapparna. När han var färdig härmed, skyndade han till die Kundschaftsstelle.

Det telefonbud, som en stund förut nått fram till de ledande männen där, hade mottagits med en misstro som gränsade till indignation. Vad? Det skulle vara deras gamle chef, som var mottagare till de två suspekta breven! Det var för barockt för att ens tänka på. Naturligtvis hade de dumma detektiverna tappat spåret, nej, naturligtvis hade förbrytaren som de jagade varit listig nog att föra dem in på ett villospår, in i en återvändsgränd! Överste Redl! Varför inte lika gärna en av ärkehertigarna? Så går det, när man lägger en viktig undersökning i händerna på underhuggare! I detta ögonblick knackade det på dörren. Det var detektiven nummer ett som kom in. Han rapporterade, att han följt översten tillbaka till hans hotell efter en promenadtur härs och tvärs i inre staden. Intet misstänkt hade inträffat under tiden.

— Naturligtvis inte! tjöt tjänsthavande officern. Överste Redl! Det är ju solklart, att det inte kan vara han! Ni låter den verklige brottslingen undslippa och ger er att jaga en man, som...

Detektiven bad stillsamt att få avsluta sin berättelse: efter att ha följt översten tillbaka till hotellet hade han vänt tillbaka till postkontoret. För att utfå brev, som ankommo poste restante, skulle mottagaren ifylla ett litet formulär, som angav arten av den försändelse han väntade, adressen, som stod

på den, och (om möjligt) varifrån den kom. Detektiven hade hämtat det formulär som utfyllts en stund tidigare. Här var det. Han lade det framför sin överordnade. Denne kastade en blick på det och bleknade. Han tog ned en bok från en hylla. Det var överste Alfred Redls testamente till sitt gamla departement — en handskriven liten volym med titeln *Råd och anvisningar vid kontraspiontjänsten.* Överste Redls efterträdare behövde inte många sekunder för att fastslå, att stilen i boken och stilen på postblanketten var densamma. Han satt ännu som lamslagen av upptäckten, då det åter en gång knackade på dörren. Det var detektiven nummer två. Han lade en samling papperslappar på bordet — lapparna av de papper som översten rivit sönder på Freyung. När de fogats samman, kunde överstens efterträdare på die Kundschaftsstelle konstatera, att han hade framför sig tre inlämningskvitton på rekommenderade brev, det ena till Bryssel, det andra till Lausanne, det tredje till Warschau. Och adresserna som de voro riktade till voro honom endast alltför välbekanta. Det var adresserna på tre fientliga makters spioncentraler. Intet tvivel var längre möjligt. Mannen som de alla sett upp till, mannen som i så många år haft inblick i alla sitt fosterlands hemligheter hade svikit sin plikt och förrått sitt land.

Vad hade han förrått? Hur mycket hade han förrått? Det blev först klart tjugufyra timmar senare, sedan låsen i hans villa i Prag öppnats av

klensmeden och fotbollsspelaren Wagner. Det visade sig då, att man snarare kunde fråga: vad har han *inte* förrått? Hemliga arméorder, rapporter om järnvägarnas tillstånd och prestationsförmåga, om härens utrustning och ekipering, allt hade han sålt. Men viktigare än allt annat: han hade sålt »Plan 3»! Dokumentet med detta namn innehöll hela Österrike-Ungerns mobiliserings- och angreppsplan mot Serbien, *om* det någon gång skulle komma till ett krig med denna makt, vilket ju inte var alltför osannolikt. Den hade utarbetats av generalstaben under ledning av arméns överbefälhavare, Conrad von Hötzendorff. Den var stabens stolthet. Den innehöll summan av dess skarpsinne. Den, som hade den i sin hand, kunde förutse alla angreppspunkter, alla truppförelser, alla överraskningar... Och nu var den såld till Serbiens vän Ryssland av överste Redl! Om hundratusen österrikisk-ungerska soldater ett år senare förgäves förblödde på höjderna i norra Serbien, om alla deras angrepp slogos tillbaka i blod av fienden, så var det Alfred Redls förtjänst. Ty visserligen satte man sig att omarbeta Plan 3, sedan man visste att den kommit i fiendens hand, men det var ett arbete som var i det närmaste outförbart. Man hade gått alltför grundligt till väga förra gången. Man hade inte lämnat många chanser oanvända i Plan 3. Hundratusens blod flöt förgäves, därför att en enda man i omätlig njutningslystnad förrådde sitt fosterland och sålde denna plan. Det framgick av överstens papper, att hans års-

förbruk uppgått till genomsnittligt tio gånger hans officerslön. I hans källare låg det 1,900 flaskor fransk champagne av finaste årgång.

Allt detta fick man veta, då man avlade besök i hans hus i Prag i klensmeden Wagners sällskap. Men då hade överste Redl själv för länge sedan haft besök på sitt hotellrum i Wien av fyra officerare. De voro inte mångordiga. De sade endast, att allt var upptäckt, och frågade om han hade en revolver. Då han svarade nej, överlämnade de en och ställde sig att hålla vakt utanför hotellet. Det dröjde länge, innan de fingo höra det ljud som de väntade på. Men klockan ett på natten smällde äntligen det skott som gjorde ända på spionernas spions liv. Fyrtioåtta timmar senare begrovs hans lik i största stillhet på Centralfriedhof, i gravgrupp 79, allé 29, grav 38.

Men hans yrke dog inte med honom. Kanske håller i detta ögonblick en annan överste Redl av en annan nation på att sälja hemligheter som skicka hans lands ungdom till en säker död. Vem vet?

II.

ETT MODERNT VIKINGATÅG

1.

Det äventyr, jag vill berätta, börjar på våren 1916. Medan kampen i Europa hade stelnat i löpgravskrig och meningslöst mördande, fördes det krig på ett mera »rörligt» och gammaldags sätt ute i kolonierna. I februari månad detta år erövrades sålunda den tyska kolonien Kamerun i Västafrika av fransk-engelska trupper. Vissa av de tyska trupperna lyckades rädda sig över gränsen till Spanska Guinea och befunno sig därmed på neutralt område. Från att ha varit kuggar i en krigsmaskin voro de åter vanliga människor, om också underkastade de regler som gälla för krigförande på neutral botten. Deras lott ljusnade än ytterligare, då de (med Englands och Frankrikes tillstånd) överfördes från den avlägsna och osunda spanska kolonien till själva Spanien. De inkvarterades i två läger, ett i Pamplona, ej långt från franska gränsen, ett i Alcala de Henares, en liten stad i Nya Kastilien vilken är känd som diktaren Cervantes' födelseort. Officerarna fingo gå fria på hedersord, de meniga stodo under sina officerares uppsyn. Man skulle tycka, att dessa män, vilka redan i aderton månader slagits för sitt land under de mest ogynn-

samma yttre förhållanden — en mördande sol och en feberförpestad luft — skulle ha dragit en suck av lättnad, när de nu kunde sitta som åskådare till det stora dramat i Europa. Men de voro fyllda av helt andra känslor. Deras hela diktan och traktan var att hjälpa sitt fosterland i dess ojämna strid mot hela världen.

Det kunde tyckas vara en önskan, värdig Cervantes' berömde hjälte Don Quijote! Att taga sig fram landvägen till Tyskland var uteslutet; och Frankrike och England behärskade haven som omge Spaniens kuster. En eller annan av de många tyskar som bodde i Spanien hade lyckats förse sig med falskt pass och hade gått ombord på någon neutral ångare för att återvända till Tyskland. Alla hade kommit så långt som till Gibraltar — ingen längre. Ty varje båt som lämnade spanska kronans område uppbringades av Englands allestädes närvarande bevakningsfartyg — och därmed var allt sagt. Ville männen från Kamerun kämpa vidare för sitt land, måste de finna på nya utvägar. Och så småningom funno de en utväg, och det var inte långtifrån att den var värdig Don Quijote, i vars diktares födelsestad de voro inkvarterade.

2.

För att förstå deras plan måste vi gå två år tillbaka i tiden. Det är augusti 1914, och vi befinna oss i Casablanca i Marocko. Kriget står för dörren, det äro alla på det klara med, och bland annat en viss ung man vid namn Bartels, som är anställd på tyska konsulatet i staden. Klokare än de flesta andra inser han det hopplösa i att söka rädda sig hem till Tyskland, om kriget förklaras. Ett sådant försök kommer endast att ha ett resultat: tillfångatagande och internering. Men man kan tjäna sitt land på många sätt. Bartels har en plan. När man kommer för att internera honom, är han för länge sedan försvunnen. I förklädnad och med livet i händerna har han lyckats taga sig genom den franska delen av Marocko och in i den spanska. Här voro tillstånden helt andra. Arabstammarna voro oberoende. De kände spanjorerna sedan århundraden — de hade ju en gång själva härskat över deras land! — och hyste ingen respekt för dem. Fransmännen och deras chef i Marocko, general Lyautey, hade däremot på kort tid lyckats inge dem något som i hög grad liknade respekt. Dag för dag kom den franska gränsen närmare deras land, den

ene hövdingen efter den andre måste böja sig för marskalkens metoder, som ständigt voro desamma: först en skarp läxa, därefter mycket tillmötesgående, och så, om det behövdes, en ny läxa, som inte glömdes i brådrappet... Tanken på att det snart kunde bli deras tur att förlora sin sekelgamla självständighet fyllde araberna med den livligaste vedervilja. När därför en blond främling vid namn Bartels dök upp i deras mitt och försäkrade dem, att han kom som utsändning från ett kejsardöme, som var långt, långt mäktigare än Frankrike, dröjde det inte länge, innan han vann deras öra. Därpå nådde ryktena om Tysklands första segrar i världskriget fram som en bekräftelse på hans ord, och därpå kom det, som ett avgörande och oemotståndligt bevis på deras sanning intet mindre än pengar. Det kom till och med mycket pengar, ty herr Bartels hade lyckats få förbindelse med tyska kretsar i Sevilla, och varje månad mottog han belopp som gingo lös på 200,000 mark och mera... En åsna lastad med guld kan intaga den starkaste fästning. Herr Bartels var ingen åsna, och arabschejkernas hjärtan voro mycket svagt befästade. Snart nog hade den förre tyske konsulatstjänstemannen en liten väl beväpnad armé på 2,000 man under sig. Och därpå började han sin kampanj.

Varje gång general Lyautey stod i begrepp att avskeppa trupper från Marocko till Frankrike för att avlasta den hårt trängda armén på Västfronten, bröt Bartels som en stormvind ned från bergen i

norr, härjade, brände och drog stammarna med sig i strid emot fransmännen. När dessa ryckte an med övermäktiga styrkor, försvann han upp i bergen igen — endast för att åter bryta ned på slätterna, då de franska soldaterna trodde anfallet vara förbi. Men han nöjde sig inte härmed.

En vacker dag på sensommaren 1916 uppsnappade franska förposter vid Atlasbergens fot en arab, vars utseende föreföll dem misstänkt. Han infördes till närmaste vaktpost och underkastades förhör. Det var omöjligt att avlocka honom några bekännelser, men när man visiterade honom, fann man ett budskap insytt i en flik av hans kläder, och budskapet lydde:

»El Hiba, hövding i Suslandet, till den vite chefen i norr. Jag skall göra så som du önskar och börja kriget mot honom, som kallar sig sultan över hela El Maghreb (Marocko). Segern är förvisso vår. Men sänd mig, såsom du lovat, vapen och befallningsmän av din egen stam.»

Och när man läste detta budskap i franska högkvarteret, blev man ganska allvarsam.

Suslandet är det område i södra Marocko, där Frankrike ännu i dag, tjugu år senare, endast härskar nominellt, och där varje vit som överraskas av araberna, har att emotse en smärtsam men ingalunda snabb död. Om dessa vilda och fanatiska stammar fingo vapen och officerare från Tyskland till sin hjälp, samtidigt som Bartels, den »vite chefen i norr», fortsatte sitt gerillakrig — då såg det

ingalunda rosigt ut för det franska överkommandot. Då blev det slut med alla truppsändningar till Västfronten — då blev det snarare denna hårt beträngda front, som fick avstå trupper till försvaret av Marocko.

Några veckor senare fick man från Paris meddelande om vissa tilldragelser i hamnstaden Vigo i Spanien och insåg, att de hjälptrupper, som El Hiba begärt av sin bundsförvant Bartels troligen redan voro på väg ...

3.

Spaniens hållning i världskriget påminde inte så litet om Sveriges. Stora delar av befolkningen sympatiserade öppet med centralmakterna. De tyskar som internerats fingo i regeln färdas fritt omkring. I nästan varje hamn låg det en eller annan tysk ångare som sökt sig dit vid krigsutbrottet för att inte bli uppbringad. Då den trådlösa telegrafen bragte meddelandet om någon tysk seger, såg man dessa fartyg höljda med flaggor från för till akter — men själva voro de dömda till overksamhet, ty utanför lurade de allierades flottor. Med raseri i hjärtat måste de tyska sjömännen se engelska och franska ångare löpa ut och in i hamnarna, medan de själva lågo inspärrade och overksamma.

I hamnen i Vigo i nordvästra Spanien låg det två sådana ångare, som sökt sig dit in i augusti 1914. De hade noga iakttagit att flagga på alla nationella segerdagar. Snart nog skulle de få orsak att flagga av mera närliggande orsaker.

En eftermiddag i september 1916 löpte en liten båt av den i dessa trakter vanliga typen in i Vigos hamn. Det var en feluck, ett galärliknande mindre segelfartyg med tvenne för över lutande master som

föra stora latinsegel. Det trekantiga, mot masten snett ställda latinseglet användes ännu allmänt i medelhavsländerna. Det är förmodligen världens äldsta form för segel. När mörkret fallit på, gick en ung man i land från felucken och ombord på en av de tyska ångarna. Han bad att få tala med kaptenen och föreställde sig som ombud för det nyanlända segelfartygets ägare.

— Och vad kan jag göra för er? frågade kaptenen.

Den unge spanjoren smålog som vid tanken på ett lyckat skämt.

— Ni kan furnera mina överordnade med vad som behövs för en långresa, señor!

— Jag? Det är sant, att min båt ligger inne med det mesta av vad ni kunde behöva för en sådan resa. Men för det första är jag inte skeppsproviantör, och för det andra ser er båt mig inte ut att tåla några långresor! Jag skulle ogärna anförtro mig åt den, om det gällde att korsa Biscayaviken här ovanför!

— Var lugn, señor, sade den unge spanjoren, fortfarande småleende. Båten kommer inte att sätta kursen norr ut — den kommer att styra rakt mot söder! Och de varor som dess ägare behöva, kunna de inte få hos någon vanlig skeppsproviantör!

— Så? mumlade den alltmer förbryllade kaptenen. Vart ämna de segla? Och vad är det för varor de önska?

— De tänka segla till en punkt i södra Marocko,

svarade hans gäst, och de behöva en skeppslast som lämpar sig för handel med hövdingen där — hans namn är El Hiba. Här är deras rekvisitionssedel!

Med dessa ord drog han upp ett brev ur fickan, bugade sig och försvann, fortfarande småleende. Kaptenen läste brevet och förändrade med ens ansiktsuttryck. Innan det gått många minuter, hade han gett en order, och snart nog voro varor av olika slag på väg från det större fartyget till det mindre. Men det var inte sådana varor, som man väntar sig att en liten seglare skall förse sig med. Sanningen att säga hade de ett ganska suspekt utseende. Men natten var mörk, och kaptenen på den tyska båten kunde endast hoppas, att den var så mörk, att alla skeppslaster föreföllo lika gråa för åskådaren!

Varutransporten från det ena fartyget till det andra fortsatte nästa natt. Och natten därpå smögo tjugu män sig ombord på felucken, varpå denna utan överflödigt buller kastade loss och lämnade hamnen i Vigo. Himmeln var molnhöljd, och hamnmyndigheterna behövde egentligen inte ha slutit det öga, som de nu slöto. De visste förträffligt, vad slags varor och vilken besättning felucken *Virgen del Socorro* hade ombord, när den rundade hamnpiren. Och om de slöto det ena ögat, så var det andra riktat norr ut, mot Frankrike, med ett ganska egendomligt uttryck. Man skulle ha kunnat kalla det för ironi eller skadeglädje alltefter behag!

4.

Det var kapten Carl Koch, reservofficer i tyska kolonialarmén, och fanjunkare Gratschus i samma kår, som tillsammans hade lagt den plan, vilken vi just sett sättas i verket. För det (i dessa tider, då allt som kunde segla kostade enorma summor) blygsamma priset av 8,000 mark hade de genom den unge spanjoren inköpt felucken *Virgen del Socorro* (Den hjälpande Madonnan), och med hjälp av sin landsman ombord på den internerade ångaren hade de fått båten ekiperad med den last, som de önskade. Men om de inbillade sig att allt var i ordning, därför att hamnstyrelsen i Vigo slöt ena ögat, så misstogo de sig i hög grad. Därtill var de allierade makternas spionväsen i Spanien alltför väl organiserat.

Felucken *Virgen del Socorro* med sin last och sin besättning av tjugu man hade knappt rundat hamninloppet, innan budskapet därom var på väg till de närmast intresserade. Man skulle kunna tycka, att de hade bort ingripa tidigare, medan felucken höll på att lastas med vapen och ammunition. Men dels var båten spansk, dels var den av en sådan storlek, att en protest hos myndigheterna närmast

skulle ha dragit åtlöje över den som framställde den. Och de allierades representanter i Spanien önskade inte ådraga sig åtlöje. Därtill var deras ställning just då inte stark nog. Men en sak var vad som skedde på spansk botten, en annan vad som skedde utanför tremilsgränsen! Felucken skulle troligen aldrig ha nått längre än så på vägen till sin destinationsort, om inte Ödet ingripit. Den värsta storm som rasat på årtionden bröt ut och kastade henne — lastad med allt vad hon kunde bära och mera till — som ett hjälplöst nötskal upp i Biscayaviken.

Denna storm var tillräckligt stark, för att även solidare fartyg skulle ha annat att tänka på än utkik efter små båtar med otillåtna varor ombord. När den äntligen bedarrade, var man tämligen på det klara med en sak: felucken *Virgen del Socorro,* kom knappast att besvära de allierade makternas patrulltjänst vidare! Om kort tid kommo dess spillror att driva upp någonstans på Frankrikes västkust. Men dagarna gingo och blevo till veckor, och fortfarande hördes det intet av något vrak i Biscayaviken eller några spillror på dess stränder. De allierade makternas marinstaber revo sina huvuden. Det fanns intet tvivel om *vart* felucken hade ämnat sig. *Hade* den överlevt stormen? Var den på väg till Marocko för att bringa El Hiba de vapen och de officerare, han begärt av sin bundsförvant, Bartels? Förnyade order om skarpast möjliga vakthållning gnistrade genom etern, och längs hela

Marockos kust stirrade man sig blind ombord på engelska och franska patrullbåtar, i hopp om att uppbringa blockadbrytaren. Men ingen för med dess form klöv böljorna, intet trekantigt latinsegel avtecknade sig mot horisonten. När två månader och mera hade gått, slog man sig till ro med tanken att *Den hjälpande Madonnan* trots allt måste ha gått under i Biscayaviken. Lugnande budskap härom gingo genom etern till marinstaberna i London och Paris. Och så kom, en av de sista dagarna i december, nära tre månader efter feluckens avsegling från Vigo, ett lakoniskt telegram från Deal i sydöstra England, att en feluck vid namn *Virgen del Socorro* samma dag uppbringats där av två engelska patrullbåtar, *Paramount* och *Present Help* ...

5.

Man gnuggade sig i ögonen, man vägrade att tro att man hörde rätt. Felucken, vars själva byggnad gjorde henne otjänlig för seglats i nordliga farvatten, felucken vars utseende var sådant att det gjorde henne lika uppseendeväckande i sådana farvatten som en neger i ett snölandskap, felucken som man trodde begravd på havets botten sedan månader tillbaka, skulle ha överlevt havet, skulle ha trotsat de allierade makternas hårfina sikt och skulle ha tagit sig fram till östra delen av Engelska Kanalen! Det var för otroligt för att vara sant!

Men det var sant, om det också var i det närmaste omöjligt.

När stormen, som hälsade felucken på andra sidan om Vigos hamnpir, äntligen bedarrade och den förtumlade besättningen fick tid att taga ett bestick, konstaterade den, att de kommit så långt från sitt mål som väl möjligt. I stället för att ha Marocko i babord befann båten sig 20 grader västligt om Greenwich och 57 grader nordligt om ekvatorn, och i styrbord hade den nordkusten av Irland... Det var onekligen annat än Marrakech och Mogador! Kapten Koch satte sig att tänka. Ut-

sikterna att ännu en gång taga sig tillbaka till Spanien och därifrån vidare till Marocko voro inte vidare ljusa, det måste han medge. Men om man också tvingades att uppge drömmen om Marocko, behövde spelet inte vara förlorat av den anledningen. Man kunde segla norr om Skottland och hem till Tyskland längs den norska och svenska kusten. Det var sant, att en medelhavsfeluck inte precis ägnade sig för vinterseglats i sådana farvatten, förmodligen blev det första gången befolkningen i dessa trakter såg en sådan båt, och säkert nog hade den glömt de tider, då den själv seglade ut i vikingabåtar av nästan lika skröplig konstruktion — men var inte spelet insatsen värt? Kurs mot norr! befallde han, och *Virgen del Socorro* slog in i den önskade riktningen. Men inte länge. Några timmar hade knappast gått förbi, då en ny storm bröt lös, en nordanstorm, mot vilken den förra närmast varit som en sommarvind. Redan första kvällen miste de sitt roder. Med ansträngningar, vilka ingen kan fatta som inte seglat under liknande förhållanden, lyckades de tillverka ett nödroder och sätta det på plats. Därefter drevo de i dagvis och veckovis, mer eller mindre på måfå för de vindar himmeln sände dem. Vatten och proviant började tryta. Då och då sågo de patrullbåtar, men tack vare sin litenhet lyckades de alltid undgå att bli siktade. Vid ett tillfälle voro de inte långt från att lida skeppsbrott utanför Scilly Islands, men räddade sig. De hade nu seglat i över två och en halv månad,

vägen söder ut och vägen norr ut tycktes lika hopplöst spärrade. Bristen på livsmedel började bli katastrofal — och en nödhamn var otänkbar för dem, av lätt begripliga skäl. Det var då kapten Koch fattade sitt beslut — och om något i hela denna berättelse var det värdigt Don Quijote. Han beslöt att segla rakt in i Engelska Kanalen, huvudstråket för fiendens sjöfart, för att den vägen söka sig hem till sitt kämpande fosterland! Planen kunde förefalla vansinnig, chansen för att den skulle lyckas en på tiotusen — men Koch hade dock ett trumfkort på hand. Han visste, att all civil trafik till sjöss numera försiggick i form av konvojer. Ett antal handelsfartyg samlades i flock och eskorterades till sitt mål av krigsskepp. Han sade sig själv, att medlemmarna av en sådan konvoj knappast kände vidare mycket till varandra — och härpå baserade han sin plan. I nattens mörker rundade han Lizard Point, och vid Falmouth anslöt han sig med iakttagande av all diskretion och utan överflödiga ceremonier, till en öster ut gående konvoj, som garderades av engelska patrullbåtar... Ingen tycktes lägga märke till honom, ty ingen riktade några frågor till honom. Konvojen lade mil efter mil av Kanalen bakom sig, överallt myllrade det av allierade krigsfartyg, om en tysk båt hade visat sig i detta farvatten skulle dess saga ha varit ute i loppet av ett ögonblick — men kapten Koch och hans kamrater seglade stolt fram under engelska flottans beskydd. De passerade ön Wight, och kaptenens

kamrater, som till att börja med inlåtit sig på företaget med en resignerad axelryckning, kände modet stiga. Bara några timmar ännu, så kommo de att ha rundat klipporna vid Dover — ytterligare några timmar och de kunde vara i Emden... Nu passerade konvojen Dover, och de kände sina hjärtan slå så att bröstet hotade att sprängas. Det skymde redan. Nästa morgon skulle de se Tysklands kust för första gången på många år...

Och så kom katastrofen.

Kapten Koch kunde av naturliga skäl inte känna närmare till de regler som gällde för en konvoj genom Kanalen. När han passerat Dover, fortsatte han utan vidare ut i Nordsjön. Hade det varit en timme senare, efter mörkrets inbrott, är det möjligt att hans tilltag blivit oupptäckt, att hans plan lyckats. Nu var dagsljuset ännu så pass starkt, att man varseblev hans tilltag som omedelbart fick sin lön. Två patrullbåtar slogo ned på honom. Varför seglade han inte in till Deal, såsom det var föreskrivet båtarna i konvojen? Vem var han? Varifrån kom han? Och vad var hans destinationsort? Fyra frågor, på vilka han inga svar kunde ge — åtminstone inga tillfredsställande sådana. När han så småningom förts in till Deal och avgett de med sanningen överensstämmande svaren, dröjde det länge innan man ville tro honom. Men *Virgen del Socorro,* ett fartyg vars make aldrig skådats förr i dessa trakter, bar syn för sägen — och så småningom anlände det underrättelser från London,

vilka också motsträvigt bestyrkte sanningen av hans ord: en av två länders marinstaber för länge sedan dödsdömd segelbåt, som jagats av deras patruller i tre fulla månader, hade trotsat både människorna och elementen och endast genom en slump misslyckats i sitt sista vansinniga tilltag.

Resultatet kunde bara bli ett: internering i ett engelskt fångläger. Men innan kapten Koch lämnade sjöförhöret, reste hans engelska motståndare sig alla som en, och deras förman sade:

— Well done, sir! You should have won! Bra gjort — ni borde ha lyckats!

Och häri torde väl även andra kunna instämma.

INNEHÅLL.

Farfar Collins affärer i Sverige 5
Herr Collins alibi 27
Möte med Filip Collin 51
Hök och duva 67
Mannen från Francuska Ulica 87
De sällsamma händelserna i 9:e arrondissementet . . 107
Reseäventyret Paris—Turin 125
Två sannsagor 177
Spionernas spion 179
Ett modernt vikingatåg 197

Akad. 8/13-37
35 k.

FRANK HELLER:

Herr Collins affärer i London. 3:75.
I hasardens huvudstad. Monte Carlo-noveller. 3:50.
Herr Leroux i luften. 3:25.
Monsieur Jean-Louis Kessels papper. 3:50.
Storhertigens finanser. 5:50.
Unge Karl-Bertil von Birck. 3:25.
Kejsarens gamla kläder. 4:50.
Min vän signor Origoni och några andra herrar. 2:50.
Herr Collins sällsamma äventyr. 3:75.
Förbannelse över de otrogna. 3:50.
Andarna och Furustolpe. Roman. 10:75.
Inled mig i frestelse. 4 kr.
Herr Collin är ruinerad. 4:75.
Yussuf Khans giftermål. 3:75.
Du dåre, i denna natt —. 6:75.
Den tusen och andra natten. En arabesk. 4:75.
Polis! Polis! 4:75.
Herr Collin contra Napoleon. 5:75.
Odyssevs eller de sju menyerna. 5:50.
I sicksack genom sinnevärlden. 3:75.
Doktor Z. 4:75.
Ballader till bröderna. 5:75.
Frank Hellers Resehandbok. Var man äter — och vad — i Europa. 4:25.
Marco Polos millioner. 5:50.
Hur jag blev utpressare. 4:75.
D:r Zimmertürs diagnoser. 5:75.
Eskapader. 5:75.
D:r Zimmertürs bisarra möten. 5:50.
Storhertigens senare finanser. 7:50.
Stölden av Eiffeltornet. 7:50.
Doktor Zimmertür säger farväl. 5:75.
Viskningar vid camemberten. 5:75.
Monsieur Collet, kejserlig äventyrare. 4:75.
Herr Collins affärer med hemlandet. 6:50.
Älska din nästa såsom dig själv. 4:75.
Irrande vinter. 4:75.
År och bankilometer. 5:50.

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

6000410679
Göteborgs universitetsbibliotek

JOHN JOHNSON
BOKBINDARE
GÖTEBORG
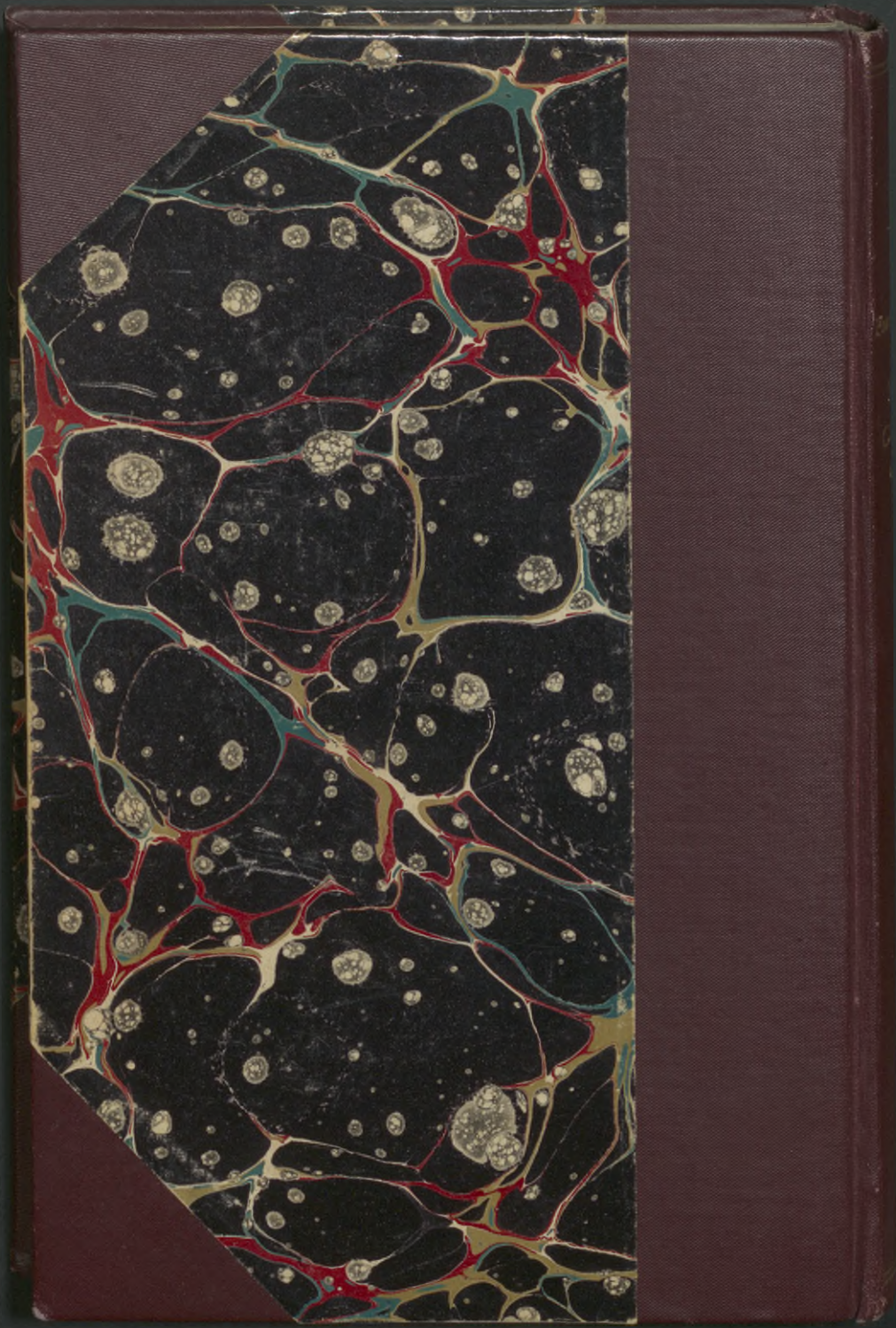
1.80